

8706

శ్రీ రస్తు.

కాళిందీకన్యావరిణయము.

— ద్వితీయభాగము —

అనూబలపరిషత్ ప్రణీతము.

(పరిషత్ ప్రకటించి పునర్ముద్రితము)

కాకినాడ :

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడి

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ ప్రాధికారమునఁ
బ్రకటింపబడినది.

1929.

వెల రు 0-8-0.

కౌళిందీకన్యాపరిణయము.

ద్వితీయభాగపీఠిక.

ఈమహాప్రబంధమునకుఁ గర్త యగునహోబలపతి జన్మదేశాదు లగు సామాన్యవిషయములు గూర్చి ప్రథమభాగపీఠికలో ముచ్చటించితిని. ఇంక నిపు డిందుఁ గలవిశేషములను వివరించెదను. ఈభాగమున ర-గి-౬ అశ్వాసములు గలవు. అందు నాల్గవయాశ్వాసమున నాముక్తిమాల్యదాది కాంధ్ర ప్రబంధరత్నములందు వలెను గిరాతాహ్నుతీయాది సంస్కృతకావ్యములందు వలెను ఋతువర్ణనము మంచిమంచి కల్పనలతోను గొప్పగొప్ప భావముల తోను జేయఁబడినది. చూడుఁడు :—

—1 వసంతవర్ణనము 1—

సీ. నిఖిలాగమాంతనిర్నిద్ర శోభ నొసంగు నిరుపమమహిమచే నెసఁగువాఁడు
శుకముఖద్విజరాజచూపుల కింపైనఫలములు చేకూర్పఁగలుగువాఁడు
బలుజడిచే నైనయలజడి సహియించుమానుల మధురోక్తి మనుచువాఁడు
తెలిపువ్వునీటిచే దేవ యాత్ర ఘటించు మాధుకరశ్రేణి మంచువాఁడు
సాధుసుమనోనిరంతరసౌప్తవైక, మూలకారణ మైనట్టిమేలువాఁడు
మాధవుఁడువచ్చెనవ్వేళమధురలీల, వనరమాంగనయామోదమున మెలంగ.

సీ. పంజరగుహలలోపల నున్ది గైకొని శర్కర మెక్కెడు జంతువిరతి
నతివృష్టి కోరిచి యశనంబుగానక గాసిల్లు మానిసంఘాతములను
సరసులలో నుండి జలవాసవృత్తిచే వల్లిలు వరహాసవారములను
నలరునీ రక్తడ నక్తడఁ ద్రావుచు వసియించుచేతనవ్రాతములను
సత్పరిగ్రహలాభంబు సంధివిల్ల, నురుతరామోద మందెడు యోగితేతుల
మన్నన యొనర్చెఁ దావచ్చిమాధవుండు, కామితార్థంబులవ్వారిగాఁగనిచ్చి.
ఇందలిశ్రేష్ఠవిశేష మెంతచక్కనిదో!

—1 శ్రీ శుక్రువర్ణనము 1—

గీ. కూటికేదటికంబు గైకొనిరి మిగుల, నాతరముచేత బ్రతికెడునట్టివారు
ఖనన మొనరించిరనుష్ఠాత్రగడపువారు, కూలిగలుగుటనవ్వేళగూఁటఁబడిరి.

క. కూటిరుచి పాన మొందెను, బాటిల్లెను నీళ్ల సుళ్లు పవనంబునకున్
మేటి సురతములకూరిమి, గాటపుటుపగూహనములఁ గదలక నిలిచెన్. 32
ఈ రెంటియందును స్వభావాక్తి చక్రంగ వర్ణింపఁబడినది.
క. పడమటిసేక నడుకఁగఁబడి, పిడికిటివత్త్రంబు లెల్ల బెట్టాఁటంగాఁ
గుడికరమునందు నిలిపిరి, కడుఁబూతం బనుచు వానిఁ గర్తారంభుల్. ౪౪
ఇం దాచారసంప్రదాయము కలదు.

—1 వర్ణ రువర్ణ నము 1—

సీ. అహితాగ్నుల కెల్ల న్నాశవైశ్వానర రక్షయేకార్యసర్వస్వ మయ్యె
భోగితై నను రాత్రిభోజనం బెచ్చట నన్నమాత్రము కాని యబ్బదయ్యె
సౌరమంత్రోపాస్తిచతురుల కశనంబు వార్తగల్గుట గానివావి యయ్యెఁ
బ్రతిగృహంబునకేగిప్రార్థింపఁ (ప్రార్థింప) శిఖయొకింతొసఁగినఁ జిత్రమయ్యె
జంబుగూడలకలుములు డంబుమిగిలెఁ, గతకసంపాదనంబులు ఘనతగాంచె
నన్నదాతకు నేనియు నతిథి కొకని, కై న నన్నంబు గల దను టఁదియయ్యె.

ఇది యాముక్తమాల్యదఛాయ—

“ఇల్లిల్లుఁ దిరుగ నొక్కింతబ్బు శిఖ; యబ్బేనే నింటిలోఁ బూరి యిడివిసరక
రాఁజదు; రాఁజన రవులుకో ల్వాపలఁ గాని కల్లను; మఱి దానఁ గలిగె
నని కూ డగుట మందైనఁబెన్నొగ సుఖభుక్తి సేకూర; దాభుక్తి కిడినఁ
బ్రాగ్భోక్తలకెఱిఱు బహుజనాన్నము; దీఱ నారులకొదవుఁ బునఁప్ర యత్న
మాజ్యపటముఖ్యలయ మెన్న; రాలయాంగ
దారులయ మెన్న రంతిక; కారజనిక
పచన సాంఘోగ్యహీని రామిఁ బడుక మరుఁడు
మెడమెడనె యార్ప నొగిలి రజ్జడిని గృహఃలు.”

డి. కాలువలెల్ల బల్మడులకైవడిఁ గాంచె నవీలలామముల్
గేలియొనర్పఁగాఁ గడఁగెఁ గేవల మబ్బి నతండు సీరమా
త్రాలముఁడైనఁ దావికృతినందక యుండు వికారపేతువుల్
చాల మెలంగినన్ వికృతిసంగతిఁ గాంచునె ధీరచిత్తముల్. ౫౭

ఇదియి యథార్థతన్యాసము మహాకవికాళిదాసుని కుమారసంభవములోని
“వికారపేక సతి విక్రియస్తే యేషాం న చేతాంసి త ఏవ ధీరా” అను
శ్లోకమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

కవు లిచ్చి మనోహరము లగుకల్పవలను భావములను బద్ధకాగాదు
లను దత్తదానవతత్పరులై యుచుకరించుచుండును. దానిని నసమర్థతచే జేసిన
గ్రంథచార్య మనరాను.

—/ శరదృతువర్ణనము /—

క. జీవన మంతయు లోకోజ్జీవనమున కిడుచుఁ గార్యసిద్ధి వడసి మై
కేవలపలితంబుగఁ దాఁబోవదె ఘనపాళి యక్షపుంగవు దిశకుఁ. ౯౧
ఇందుఁ భారతీయులకుఁ బరమపురుషార్థసాధన మగు మహాప్రస్థానము
సూచితము.

—/ హేమంతపువర్ణనము /—

ఉ. తప్పులదాయ మేర్పనఁగఁ దాళక తప్పులనేచ ముచుది
చ్చు మ్మరియాద మీఱ వడిజొన్నఁగఁ దప్పులతోడ నాత్మన
ఖ్యుండు భరించు కల్వలును గాఢియఁజెందెను మిత్రవర్గఘా
తప్పు నెఱుంగఁ డయ్యె నుచితకృతిఁ గాంచ జమంకు నేర్పునే. ౧౦౬
ఇందలి యర్థాంతరన్యాసము సర్వకాలములందును సర్వజనులకు నను
భవసిద్ధమైనది.

—/ శీతపువర్ణనము /—

ఉ. శీతముచేత బాధపడు చిత్తజగులు భరింపఁగా జగ
త్రాత దినేనుఁ డిశ్వరతఁ దాల్చును నంబరమన్యసీనుఁ దాఁ
బాతురీనేగును నిట్టలచంచదచంచలదృష్టి కిందిదు
న్నీతము చేసెఁ గావలయు నెప్పుడుట్లి హరించుశీతముఁ. ౧౧౬
ఇందలివ్యభావ మంతబాగుగనున్నదో! మఱియు నీభావము, “బ్రహ్మ
స్వరూప ముదయే, మధ్యాహ్నాదు మహేశ్వరమ్, సాయంకాలే సదా విష్ణుః
స్త్రియూర్ద్విదివాకరః” అను శ్లోక భావమూలకము.
క. అప్పుడు యేరికైనను, జెప్పుగాక కృమానె శీతముమహిమల్
నిప్పుల కప్పులకుఁ దాఁదప్పక యన్యోన్యపద్యశతను ఘటియించుఁ. ౧౨౦
చూచితిరా యతిశయో మహిమ !

(2) పంచమాశ్వాసమున- శ్రీకృష్ణుడు ధర్మగ్రాహను జూడఁబోయి యు
ద్ధునితోఁ గలిసి యమునావదీరమునకు వేట చేసి యటఁ దనకై తమను
చేయుచున్న కాళింది ఇంది యామెను దనపురమునకుఁ దీసికొనిపోయి వివా

హము చేసికొనియె ననుకథ సహృదయ హృదయాహ్లాదకములైన రసగం
భీరకల్పనావిశేషముగల నూటయెఱువది గద్యపద్యములతోఁ జక్కఁగ వర్ణింపఁ
బడినది. చిత్రింపుఁడు.

ఇంద్రప్రస్థవల్ల నాసందర్భమున నీవిద్యవైది తనకుఁ బరిపూర్ణ ప్రజ్ఞగల
యష్టభాషావిశేషము నెఱుఁచూపెనో :

సీ. సర్వభాషావచస్పృహన్నిధానంబు సాధ్యస్థివచోవిచారితంబు
శూరసేనాధారతారుచిమతంబు వ్యత్యయ కార్యోపపత్యగుగత
మనుస్మృతభవికలాపాయోగసింధంబు కేఫోపహతదృఢోజ్జేభితంబు
అన్యభాషావప్రహణనిరూఢంబు సప్తాంగరూపప్రళస్తమహిమ
మైరిరాజిల్లు చష్టభాషావిశేష, సముదయచ్ఛూర్తి హసియింపఁ జాలునట్టి
పురవరంబు హరిప్రస్థపుణ్యనామ, ముచ్యతానందముగఁగాంచెనచ్యుతుండు.
ధర్మజనిధి కారవము లెల్లు చిత్రించెనో చూడుఁడు-

గీ. జలజనయన యిహాముత్రఫలవితాన, మూలకారణ మని మదిఁ జాల నన్ని
నీమపదధర్మచేకొని నిలిదినాఁడ, నితరము నెఱుంగఁగద యిట నీవెసాక్షి.
గీ. తమము చూరియిచి వస్తుతత్వంబుఁ దెలుప, నీవకా కన్యదేవత నేర్పుగనదు
దురితసంహారజగతి ఖిద్యోతుచుహిమ, యెవరు నేరీతిఁదలఁపఖిద్యోతమునకు.

ఈవిద్యవైది తన శాస్త్రీయజ్ఞానమును 17 వ పద్యమునఁ గాళిందీతీర
కాంతారమును మీమాంసా తర్కవ్యాకరణ చ్ఛందో లంకార భరతశాస్త్రము
లతోను బ్రాకృత త్రిలింగ భాషలతోను నుత్తమ కావ్యంబుతోను జ్ఞేషించి పోల్చి
చూపెను. శ్రీకృష్ణుని వివాహసందర్భమును 78వ పద్యములో నాదబ్రహ్మమును
నిరూపించెను.

“మౌదిభోజనము” అను 140 పద్యమున హాస్యరసలవము.

“పగలుగావించు”నను 155 పద్యములో నప్పగింతలలోఁ బిల్లలు పెద్ద
లం దున్నగుణము గ్రహింపవలయును గాని పెద్దలందు దోష మున్నను
గ్రహింపరా దనునీతి చక్కఁగా బోధింపఁబడినది.

(8) ఇఁక వస్తాశ్వాసము.

ఇందుఁ గాళిందీకృష్ణుల సరససల్లాపములు వర్ణింపఁబడినవి. కాని నాగ
రకులకు పెగటుగల్గించు మోటువర్ణనము లెందును లేవు. ఇంతియే కాదు,
శేవలక్ష్మంగార ప్రధానము లగుపట్టులందుఁ గూడ నీవిద్యవైది యావిష్కరణమును

దవశ్లేషమహిమచే గావ్యముతోను శాస్త్రములతోను నాగమములతోను సంఘ్నతప్రాకృతాంధ్రభాషలతోను మూలప్రకృతి (అవిద్య)తోను బ్రబ్రహ్మముతోను బోల్చి చదువరుల దౌండములం దనాదిపరమసిద్ధాంతముల సాటును. వీనికిఁ బూర్వభాగమునందుఁగూడఁ జాల నుపాహరణములు గలవు.

41 వ “కామితిమేమియ్య” అనుపద్యములో “సర్వత్ర జయ మన్విచ్ఛే త్పుత్రా దిచ్ఛే త్పురాజయ” పురుదానిభావము గలదు.

“హృదయగ్రంథి” యను 42 వ పద్యములో “భిద్యతే హృదయగ్రంథిః ఛిద్యతేసర్వపంశయాః, తస్మిన్దృష్టే పరావశా” అను నుపనిషత్సారము నిమిదించెను.

“నేరుపుమీఱ” అను 49వ పద్యములో శృంగారరసము నలు కను సంప్రదాయము తెలియఁజేయఁబడినది.

56 కొమ్ముడి యుత్తమనిబంధము (కావ్యము)

60 కబరి యుత్తమకావ్యము బోలును.

గీ. ద్విత్వరహితంపుటాకృతిఁదేజరిల్లి, ప్రాకృతాఖ్యాకభాషనాభావతద్వి
రేఫవైఖరిగలిగిల్లిలింగదేశ, సూక్తియనకొప్పుఁగస్తూరిచు క్తబాట్టు. 67

ఇందుఁ గస్తురి చుక్తబాట్టు ప్రాకృతల్లిలింగభాషలవలె నున్నది.

70 చపుతిచందురుఁజూచిన నీలాపనిందవచ్చును.

86 కార్యసాధనవిధానము ముచి దను నీతి బోధింపఁబడినది.

90 “వనిత యరగన్ను” అనుదానిలోఁ దపము (నిరంతరదీక్ష) బలి మిని గార్యసిద్ధిని గలిగించు ననుచుత్తమసిద్ధాంతము.

97 “వాగ్భూషణంభూషణం” అనుదాని యభిప్రాయము.

113 లజ్జ నవిద్యతోఁ బోల్చి గురూపదేశమున నవిద్య నశించు నను మహాభావము స్ఫురింపఁజేసెను.

124 “సాఁజనాతి”—ఇందుశబ్దచిత్ర మయిన యమకము.

138 “బ్రహ్మ మననోప” —అద్యైతసిద్ధాంతము. చూచితిరా శ్లేషము హిమ ! అతిశృంగారములోనుండి మహావేదాంతమునకుఁ గొనిపోయినది.

145 “గరితబిబ్బో” —ఇందుఁ గల్పనావిశేషము.

151 “మృదుపదమై”—282 “సుప్రసాదత”— ఇందు రసావహ మైనచో ధోషము గూడ గుణమగు ననుకవిభావము తోచుచున్నది.

163, 236 గగనకుసుమము-అప్రసిద్ధ మని తొక్కికుల సంప్రదాయము.

174 “పయోధరమండలము” అను శ్లేషరూపక మహిమచే వర్ణాకా
లము ప్రత్యక్ష మగుచున్నది.

176 త్రివేణీస్నానమున ననంతసౌఖ్యముకలుగు నను పౌరాణిక భావము.

188 తనముచే నణిమాదిసిద్ధులు గలుగుచు.

191 ఆత్మస్వరూపమును బైలుపాటుదునిధాన మతినిపుణముగా నిరూ
పింపఁబడెను.

197 గురుశుశ్రూష కరమనుఖంబు.

202 రూపకమహిమ మిందుఁ గలదు.

223 ఈపద్యమునందు (అహిభయము) స్వపక్షభయము గలరాజురా
జ్యము క్షీణించు నని చూపఁబడినది.

229 బ్రహ్మోత్సవము.

230 భగవంతుఁడు సర్వద్రవ్య.

241 భగవంతునిదర్శనమైనపుడు సర్వహృదయగ్రంథులు వీడిపోవును.

270 ఈపద్యము పథమాశ్వాసములోని “వెండియుజగజ్జనాది” అను
పెద్దపద్యమువంటిది. ఒకవిశేషము—అం దర్థాలంకారములే గలవు. ఇందుఁ
గొన్ని శబ్దాలంకారములును గలవు, కుండలిబంధము, నాగపద్మబంధము,
మాలికా బంధము లిట్లు “నానాలంకారిలములూన్నదంబై తనరు.”

మొత్తముమీఁద నీమహాప్రబంధమున శృంగారరసము ప్రధానము.
మిగిలినవి యాగములుగా నక్షణక్షణ నాచిత్యానుసారముగా నిరూపింపఁబడి
నవి. కదలిపాకము ప్రాయము. అక్షణక్షణ నాచిత్యపాకము గూడఁగలదు.
తైలి లక్షణలక్ష్మితము. గుణాలంకారము లత్యంతమనోహరములు. రీతివృ
త్తులు రసానుగుణంబులు. భావంబు లతిగంభీరంబులు. అనర్గళ మగుకవి
తాధార. దానికిల బదిరెల్లు వేదవేదాంతసంస్కృతప్రాకృతాంధవ్యాకిరణ
తృగ్గూమాంసాలంకారాది సకలశాస్త్రసర్వతోముఖసాంక్షిత్వమహిమ. దాని
కి నూలురెల్లు శ్లేషచతుశ్చరము. నిద్రాస్థి రచించిన యీమహాకావ్యమునం
దలి భావములు మహాభయం లగుటకు విపుల మగువ్యాఖ్యాన మవేక్షణీయ
ము. మృగయాంధసాహిత్యపరిషత్తువారు తగినయత్న మొనరించి వ్యాఖ్యా
నము చేయించి ప్రకటింపఁ గడంగుదురు గాక! మూలమూలంబు మున్నయిట్టి

మహాగ్రంథములను సంపాదించి ప్రకటించి కవులకీర్తులను జరస్థాయులుగాఁ జేయుచున్న యీ పరిషత్తువారికి జగత్సారణం బైన శివకేశవాది నామములచే భావింపఁబడు పరబ్రహ్మము దీర్ఘాయురారోగైశ్వర్యజ్ఞానసంపదభివృద్ధులను జగదుపకారకృత్యనిరంతరదీక్షాదక్షతల నిచ్చుఁగాక !

గీ. చిలుకపలుకులు చెవులకుఁ జెలుపుగొలుపు

నట్ల దక్షిణాచార్యము లాత్మస్మృతి

నందఁజేసెను నీకు నారాయణాత్మ

ముదమున లోకబుధులు ప్రమోదహాప !

ప్రమోదదక్షిణాయనము, } శ్రీపాద పాపయశోస్త్రి,
పితాపుత్రము, } శ్రీసూర్యరాయాం ప్రసిఘంటుకార్యస్థాన
పండితుఁడు.

కాళీందీక న్యాయపరిణయము.

ద్వితీయభాగము.

— విషయసూచిక —

పుటలు.

1. వసంతర్తువర్ణనము	౧
2. గ్రీష్మఋతువర్ణనము	౪
3. వర్షఋతువర్ణనము	౬
4. శరదృతువర్ణనము	౧౦
5. హేమంతఋతువర్ణనము	౧౨
6. శిశిరఋతువర్ణనము	౧౨
7. శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజుం జూడఁబోవుట	౧౪
8. శ్రీకృష్ణుడు వేట సలుపుట	౧౭
9. శ్రీకృష్ణుడు కాలిందినిజూచుట	౧౮
10. శ్రీకృష్ణుడు కాలిందికడ కర్జునునిబంపుట	౧౯
11. శ్రీకృష్ణుడు కాలిందినిగొనిపోవుట	౨౧
12. శ్రీకృష్ణుని మంగళస్నానము	౨౪
13. కాలిందిని జెలు లలంకరించుట	౨౮
14. వివాహవర్ణనము	౩౯
15. శ్రీకృష్ణునకుఁ దాంబూలమిచ్చుట	33
16. అప్పగింపలు	33

శ్రీకృష్ణ.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

ద్వితీయభాగము.

— చతుర్థాశ్వాసము —

క. శ్రీమద్భాగవతరామవిరామశరస్తోమధామ రమ్యభుజబలో
ద్దామాభిరామ సుతసుత్రామా సాకేతీధామ దళరథరామా. ౧

వ. మహాత్మా దివ్యదిత్రంబున నవధరింపుము. ౨

— ౩ వసంకర్తవర్ణనము —

క. అంతట విమలక్షీరత, సంతతసుమనఃకవంబసంశీవనతం

బాంలై నురభికి మిక్కిలి, మిలై *యేలెంచె సురభి విరహులు †జెగడగా.

గీ. ఉదయరాగచ్ఛదంబు మై నూనికొనఁగఁదలఁచి వనలక్ష్మీజీర్ణచ్ఛదంబువిడిచె
మాధవునిరాక కని వృక్షమండలంబు, దాల్చుఁగనుబుజ్జీర్ణచ్ఛదంబు †రాఁ.

సీ. నిఖిలాగమాంతనిర్నిద్రశోధ నొసఁగు నిరుపమయహిమచే గ్రీనపఁగువాఁడు
శుకముఖద్విజరాజిమాపుల కిం నైనఫలములు చేహర్షఁ గలుగువాఁడు
బలుబడిచే నైనయలబడి సహియించు మానుల మధురోక్తి మనుచువాఁడు
తెలిపువ్వునీటిచే దేహయాత్ర ఘటించు మాధుకరశ్రేణి మంచువాఁడు
సాధుసుమనోనిరంతరసావ్దనైక, మూలకారణ మైనట్టి మేలువాఁడు
మాధవుఁడు వచ్చె నవ్వేళ మధురలీల, వనరమాంగనయామోదమునమెలంగ

సీ. తనరు దక్షిణజగత్పాణున శేవేళఁ జెడఁమాండ్యగుణంబు సేయుకతన
నతిరక్తవల్లవప్రతతి వర్ధిలఁజేయు నభ్యుదయంబుచే నదరుకతన
నఖలనిస్సౌగుల నాయాసకడఁజేయు నీలదేహుల కుక్తి నేర్చుకతన
సురుచిరాకృతి జాతిసుమనోపిలాసంబు కొదవకు నొడిగట్టుకొన్నకతన
నప్రసాదత కాటక పై నకతన, నధికసాంద్రజోవ్యాప్తి నందుకతనఁ

గలుగునయిశోచితానంబుఁ రణిగనుచు, యలుచరియించు నామనివాళిగొనుచు.

చ. అలరులచే జగద్విజయ ముంచె మరుం డన యుక్తి భూషణం

గలుగును లక్ష్మమన్న వది గాదు జగజ్జయసాధనంబులై

మెలఁగెడు చాపబాణములు మేలుగ నిర్మితి చేసి మాధవుం

డల మరు సంగహీను విజయాన్వితఁ జేయు నసంగ లక్ష్మమా. ౩

* యేలెంచు-మా. † సాగడకమా. ‡ జోతే గ్రీనపఁగువాఁడు, జనియించుచు.

- మ. ధరః బాదంబులు నాటి మ్రాన్పడుచు వంశ్యత్వంబు పోగోరి య
త్రరురాజు ల్లడు మాధవుం గొలువఁగాఁ దద్వంధ్యతోత్పాదన
స్ఫురణోద్వత్ప్రసాధిరామఫలసంభూతు ల్లుటింపించు త
త్త(ర)దత్తారుణమృతితామర లనం గానంగవయ్యె న్నెఱల్. ౮.
- క. ఫలగచ్ఛత గొడు లతికా, కలకంఠులకుసుమగుచ్ఛఘనవత్సోజం
బుల మిగుల నొప్పు నైకొను, నలిశోచిశ్యామచూచుకాందితరోచుల్. ౯
- గీ. వంబురసమునసుమనఃదంబకంబు, కాలగతి(?)నువువకాంతలఁజాలఁగూడఁ
దత్తిచూయారమైనపాతకముకరవ, విరిసెఁ గాఁబోలు నన నద్ది విరియుచుండఁ
- చ. లరయఁగఁ బుష్పవత్సభిధ నంటి రజోవతు లన్న పేరిచేఁ
బరఁగులతాలతాంగులయథంగురసంగతిఁ బొంగి నమ్మద
స్ఫురితనినాదము ల్లోడుట చోద్యమె మత్తమధుప్రతాపికిం
గర మురవైన యవ్యవజనకాళిమ మేనున నంట నబ్రమే. ౧౦
- క. గిజకవడి కొనలు సాగక, యొటలులతాంగనలఁ బెనిచి యొప్పుగఁ బుష్పం
బులు బువ్వు మొగ్గగుబ్బలు, వలల ఫలం బెసంగఁజేసి వలపుఋతు వొగిగ.
- క. మాధవవిభవముఁ బెల్పుచు, సాధుకవిప్రీతి యొనఁగు సర్వాగమముల్
మాధవవిభవముఁ పెల్పుచు, సాధుకవిప్రీతిదములు సర్వాగమముల్. ౧౩
- క. మును వృద్ధికి ఘనులొనఁగిన, ఘనఋణ మొగిఁదీర్పఁ దరులుకప్రసుమపుటం
బునఁ బొదిగి ఋణముఁ దీర్చెను, గనదలిదంభంబుదాల్పుఘనదూతలకఁగ.
- గీ. బంధురము లైనయలవనస్పతుల కెల్ల, సౌమనస్యంబు విఘటిల్ల భూమిజాత
భావమాకులపాటొడఁబరఁగు*మర్య, శంబునానటమధురప్రజంబుమిగిలె
- చ. వరవనమాలికాకలితవాసన లూనుచు మాధవీమనో
హరదుచి కాన్పదం బగుచు నాత్రమహాగముఁడై కుజాతివి
స్ఫురణము మాన వర్తిలుచు భూరికవిప్రజమానసీయుఁడై
వరఁగెను మాధవుం దపుడు భవ్యఘనాకృతి మాధవాకృతిగ. ౧౬
- గీ. యోగుల భరించి యరిచక్రయుక్తి మించి, భోగిసంసేవితాకృతిస్ఫూర్తిగాంచి
మాధవుఁడుమాధవుఁడిగుమది, దలంప, నలయిపాంసులతాగుణం బరుదుగాని
- సీ. వంజరగువాలలోబల నున్దిఁ గైకొని శర్ధర మెక్కిడుజంతువికతి
నతివృష్టి కోరిచి యశనంబు గానక గాసిల్లు హానిసంఘాతములను
సరసులలో నుండి జలవాసవృత్తిచే వల్లిల్లు వరహాసనవారములను
నలయనీ రక్తవిసక్తడఁ ద్రావుచు వనీయించు చేతనవ్రాతములను

సర్వరిగ్రహలాభంబు సుభవిల్ల, నుశుతరామోద ముదెను యోగితకుల
మన్ననయొనర్చె దావచ్చి మాధవుండు, కామితార్థంబుల వ్యాధిగాఁగనిచ్చి.

గీ. దీర్ఘచిత్తతత్వబృత్తిప్రకాశ, మార్మితాందితమాధుర్య మధిగతప్ర
సాదమైముప్పెనపునునంతయుతువు, మహితకావ్యప్రకాశకృత్తమమోతె.

క. పల్లవజేతలశయ్యా, వేల్లదీతులకుఁ దగిసి విమలధ్వయలం
బెల్లెనయుచుఁ బుష్పాకెల, తల్లెలు వసుతవేళఁదనోఁ బురులగా. ౨౦

చ. తెలిపుప్రసీటివన్నము లుద్దీర్ణములై యొనరంగ నన్దోన
మలయఁగఁజొచ్చెఁ బుష్పాకెలమారము బెల్లెకల నిరంతరా
కలనవహించి దట్టము కానఁగనయ్యెను యోగదూతం
గలఁగెను దంపతిప్రతి గాంచుచు హేమావృత్తులగు గాపులుగా. ౨౧

సీ. ఉనిదపుక్కిట సుర యునిసిన నొక్కఁడుతరువు సాదాబ్జహారమున నొకటి
చెప్పి, వేటొక్కటి తిట్టచు జూసిన నామోదసంకడ నంది వెలయ
ముద్దుల నగవుల మురిపెపుఁబాటఁగఁ గాగిలితలఁ జ్రేయఁ గనుఁగొనుటల
ననుగుట నూపుట హస్తసామ్యముఁ గొన్నచుహేమముల్ చెన్నుగొనియె
నవనియును నచేతనతామసూరి, గనినస్త్రాసు న కానినీడుటికార
వావమానంబులొకటిగానలరరసికు, లలయ పుత ముచాఁగివితయతివహంత.

గీ. చెలుపుమీఱినయన్వేళ, జిత్ర ముకవ, నన్ని కైకోళ మెలఁగెను నన్నిరొదలు
నెపును బాతుని నైకాత్యమిరపుకొన్న, యగ్నిరమ్మకు సాత్య మాశ్రయించె.

సీ. అరసానుభూతుల సరసానుభూతులై మెలఁగుచుండఁగఁజేయు మేలుశక్తి
లేఁగొమ్మపాంతులు లేకయుండెనువానిఁ దద్వత్తనందింపఁ దనరునేయ్యఁ
బ్రసవనానకలేక బతుకుచుండెనువానిఁ బ్రసవాప్తిరమించు ప్రబలమహిమ
వల్లు లింపులు మీఱఁ బలుక నేరనివానిఁ బలుకదిద్దినయట్టి పాటవంబుఁ
గలిగినవ యోగిజనములఁగడుచు దమున, ననయఁజేయునసంతయోగింద్రుఁగన్న
యోగరహితజనంబులయల్లములను, బెల్లు వర్తిలకుండునె వల్లటములు.

క. సురభీరయమార్గచరా, స్థిరమాశన సమృద్ధస్త్రతే దృవతి కుహరా
వరిపార్తా నేత్యేవం, కరవాక్తుల నవిరళముగఁ బలుకుం బికముల్. (౧) ౨౧

ఉ. చంకజకోశపుష్పపుటభాసిమిలిందఁలానవాన మై
యంతురసూచి కానినిహతాహితమండలజీవితంబు నై
శంకిలఁజేయు నాధిరతశాస్త్రము వామని దానిజాడఁగా
సంకురమ్మును మోదధర మవ్యనిరీక్షణఁ గల్గ నేర్చునే. ౨౨

— శ్రీమృణ్మతువర్ణనము —

- క. అంతట వేసవి దోఁచె దు, రంతమహాస్తానుగతనిరంతరమిధ్యే
దంతాభ్యర్థితమతదృ, స్థారమరీచీనిమాలితాశాంతంబై. ౨౭
- క. వరసుమనోజీవిత మగు, సురభిం బలపంగ భవనశోమకతిగ్నా
కరకనుజుడు వడిగఁ దద్యాకరవిపింబులనుమిగులఁ గాఁక దహించెన్. ౨౮
- క. ఆమెడ దక్షిణదిగ్భవ, వాయుపదత్రయికి నెన్న వరుణాలయది
గ్వాయువు సపాదసప్తా, ధ్యాయ యనం దగు నటంచు నడచు న్నుడుపుల్.
- మ. ప్రతికూలుం దగుచంద్రుఁ గూడి విరహిస్త్రాతంబు నేచంగనో
యతిగాఢచ్చదశాఖితా వనుల ధ్వంతారాతి దాపంగనో
యతికోపోగ్రత నవ్వసాతువయిఁ దా నందెం జూచి నాఁ బదా
హతి దూరోత్తర లోక కాంధపునియం దాహుధమై వర్తిల్లెన్. ౩౦
- మ. సతనాహంబులు మిచ్చరం బొదవఁగా సప్తశ్వము న్స్వఃట న
ప్రతిమం జౌ రథమూఁద వంతిడఁగ నాభావంబుచే శీఘ్రపు
గతి నయ్యశ్వము గాంచలేమి జడియఁ గాంచె బ్రయాణంబు భా
వతిగ నా దివసంబు లాయురము లై పాటిల్లె నవ్వేసవిగ. ౩౧
- సీ. వాదగు దాహగుణంబు కారణగుణస్తాప్తాబుగా జగత్ప్రణువాహ
సత్రిసంపత్తికి సంతయింపఁ బనేమి నీచుఁ దొక్కుడు గంధనిలయగోత్ర
మండితధర్మంబుఁ జెంది స్వధర్మంబు విడిచిన నేఁ బోవ విడుతు నెట్లు
జడత గైకొనుట నే జలముతోమైత్రికిఁ జొరఁజచ్చువారియింతుశరధిఁజొచ్చి
యనుచుఁబల్చియజలనిధియందు మెలఁగు, భీకరాటోపబడబాగ్ని వెడలె నవఁగ
నఖిలజనములు భీతి నిట్టట్లు గాఁగఁ, బట్టుచాలక కడమటివెట్ట దోఁచె. ౩౨
- క. పుడమి విరియంగఁ గొలుకుల, తడి కొలఁకులతమలతోడఁ దరలఁగ జంతుల్
కడు బడలి నీళ్లగాల్లం, బడి గొంతులుకడువ ముద్రు(గి)కడమరసాగెన్. ౩౩
- సీ. బలిసెను బహుదూరకదవి ప్రపలతోడ భూసరి న్నద్యపులిసవిశతి
యొండపాగెను మార్గగేహితకూపంబు లమితసాంధ్యాగింకమాలతోడ
దీర్ఘత గైకొన దినములు మఱిమఱి యరిష్టఫలరజ్జుతమలతోడ
మించెను మిత్రోపలాంచదగ్నిశిఖారి చటులదవావలచ్చటలతోడ
సంతతాశ్వుప్రచారకు సాధుకర్త, శీలనకు నీళ్లవలసలునేయవలసె
నతులతమవృద్ధి గలిగినయ్యిచ్చాని, క్రైవ నధాంబు వట్టుట యరిదియయ్యె.

- గీ. కూటిపేదటికంబు శైలినిరీ మిగుల, నాతరము చేత బ్రతికనునట్టివాడు
ఖననమొనరించిరనుయాత్ర గడుపువాడు, కూలిగలుగుటనవ్వేళగూటఁబడిరి
- గీ. తల్లి * పదమునందు ధార్మికమనముల, (మకవి)కవితయందు సౌబగుమిగులు
గుబ్బలాండ్ర పీనకుచమధ్యసీనుల, విలుచు శైత్య ముచు నిలుచు బుద్ధి
- క. కూటిరుచి చాన మొదెను, బాటిలైచు నీళ్ళచుట్టు పవనంబునకున్
మేటిసురతములకూరిమి, గాటపుటుకగూహనములఁ గదలక నిలిచెన్. 32
- గీ. చూడక యొఁజూచి కొన్నింటివీడ నాడి, యరసియొక కొన్ని కూపంబులాఁగి కొను
చుఁ బురుషు లితులు వేర్వేట బురదనీరు, కడవ వెలితిగఁ శైలినికడుబడలిరి.
- క. హరః పాదోద్ధతవహ్నియే, తిరుగం గ్రాఁతుగఁ దలఁచి దీపి, చె నట
చురవడి వెట్టకు వెట పుచు, మరుఁ దురుకుచకిశిరమృగమధ్యముఁ జేరెన్.
- క. బలుచీటలమెబడి జనఁగల (జల)జంతువులు మొనటఁగల వదనంబు
జెలువబలుగుబ్బ చలువల, నెలవుగఁ శైలిను మగంకు నేర్పున బ్రతికెన్.
- సీ. ఇనుఁడు చాఱ్ఱిగ్యాలు నెనసి ముఁగలోక భాంధవుఁడనఁదగి యున్నదతకరత్వ
మచువుగఁ దమకు జీవనసిద్ధి గామిఁగఁ దమనొనిజాతునంతతులఁబోడ
ముదము శైలి నె నదీనదము లంతటఁ గాలగతిచేత నత్కుగ్రకరఁ బూని
యతఁడు చాఱ్ఱిగ్యాలు గతముగా దినదినంబును నార్జిత త్రజీవనము నెల్ల
గాఁకఁ శైలి న జంతులాఁకటికి లేక, మలమలనుమాఁడభిన్న రగలయఁగ్రమ్ము
నఁ దలుల్లంఘనము సేయనలిరవంక, భావ మొదవంగ నెంతయు బయటఁబడియె.
- క. వట్టవగ లెనముభానుఁడు, బెట్టగు కాఁకల జగంబు బెడరింపఁ పారుం
డట్టియెడఁ గాన నెకక, నట్టపుజగి మెటపె ననెపరలఁ పువముంచెన్. ౪౨
- గీ. వవలధఃకృతచేధ భావప్ర చూడ, ఘటనఘటనృత్తి దీప్తుతాచటుల మగుచు
దివ్యతేజోగుణంబున దీప్తిగాంచి, సుఃవికృతిరీతిఁగననయ్యెఁ జూవరులకు.
- క. వడమటిసెక నుడుకఁగఁబడు, పిడికిటివత్త్రంబు లెల్ల బెట్టాటఁగాఁ
గుడికరమునందు నిలిపి, కడు బూతం బుచుచు వానిఁ గర్తాయాశుర. ౪౪
- గీ. చిత్ర చిత్రరుచిన్యాప్తిఁజెంది యరస, భావనిత్యాస్పదంబని పలుకఁ దగుచు
భీకరనిదాఘనమయంబు పెంపుగొనియె, జరమకావ్యంబుగొన్న సాష్టవముగాంచి
- క. పంకరుహబాంధభాండము, పంకజహితిగ్ధ కాంతి పటువహ్నిశిఖ
తాంకమెట గ్రాఁగుననటిని, రంకుకథూమంబనం బరాగము వొడమెన్. ౪౬

గీ. భూరిరవిరోధిఁ గాఁతఁడు పువడి పెడఁద, పెనముపైఁ బండు వెన్నెలచే యట్టు
మంటమీఱినయాఁకటమఱియునుటి ముఁబొట్టనింపించె రేతేరిపుఁగుఁడుటుము

చ. భరతరత్నకృత ప్త దృశకంజభవాంశఘ్రాంతరాలురం

గరము మెలంగి క్రాగుచుపరాంతవిభాస్యకముఁ జకోరముల్

వరఁగుఁ(గుఁ)గుఁగొప్పయిలఁ బావముచేసెను నోరు పొక్తఁగాఁ

బర నుచురక్షిమి మిఁకులఁ బాటితిదప్పికి వేడి నా.డియే

ర౪

గీ. అతులమాధుర్యముగలకనుచుచువిలువ, నమున ముఁబెన్నజగతిఁబ్రశస్తిగాంచు

నక్తభాభృగుడంచగ్గవామృతంబు, స్త్రోలిసుఖముఁదెఱచఁజకోరముఁకవి ర౫

క. చిమ్మనరి వగటికాఁకల, చిచ్చక జక్తవలు ముఖవిలిచెను గాఁకల్

హెచ్చెను వెన్నెల వానికి, మచ్చికజవరాంపు చేలఁ ముఁకురుఁ బడిట

చ. తొలుత హిమాంశుముజగుదితోయగుఁడ ప్రకరప్రతప్రక

మెలఁగెను చంద్రకాంతముల మీఁదటఁ బర్వ ఫలచ్ఛాదార్భటి

మిళితపుటాపురుల్ దిశల మీఁచెను బిమ్మట రాలు మెత్తనై

నిలిచె ద్రవంబుబాలు బలునిర్భరముల్ గలిగె గ్రుమ్ముబురగ.

గ౧

గీ. చంద్రుడయ్యెచుదనమును చక్రవాళ, చంపతులకెల్లనవ్వేళఁ దనమఁడయ్యెఁ

జందమామ ముఁదలఁపనిచందయచె, యోగతదభావహేతుప్రలూఢితముగ.

క. భోగులకు రాత్రివేళల, బాగుగ రుదియుంచె మధురపానకరసముల్

బాగై రుదించె నంతకు, బాగా నిజనతులమోచిపానకరసముల్.

గ౩

ఉ. వేసవిరాశ్రులందు నరవి దరిపూటలవారి నిర్భరో

ల్లానముఁజేసె బ్రోషితవిలాసివధూ కరుదితోత్థబావ్వుయల్

గాసిగ వీచునట్టి బఁకాఁకల వారుణదేశ వాయువుల్

భాసిలఁజేయఁజాలె దదపారముఁజొదితరిగ్గవారముల్.

గ౪

క. వ్యాకోచమల్లికాకుసు, చూకృతులవ్వేళఁ గాననయ్యెనుఁ జంద్రా

లోకవలీరి ముఁకురగ, వ్యాకీర్ణోద్గ్రహరిచభా చితమహిమగ.

గ౫

— వర్ణముతువర్ణనము —

గీ. అమితభూతావధిని వారగాశ్రయంబు, భువనసస్యానుసంతితన్మాత్తబీజ

మూర్తచారకసంజీవనాషణంబు, నంతఁగృష్ణాభ్రము ప్రకాశ మధిగమించె.

క. తనబలుజీవనధవములు, గొని జగములనేచు గ్రీష్మఘోరానుననిం

దునుచూడ నెత్తె వరఁగుఁడు, ధను వన వవరాళ నింద్రధను ప్రదయించెగ.

— కవికృతు పక్షివర్ణాయముగా వాడుచున్నాడు కుమరదరిపకుఁడూ. కవిసావదాన్యము

సీ. చంచలారోషవైశ్వానరశిఖ లాప్సః జిత్రధనర్లతాస్పీతు లెనయ
మేమరగజ్జానివాదంబు లెనఁగంగఁ గరకామహాకలగతులు మిగుల
నాశుగోధతవృష్టు లవిరళంబులుగాఁగ హఃగోపకుక్రతాపాక్షు లడర
వాహిను లెంతే వడి మించి నిగుడంగ వశవిఘ్నారాస్త్రవిహార మెనయ
నలమయూరాదికవివరు లతియుదమున, ఘనతరిస్తుతులొసరింతుఁగాఘనండు
అఖిలసంతాపకారి గ్రీష్టావకారి, కడక మాయించె సర్వోపకారియగుచు.

క. * వాన్వికమహాభ్రవటలా, కర్షణవటుమంత్రవిద్య ఖరఖరఖరతా
ధర్షణకారణ మగులే, ఖర్ష ధర్షిత్వయు వపుకు కడు దీపించెన్. ౧౯

చ. వడమటిగలి దా జగముప్రాణము నుగ్రకమును గాంచునే
వెడఁ గగులోకబాంధవతే వేదససేయు నటంచు రోయుచుం
గడు నల(రె) బలారదెసగాడ్చు వదాన్యఘమును దోషతా
నడువ జగింబుప్రాణ మునామము లోకములో విరాజిల్లె. ౨౦

క. జలధిం జుళుకంబునఁ గొను, బలునర్పరి కుంభయోనిఁ ప్రాప్తింపుచుఁ ద
జ్జలముగొను † నర్పు గన నన, జలదంబులుజనునతోడ చాయకునడచెన్
గీ. వగలు లేయి దివాకరుఁ బద్మవై, బొదివి వీక్షింపఁ గను విరహిదళనంబ
నేమమునఁ జేయఁబూనుచు నగ డెమిట, విపులతరమైఁ(నూకృష్ణ)విషధరంబు

క. ధారాధరగళనురుస, ధానానిర్మరమునంచుఁ దత్త్వజలకుఁ
దూరించెను సమవిషమా, కారజ్ఞానములు రూపకం బొక్కటిగాన్. ౨౩

క. స్థలజలభేదము మానఁగ, జలదము వర్షం బహర్షికంబు ఘటించెన్
విలసల్లక్షణవృత్తికి, బలుశాబ్దికు లార్తవృత్తి ప్రతిసేయంగన్. ౨౪

ఉ. అందముగాంచు నెట్టిజవరాండ్రు బెండిలియాడుచో మదిం
జెందు కలంకతో వడిగఁ జేరు స్రవంతివధూటుల నిజా
మందతరంగహస్తముల మంచి నెదుర్చొని కొఁగిలింపుచు
జెందములోని యుక్తలక దీక్షుచు డక్షిణవాధి నిర్లమన్. ౨౫

సీ. అహితాగ్నుల కెల్ల నార్తవైశ్వానరరక్షయే కార్యసర్వస్వ మయ్యె
భోగైశ్వరను రాత్రి భోజనం బెచ్చట నన్నమాత్రముకాని యబ్బదయ్యె
సారమంత్రోపాస్తిచతురుల కిశేకంబు వార్తగల్గుట గానివావియయ్యె
బ్రతిగ్నపాంబున కేగి ప్రాప్తింక(బ్రాప్తింక)శిఖ యొకింతోసఁగిఁగ జిత్రమయ్యె

* వర్షక—మూ. † కృత్వగణేశ—మూ.

జంబుగూడలకలుములు దంబుమిగిలె, గతకసంపాదనంబులు ఘనతగాంచె
నన్నదాతకు నేనియు నతిథికొకని, నైవ నన్నంబు గల దను టరిది యయ్యె.

మ. చలులోద్యద్ధ నగ్జితధ్వనులు చంచచ్చుచలారోచు లు
దృటవృత్తిగా ఘటియిల్ల భీతి మదిగోఁకక భీరురభోరువ్రల్
వటుమానంబులు మాని తిమ్మ బలుగుబ్బల్ గాఢసంఘర్షఁ జ
క్కుటానట్లుగఁ గాఁగిలింప రములుల్ ప్రాపింతు రానందచున్. ౧౭

సీ. భూప్రజాసంతాకభూవైశ్వానరజ్వాలతో దావాగ్నికీల యడఁగె
సూజితమేదురగ్జితాదృశ్యులతోఁ గండవీసంపదల్ గ్రమ్ముకొనియె
నవిరళభూసాంకురారూఢరుచులతో గోక్షీరగుచులు పొంగులువహించెఁ
గర్జకపాదజాఖండమోదంబుతోఁ గానరామోదంబు వాసిగాంచె
జాతికుసుమ(జ)పరిమిళభాతి కేకి, జాతికేకారవంబుతోఁ జాలనగజఁ
జాతకప్రాతమదతమిస్త్రములతోడఁ గలయ దిక్కులఁ గటికిచీకటులు బలిసె.

గీ. దినదినంబును శుదితాత్మతేజ మిచ్చి, మగుడఁగైకొన రోఁతనిమాననేమొ
తరగీకిరణంబులన్నియుఁబరంగ నేమొఁఘనములగుచును గాకున్ననినునిగనరె

చ జలధిమధింపఁగాఁ బొడమఁ జంద్రమయం బగు నుద్యమద్ద దా
బలుఘననందలంబు వడిఁబర్వఁగఁ జేయు మహంబుధారలోఁ
గలియుచు నీరమయ్యె నని గట్టిగఁదోచెను బుద్ధికానిచో.
జలరుహపైరి నత్తజిఁ బ్రజల్ గనరేల యొకప్పుడేనియన్. ౨౦

క. నిష్ఠులలోన నాదిమ, నిష్ఠరుఁ డగునీటిచూలి నిరతస్ఫురితా
త్యూజితశృప్తి న(ని)ర్జర, తార్జితదృష్టి ర్తియయ్యె నని వ్రజ నుడువున్. ౨౧

గీ. ఆటవెలది యనఁగ నమరెను దద్వృష్టి, యరుకయోధరత్వమిరపుకొనుచు
శ్యామభావ మొదవ సంతతమ స్థభ, వికృతిమహిమకల్ల విత్తనంగ. ౨౨

గీ. ఉరుతరంబగువృష్టిసూర్యోదయాస్త
మయములెంతేనిసందిగ్ధమయన యపుమ
సోమపుం కిగ్నిఁ బ్రణయించుచోట నొదవు
ననమయాయత్తనృత్తితియవారహంబు. ౨౩

గీ. అఖిల మస్తుమ మగునట్లు లాచరించి, మువ్వెఱంగు విలాసంబుముంచికొన
యొద్దితీయితఁగైకొని యభ్రవటల, మాదిమబ్రహ్మ మన విస్తయంబొసంగ.

- క. భూరిప్రసాదమధునిమ, ధారాగుంధ(ము)ల సంతతస్ఫురదోజ
స్సారముల వల్లమండలి, గారించు న్నవరసప్రకారపు గవికా. ౭౫
- ఉ. జీవనమున్ హరించి యును, జెల్లుని బాపియు, జన్మకోటికిం
గేవలహాని జేసియును, నేను నినుం డరుగన్ ఘనముగా
జీవనవృద్ధి గైకొనుచు, జెల్లుని నూడుచు జన్మసంతతుల్
వి విహించ రాజుల వటివృత్తిగాంచె నదీనిలాసివల్. ౭౬
- గీ. వటుఘనాఘనమండలి ప్రసరదనమ
వర్షధారానిర స్తనంజ్వరత గాంచు
బాతకుఁ(డు)తద్గుణముజెందు జగమునందు
విషముభావంబుగైకొను విస్ఫుటముగ. ౭౭
- క. నవరసబంధుర మేరియు, నవిరళకర్ణాతికటుక నాన్విత మయ్యెన్
* అవగతరసావకర్షం, బ్రునే యుత్పన్నవ్యరసమహత్త్వంబు మొగుల్. ౭౮
- క. ఘనమండలి యత్కున్నతి, గమగదొల్తం బిదమఁ గరకలితకుసుమబా
లనవజలసేకములఁ దా, మువయుపుచు నీలకంఠముద మొనరించున్. ౭౯
- చ. సరస్వనానుషంగమున సంతతతాపము మాని భూమి దు
ర్భరతరవంకమగ్నతరు బాల్పశీమో బికించ నద్ది యే
కరము నిదానమా జగదఖండసుఖులుల కాదియూలమై
వరఁగు నపారసాధుఫలభారసమృద్ధిఁ జెల్లమెంతయున్. ౮౦
- చ. వడమటివెల్లచే గను వధంగురవేదన గాంచఁ జూచి తా
జిహ్వాపి(పా)లుమై నిమరఁజెందక నందకపాణి యప్పు దా
కడుసెకపే రవంగఁ దపకాన్పు సుఖావగ రెండుకన్నులున్
బదిలిఁదీటి చెల్వగొన వారిధిఁ గూర్చు ఫణిద్రకయ్యై. ౮౧
- క. ఉసుగజ్జితవాద్యధ్వని, సునుచిర కేకానినాదశుభ(గీ)తంబుం
డరుగాయమునీనృత్యము, వరఁగన్నాట్రాబు మిగుల భాసిలుచుండున్. ౮౨
- గీ. ఘనతగ్గలై జగ ద్రక్షతర జపత్వ
మార్ద్యత ఘటిల్లై గావున నచట భత్వ
ముత్యవరమాఘుదితమన్న మొలపురూఁఁ
బొడలినర్వాభువులు చాల రొదలుసేయు. ౮౩
- సీ. నిర్హారగజ్జితనిరుపమకోపప్రసాదవిహంగ్నకులు చాలఁదొలక
విమృన్నటీలావ్యలిలసంబులుమీఁట నాసారకారుణ్య మతిశయిల్లఁ

* అవిరళరసావకర్షం-మా. గదొల్తబిదమ-మా. గురవిరళకర్ణాతికటుక-మా.

- జాతకబర్హిణచతురాధ్యులలరంగ జాతు లామోదనిస్తార మెనయ
ఫలహేతుధర్మసంభరణకీ చలంగ సంతాపవార్తలు శాంతిగోసంగ
రాజహంసవిలాసంబు రాణదోలంగ, సమరవర్తిల్లు చున్నతస్థాన మెనసి
ధరణిపాలించె ఘనుడుదిత్రంబుగాంగ, బుక మొక్కటి యెక్కువైవరంగెగ ని
గీ. మానకృతమైనవిరహంబుఁ బూనన మ్యోః, దరళనయనల కవ్వేళ ధరణిగోన
భిషకసంపాదిత ద్రవ్యగౌరవంబు, సాధికరణంబు కర్ణధారాభి నయ్యె. ౮గి
క. కట్టుపడె నటికాల్పద, బెట్టుకువర్ణములఁ గొనెను బేరముతోడన్
మిట్టమిట్టటువల్లెలు, గట్టిగ మొనచూపసాగెఁ గట్టులతోడన్. ౮౬
ఉ. కాలవలెల్ల బల్లదులకైవడిగాంచె నదీలలామముల్
గేలి యొనర్పగాఁగడఁగెఁ గేవలమబ్ధి నతండు నీరమా
త్రాలయుఁడైన దావికృతినందక యుండు వికారిహేతువుల్
చాలమెలంగినన్ వికృతిసంగతిఁ గాంచున ధీరచిత్తముల్. ౮౭

—(కరదృతువర్ణనము)—

- క. తరువాత కరత్నయ్యుండు, బహుమగ ఘటిములై సంబుజాక్షస్వాపా
వరనామకబహిరంగము, హరియూపఁగఁజాలు సంతరంగం బనఁగన్. ౮౮
గీ. హరివాహరసారంగవర్ధమాన, బహువదీవఃకబాహుశృపాటనక్రి
యాతిదక్షిణరామనామాభిరామ, మై శరత్తాల మామోదయలరసమరె. ౮౯
సీ కాలవళాగతఘనసీతా స్థాయుభావభిరాదేశధ ద్రమూర్తి
సర్వసరిస్మిరసంపదనచ్చతాద్విగ్వాసవాల్కిదీప్యమక్తి(?)
రుదిరశేషచోవిరుద్ధధిక్ష్వాద్వోషసమసభిన్నైకసశ్రయంబు(?)
సరసిజాహిరిబింబసత్తావ్యశోభాతిశయహేతుహితవర్తిస్తామహిమ
మూర్జితహరిప్రబోధమరూపదేశ, మఖిలహంసగణాకర్షణాధ్యమంత్ర
మంబుజాతప్రభావ్యంజితాంజనంబు, దనరె నెతయు శరదభిధానముతువు.
క. సరసతకల్పి బ్రసాద, స్ఫురణంబున నదులుమెలంగఁ జోద్యంబున నే
విరసితభావము నందియు, నరుదారఁ బ్రసన్నభావ ముండె వరుడుగఁ. ౯౦
క. కలుషతఁ గడపెనుకరదృతు, నొలయంగ నుఖపారవశ్యమొందున న్నదికాం
తలపులిసఁజిరిటాటుల, నలరారఁగఁ బూని రమలహంసకగణముల్. ౯౧
గీ. అలకకాభానీ నలరించి యవనివంగ, కటిమవారిచి యద్యోగిబంధ మెడపి
శరము విడువక యాశరత్నయ్యుమెనయ, నటిభోటులకలుషతమీ పునుజియె.

- క. ఆతః సంతయు విమలం, బైరవరః ప్రాప్తితాంగవాంబర ముకండున్
శ్రీరమణితోడుమై వి, భ్యాసిత వర్తిల్లునొక్కయంకము కొదగగా. ౧౪
- క. జీవన మంతయు లోకో, జీవనమున కిడుచుఁ గార్యసిద్ధి వడసి మై
కేవలవలితంబుగఁ దా, లోవదె ఘనపారి యుక్తపుంగప్రదిశకుగా. ౧౫
- మ. కటుసంరంభవిలాస మొప్పుగ జగత్ప్రాణుడు ప్రేరేప ను
శ్రుటగర్జకృతఃసోక్తు లుక్కురిల లోకత్రాణై జీవనం
బటు వోవైచి యసాయై ఘనజయం దానా వెలంబోయి దా
నటునిట్టినో భవియ్యుచు లబ్ధులకు సౌఖ్యం బబ్బునే స్వస్యకృతిన్. ౧౬
- క. రాజధనుస్సులు నిర్జర, రాజధనుస్సుల మెలంగురాణభాధ
శ్రీజనచంచలహృద గూ, భోజంబుల నీటికలక పూని వసించెగా. ౧౭
- చ. నెలయనుమోము లక్ష్యులను దద్దపుగఁస్త్రుబొట్టు జెంద వి
స్థులఘనకేశపాశము ప్రసూనవిభాసిత మై మెలంగఁగా
విలసదనూనతారకలవిరియచిల్ దిశలం జెలంగఁగా
నెలయుచు నభ్రలక్ష్మీ యతి నేల మొనర్చు ముదంబు చూడ్చికిగా. ౧౮
- గీ. మధురరసము ప్రసన్నత మాన కూని
మధ్యవృత్తులుగొనుచు నిన్నుగలు కృతుల
చెలుపు గైకొని మోదంబు సేయఁ బూన
ఘనమగఁ బరత్రుకర్షంబు గలుగునేని. ౧౯
- గీ. నీరసం జొచు జాడ్యైకదూర మగుచు
సుప్రసన్నత గైకొని దీప్తవిష్ణు
కదమునందు మెలంగునప్పటిజలదము
పుణ్యపురుషునిభావంబు పొందు గొనియె. ౨౦
- క. నల ధీరలితుఁ డయ్యెడు, నలనిర్జరకదవి రంగ మనదగుఁ దప్రీ
నెలుగునటియగును దారలు, లలితదండలివినిస్సర స్పృహ సుమముల్. ౨౧
- గీ. లలితమైతోచునట్టి కళాకదంబు, వింతయైతోచునేల యమాంతమైనఁ
దలఁచు జిత్రంబుగాదె ద్రుత ప్రకృతికి, యెగుమై ముద్ది మిక్కిలి నెలయుచున్న.
- క. మధురరససాధకంబై, యధిరాజమహారణక్రియాసాధక మై
యధిగతరససంకరవా, కృథినుం గొని యాకరత్తు ప్రాధీను మెలనెగా. ౨౨
- క. ప్రకటితకాళాకాళ, వికలసవర్ణత కరత్తు విదితం బయ్యెగా
వికృతిఁ బ్రకృతిత్వము గొని, ప్రకృతి వికృతిత్వ మొందు భావన్నగుచున్

— 1 హేమంతఋతువర్ణనము. —

- క. పర్యజగద్విజ్ఞానా, భర్తృనిదానా బ్జమిత్రఘనరుదివిద్యా
పర్యస్యహృత్కవిద్యా, భూర్వహమై మించుమంచు దూకొనె బిడకక. ౧౦౧
- ఉ. తమ్ములదాయ మేల్గనగఁ దాళక తమ్ములనేఁచ మంచుది
చ్చ మ్మియాదమీఱ వడిఁజొప్పగఁ దమ్ములతోడ నాత్మ ప
శ్చమ్ముభరించు కల్వలును గాఢియఁ జెందెను మిత్రవర్గఘా
తమ్ము నెఱుంగఁడయ్యె నుఁదితస్థితిఁ గాంచ జనండు నేర్పునే. ౧౦౨
- క. అపారాకారతః *గ్రకోనె, మహికాసమయఁబునుదు మిగుల నెగమచుక
మహికాసముదయ మంతట, రహిసంస్మృతియనగఁగివిత వ్రాయఁగవగునే
- ఉ. నింగికిముట్టి తోడుతన నీటుతోలంచెను వింధ్యశైలముం
జెంగఁగఁజేయ మంచుమల చిత్రముగా వడి రోదసుల్ గడుం
బొంగుచుఁ గ్రవ్వెనో యనెడుబుద్ధి జగంబుల కావహిల్లఁగా
భంగము లేక యెల్లెడలఁ బర్వ హిమాని సంతరంబుకా. ౧౦౩
- క. మంచు గిరితరుల ముంచగ, వంచకభిల్లుండు వెడకు వలిమలతేర
ఎంచుకొనగడఁగి రమరు లు,దంచితనిజనిలయనివసదామరతరులక. ౧౦౪
- క. అరూఢహిమ మడంబఁగ, నేరుపు గొనఁడయ్యె నినుఁడు నెఱిఁబగటచు నీ
'హరమివభాసైరితి', స్ఫారోపమ యొనర మిగుల జతనంపడియె
- క. వడవర్ణ స్ఫుటంబులు, గడియింపుచు ముఖవదనుల ఘటియించఁ గడం
బదిలముగ ధ్వనులు శాబ్దిక, భిరురధరస్ఫూర్తి హిమముపెంపుమిగులఁగన్.
- గీ. ముఖవదోచ్చయమున ధ్వనుల్ యొనయఁజేయఁ
జాల ననయించు రూపకమీలనముల
హిమకవి యొనర్చుదృష్టాంతకమాలగరిమ
సమజగత్ప్రతియధరవ్రణములుగాని. ౧౦౫

— 2 శిశిరఋతువర్ణనము. —

- గీ. దాఁపిమ్మట మార్తాంధికానుచండ, భావసంస్తంభనావధప్రాభవంబు
సంగతవాసంతికాదృఢాలింగనైక, ఘటనచేటంబు నగుకీతకాల యొడవె.
- ఉ. చలి యిడువేదనం బడఁగఁజాలక వద్దజకౌళకంకరల్
మెలుతల వాచనాబ్జమున మించునురంబున సామిమేనున

న్నిలుపుచు నవ్వెతం గదవ నటికిఁ బాయరు తత్ప్రదేశమల్
చలువలు గారవం బరుగఁజేయఁగ నశ్చకకోర్వనేర్తురే.

౧౧౮

గీ. అగ్నిదివసాంతనమయవివృతమహిమ, వటుమహాపూరసాపూర్ణబలుఁడుగాన
సంతతాత్మియశేవలసన్నిధాన, కలన శీతంబు వాఁచుచుగా యొకింత.

ఉ. శీతముచేత బాధవసు దిత్రజగంబు భరింపఁగా జగ

త్త్రాత దినేనుఁ దీర్వరతఁ దాల్చుచు నంబరమధ్యసీమఁ దా

జాతురి నేగుచు న్నిటలచంచదచంచలదృష్టి కించిను

న్నీతముచేసెఁ గావలయు నెమ్మి ఘటిల్ల హరించుశీతమఁ గ.

౧౧౯

క. కాంతభృశాలి. గితభృశ, కాంతాకుచకుంభచుధ్యగతిసూక్ష్మబిలాం

భ్యూతరము గని యనంగత, కెంతయునలగుచును మదనుఁజెడయుంజలిన్

చ. అరమెయినుండు నద్రిసుత యందపుఁగఁగిలితక చిచ్చు క

న్నర కడు శీతలింకుఁ జెలి కెడ్డము సేసెను గ తనాశమ

ర్భరగరఁజెప్పి మంచుమలరాయనియల్లుఁడు జేటచందమా

మరసిగలో విమాదిభరమా బలుకుంజలి లోఁగఁగట్టుచున్.

౧౨౦

క. †చలికిన్లోఁగకఁ నిలిదిరి, వలివెలుగులు వెదలుచల్లువాఁ డొక్కరుఁడుగ

విలసత్తాలాగరువా, వలిఁబల్ల నందిగొన్నవాఁ డొక్కరుఁడుగ.

౧౨౧

క. అవృష్ట యేరికైనఁ, జెప్పుగా శక్యమాన శీతముమహిమల్

నివృల కప్పలకుం దాఁదప్పక యన్యోన్యనదృశతను ఘటియించుగ.

గీ. మూర్తికాటిల్య మెంతేమొనయఁజేయు, నధరశబ్దప్రచారంబులదరఁజేయు

శీతలరసాతిదూరతఁ జెందఁజేయు, శీశరకాలంబు దలఁప విదిత్ర మయ్యె.

శా. శరీరిన్ ఋతువుల్ విరాజిలఁగ నయ్యెగాఁక పద్ధేక్షగా

కారధ్యానరసానుభూతి ఘటితాఖండప్రమోదప్రవా

హరజ్యన్నిజవృత్తియామ హృదయం బన్యక్రియాజ్ఞానమా

ధ్యాయాధం బయి యొప్పు నక్షజపునిష్ఠం బూని యుండెగడుగ.

౧౨౨

క. జగదండముండనోజ్జ్వల, భగవత్పదవాచ్యవామ ప్రణమజ్జనతా

నుగమ నిగమాంతమానస,భగరాజ రవిరసూజకల్పమహిమా.

౧౨౩

గద్య ఇది శ్రీమద్రామచంద్ర చరిత్రావిందమిందాంతఃకరణ పోలూరి మాధవ
యజ్ఞసముజ్జ్వలశ్రృంగారకలహాసాదిత పాండిత్యాభరణ ప్రభంజనవం
శాలి రాకాశకాంక సంతరా రాధితవిచక్షణకాంక అభినవనన్నయభట్టా
రక అహోబలకత్యావ్యాయకవి మహానానాధ్యాయభట్టారక ప్రణీతంజై
వ కాలిందీకన్యావరిణయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

కాళిందిక న్యాపరిణయము.

— వంచమాశ్వాసము. —

- క. శ్రీపార్వతీసతీపతి, చాపవిలోపనపటిష్ఠ జలచాథలన
ద్రూవక జగత్ప్రదీపక, భూవకవరసార్వభౌమ పురుషలలామా. ౧
- వ. దేవా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

— శృంగుడు ధర్మరాజుం జూడఁబోవుట —

- చ జగములఁ బ్రోవఁగా మన జజన్మముజెందు పురాణపూరుషు,
దగఁగిరభక్తి సత్యకుసుతాదికయాదవు లంటిఁగొల్వఁగాఁ
దగిలిపప్రేమచేఁ దరలఁ దన్నొక పెన్నిధిగాఁగ నెప్పుడు
మిగిలెడుభక్తిచేఁ దలఁచుమేటి యమాత్మజ సానుజుం గవన్. 3
- క. ఇంద్రాద్రివైరి చనుచు మ, హేంద్ర పద్మంబుచూచె నింద్ర మహీభూ
సాంద్ర సుమవిసరవిగళద, తుంద్ర మరందైక పూరితస్ఫుటసరసిక. ౪
- సీ. సర్వభాషావచస్సూక్ష్మి భాసంబు, సాధ్యసిద్ధవచోవిచారితంబు
శూరసేనాధారతారుదిమంతంబు, వ్యత్యయకార్యోపకర్యనుగత
మనునృతభవికలాపాయోగసిద్ధంబు, కేఫావహతదృఢోల్లేఖితంబు
అన్యభాభావప్రహంగరూఢంబు, సప్తాంగరూపత్ర సైమహిమ
మైవిరాజిల్లు చంద్రభాషావిశేష, సముదయస్ఫూర్తి హాసీయింకఁ జాలునట్టి
పురవరంబు హరి ప్రస్థపుణ్యవాసు, మచ్యుతానందమునఁగాంచె నచ్యుతండు.
- గీ. అపుడు శ్రుతులకు నెవ్వడు నబ్బఁబోని
యసమకాణమహావీరునబ్బగాని
సవికసంప్రాప్తి యతిధివైభవము గాంచె
సుధగమహిమంపునమెర్చి సుతుశ్రుతులకు. ౫
- గీ. వెన్నువాగమనంబుఁ చా విన్నయపుడధర్మతనయుఁ డాకర్షణఁ దరలఁబనిచె
భూవరరాకండ ముగతనమనసుతోడ, వా సవసుతాదిహితుల సేనాసహితుల.
- ఉ. కూరిమిమీఱఁ దన్నుదురుకోఁ బవనాత్మజ నాత్మవత్సముం
జేరిసుఖంచ పుణ్యములఁ జేరిచి నమఃసో తమాంగఁక

ధీశల నింద్రనందనుని దేవభిషక్తమజన్తురశుభా

ధారవచస్సుధుఁ జలికి ధన్యులఁజేయుచు నేగి యంతటన్.

౮

మ. ఒకచో మాధుఁగుల్లురల్లుగముఁ లింపొదంగ వేజ్జాక్షచోఁ

బ్రకటప్రభవచోనిగుంధనలఁ దీవ్రస్ఫూర్తివర్తిల్ల నే

కఃదోమంబును లేక కావ్యమణి జోకంగాంచు నాస్థానిలో

వికచన్నాయకరత్నమై యునుకృద్భీకాంతు నీక్షింపుచుగ.

౯

చ నతు లొసరించుపుణ్యుల కి వారతసాఖ్యవిధానదక్షమా

గతి ఘటియించునపురమకారణతత్వము ధర్మమారికి

న్నతియొనరించె బ్రాహ్మణ్యజనినపు సంత్రతి తన్నిరంతరో

న్నతి కగుఁ గారణం బని జనప్రకరంబు నుతుల్ ఘటియంగన్.

౧౦

క. చాగిలియైక్తి నయపుర, యోగ్యమగుద్వి యెత్తి యోగికమృదా

భోగసమనిజభుజాతర, యోగింగా ధర్మతనయుఁ డొనరించె గడుగ. ౧౧

మ. అలవేదాంతసరస్వతీసముపకూహం బేరి గైకొని య

బ్బులుతేజంబు తనంతఁదాన నిజదోష్టంధులుగొజక్తను

త్తలితానందనయోధిఁ జేలుచు నజాతద్యపి నన్బోలుపు

ణ్యులు లేరాచు మదిన్ గణింపుచు ఎడెణ్ణుకొ శౌరీ బలైం దగిగ. ౧౨

గీ జలజనయర యిహముత్ర ఫలవిశాః, మూలకారణ మని మదిఁ జాల నమ్మి

నీనుకదధ క్తి చేకొని నిలిదివాడ, నితరము నెఱు గంగద యిట నీవెనాక్షి.

ఉ అట్టెడివాడ నేనెలుల వంతటిదాత కవాప్తమామిన్

గట్టిగఁ గొన్ననీకు శుభకల్పనసేసెద మారికుండఁగఁ

గిట్టకు గావ నాదికవిఁ(?)కేరెన నుష్టుఁగ్రుది శిష్టున్

దిట్టముగాఁగఁ బ్రోదికొనుడేవర వే జగ మేలు ము చొగిగ.

౧౩

ఉ. లెక్కకువిక్తు జన్మముల లేతకుఁడక్తి నభక్తి నే నతుల్

మిక్తిలిసీకొనర్పితి సమిధగుణాకర తత్సంబులై

దక్షుడు * వాయునమ్రతముఁ దావకనమ్రతమున్ నెహనులగ

నిక్తము ధిక్తనిందితిని నిస్తుంపుణ్యాయకపృన్మధులన్.

౧౪

గీ. తమము వారియించి వస్తుతత్వంబుఁ దెలుప

నీవకాకస్యదేవత నేర్పుగనను

దురితసంహార జగతి ఖిద్యోతుమహిమ

యొనరు నరీతిఁ దలఁచ ఖిద్యోతమునకు.

౧౫

5. ఇట్లుచిత్రాశీర్వచసరచనాపురస్సరనిరస్సర ద్విపితమామృతామృతంబులశ్ర
వఃసూకుంబులు పూరించుచు నుదంచితరోమాంచకంచుకితసర్వాంకులై
సర్వయంగకాశుతనవిజాంగసంగసంగకాథంగురసుఖా బెట్టకేలకు సదలి
యమునతోబుట్టువురాబుంబట్టి వేల్పురాకట్టు దిట్టపుటాసనంబు పె
ట్టిక నం దధివసించి బ్రహ్మాదభూగోకజంబూద్విపభూపాలపురహరిప్రస్థత
న్నిలయతర్కభాతద్వింహసనాశ్రయోత్తరోత్తరోత్తర్ననిష్కర్తత్వమ లగు
తత్రత్యకపులవాక్ససారంబులు ససారంబులై వెలయ నుత్తరోత్తరసూక్తు
లం దక్షుకప్రశ్నప్రయత్నంబు సఫలంబుగా ననుగ్రహించి సహభోజన
సహాయ్యానహసనసహసంభాషణాదిక్రియల యమాత్మజ సామజ్య గృ
తాథ్యం గావించె నిట్లు కలిపయిదివసంబులు గడువ వంతుల నొక్కదివసంబు
న దివసేశ్వరునియనుమనియనుమతంబున మృగయావిహారవిలాససమాలింగి
తాంతఃకరణం బై సత్యభామారమణుండు సత్యకావత్యప్రముఖయాదవ
వీరులు చేరికొల్ప బలారినందనుం దనుసరింప గుణవృద్ధిసమాశ్రయత్వం
బున సనాదేశవిషయత నిక్రృత్యాహరవర్ణనవర్ణత మెఱయ శూరాగ్రసరు
లగ్రసరులై సమదేరి సమానశబ్దవతిషేధ నిష్టాధారత “నిష్టాసంజ్ఞాయా
సమానశబ్దవతిషేధ” ఇతివాచికోక్తి ననుసరింపుచు, దగ్గుణవిషయం గృ
తసర్వాదినిపాతనతపహించుట సర్వప్రాతిపదికంబు నవహసింపుచు(?) ద్విపీ
యవక్రతమ ద్విపీయక వర్ణచతుర్థవర్ణప్రతిపాదితవాదమహరికృత రోదసి
కుహరంబు లగుకొలీయకేతలజంబులు మదికి నుల్లాసంబుగా వెన్నాడ నా
గురజాలత్రయ శ్చిత్రధానసాధనసామగ్రీసమ దగ్గు లగునగణితమృగయాత్ర
కాండు లండ గొన నామలింగానుశాసనంబులైవడి సింహాదివర్ణ సంమిళి
తంబై మహారాజాస్థానపగిది నానావిధకవిప్రాళోక్తి సంకులంబై ప్రాకృతం
బులైవడి నిర్మితభవనిదానంబై తర్జుంబుచెన్నున నితకర్తృప్రమేయంబై
ఛందంబుభాతి మిత్రేధకాన్ధూలవికీడిత లక్షణాశీతంబై భరతంబురీతి సిం
హ వికీడితపాదపుకరినాస్త్ర ప్రసర్పితాకలితంబై యుత్తమకావ్యంబునడు
వున నవాచ్యమహిమంబై యలంకారంబు తెఱాగున ససమవిషమవివ్యా
సంబై విరామాంసక విధంబున నానాగమప్రభూత కాఖానైఖరీప్రకాశంబై
చాణివీయంబుననువున మృదాంగగోత్రాశ్రితంబై త్రిలింగభాషానుశాసనం

బుచెలుపున నున్నిద్రప్రాణికంబై యత్వద్భరణ బగు నొక్క కారణదీతరకాంతా
రంబు ప్రవేశించి. ౧౭

—శ్రీకృష్ణుడు వేట సలుపుట—

- క. నలుదెసలఁ గాపు యనిచెన్, బలియుల మృగయులను వీరబలశాసనుఁ
జలజాతవత్ప్రయనుఁడు, బలశాసనతనయుఁ బరిది వటువేగమునఁ. ౧౮
- గీ. అతులచాతుర్య మొదవంగ నమృతాత్మఁ
డమర ఘటియించె నపుడు పూర్వాదులందు
సంభవ తత్త్వయతాసంజ్ఞానరగఁ జేసి
సకలవిబుధులు విరుతింప నద్యస్త(వ)స్థ. ౧౯
- క. దిక్కుల గ్రమ్మి ధటుల్ రొద, లొక్తుమ్మసఁ జేయ మృగము లురవడి బెగజెగ
మిక్కుటపును వివాక్తులఁ, బెక్తంద్రునితకపులు బెడరెడుమాడ్కిన్. ౨౦
- క. జలజాత్యుయతఁడి రిమ్ములు, బలుమృగముల వెదకి వెదకి వడఁజేసిరి దో
ర్బల మలర శాద్వికోతము, లలయవశబ్దముల నెరుకి హరియించుక్రియఁ. ౨౧
- గీ. అలనన త్వంబులనస్తత్వములఁ గ్రియా గత
రాశియుముల స్వరాదుల నవ్యయములఁ
దా నిపాతంబులుగఁజేసి ధరఁ దదంత
సంగ్రహాయతమరి యొనసాధుమిఱి. ౨౨
- గీ. మాన్యఁ డైకటి యాధ్వనిమార్గవేది, లక్ష్మ్యమూలంపుధ్వని నవలంబనంబు
చేసి హరియించె మిక్కిలి వాసిగాంచు, తనకృతిత్వము ముర్తవేత్తలనుతింప. ౨౩
- క. కరనుదును కృష్ణమేఘం, బురుతిరిశరవర్షవైభవోదగ్రముగా
ఖరవైశ్వానరకీలంబు, విరళతలీ కన్నియెడల వే కననయ్యెఁ. ౨౪
- గీ. అవ్యయప్రకాశ మభివిధికికోజ్జ్వలం, బగలితోరునస్త్ర మంతకార్య
కరము నాచు మెలఁగె నురుచిరదిద్దిర, కృద్గణంబు దహనకీలితంబు. ౨౫
- వ. ఇటు మృగయూవిహారంబు కొంతిప్రాద్దు గడసి చాలించి యమ్మిడుమాయ
లాడు రాజాహ్వానంబు లగు నాదివ్యంబులతోఁ బరివారంబు హరి ప్రస్థంబున
కుఁ బోవఁ బది క్రొంతివ్యాజంబున నర్జునానుచకుం డై కమలాననకర
మహంసనిలకంఠసంసేవితం బై శుకముఖసుకవికరనముఁబోగయోగ్యంబై
తమభవక్రాంతిస్వస్వానవారణ ప్రవణం బై కరద్రాకాశకాంతకలంకచ్ఛా

యాచోరప్రభాధరంబై తెలిదీనివైఖరిం బరిహసించు నొక్కకాళిందీనదీ
సుందరపులినతలంబున విశ్రమించి. ౨౬

క. కనియెం బద్దదళాక్షుడు, కననివినసమేలుసుషమగల ప్రియరాలిం
గనికనగరాని చంచల, దనులత యచలంపురొచి దల మనుదానిక ౨౭

—శ్రీకృష్ణుండు కాళిందిని జూచుట—

క. ఉపమానభావమును దన, కపకారముగాగఁ దలంచు నవఘన మగుచుం
దవముఁ బలు *కాఁకఁ దననై, తపింపుచునుండునట్టి తపనతనూజక.

క. కనికని నిరతికయానా, దఃఖిత్వ(ము) గాంచియేని కమలదళాక్షుఁ
డనలేనిచు దముఁ గొనుచుక, మనమునఁ గాంచిహావమహిమముపొగడుక.

గీ. వీరదవఘనసలగతి నెట్టిముదము, †విషయవర్గముఁ గైకొని వెఁసె దానిఁ
గాంచుఁబున తేరదంగసంఘటనగలుగు, భాగ్యమెన్నటికెఱ్ఱునప్పటికిమగుడ.

చ. నరసింహాననంబుఁ గొని నస్తుఖసీమ గృహీతవాచ మైఁ
బరగఁగ శ్రోత్రియత్వమునఁ బాటిలి పూర్ణతపంబుసేయఁగా
నరసిజగర్భ! యాయువిదచక్రదనం బొనగూర్చునేర్పు నీ
కరుదు ఘటిల్లెఁ గా కరయ నల్పతపంబున నిట్టి దబ్బునే. 3౧

ఉ. సారనగంధిమధ్యమము సంఘటియింతుఁగ యోగ్యవస్తుసం
భారము లేదునో యిది యభావముచేసితె పద్మజాత నీ
నేరుపు నెట్లు లెన్నుకొన నేరగనయ్యెద దానిమీఁదటం
తేరి వసింతుఁడేసితివి సిబ్బెపుఁబులు గొప్పఁకర్తృమృడిన్. 3౨

గీ. ప్రస్ఫురద్వ్యక్తిసంబంధబలముకలిది, నల్లసించె నలంకృతు లెల్లఁ గాన
లలనయుత్తమకావ్యంపులక్ష్య మనుచు, నవనిరసికులుగొనియాడుటరుదుగాదు.

గీ. అమఘవానిలసి. ఘమధ్యప్రభౌత, పద్మవానిని యాకరత్నద్వయన
వ్యక్తిసుందర్యోత్సాహకృతాఖిలౌరు, భూషణత ముఖ్యకృతలక్ష్యేఁబోలునింతి.

సీ. ఇది మస్తకౌశ్మిర్మహేతు మౌటఁ దలఁచు విది కిఁపులొనరించుమరుసదంతి
దంతిగా దిది మృదుత్వంబు చాలఁ జెలంగ మరుస చేతమెలంగు విరులబంతి
బంతిగా దిది కంఠపట్టుగామి మెఱుంగ సోలీనెమ మేల సొగమెఱపు
మెఱపుగా దిది నిల్చిపోతపుమై దనరారమాననప్రియభావ మూనునంచ

యంచగా దిది ఘనరుచినందికొనఁగఁగ, మధురనాదాచువృత్తిచేమాన్యపికము
 పికముగా దిది తెలికంటి బెఱుకులెనయు, నతులసౌందర్యదివ్యరత్నాకరంబు.
 వ. మఱియుఁ గబరిజలధరమాలికయు నలికచంద్రరేఖయు నిరీక్షణచంచరికావ
 రియు ధ్రువనోరమయుఁ గపాలశోభావతియు నాసికాకనకమాలయుఁ
 గర్జశ్రీకలితయు సధరమధునుతియు హాసకౌముదియు నుమఖళాలినియుఁ
 గంధరామత్తకోకిలయు వాగమృతధారయు దంతమాక్తికమాలయు బాహుకు
 సుమితలతయు హస్తాంబురుహయుఁ గుచబాధురయుఁ దనుమధ్యాంచితయు
 రోమాశిభజగివిజృంభితయు నాభీనిపులయు జఘనమహాభీరామయు నూ
 రుదండకమాడితయు జాఘాప్రభోపరంజితయుఁ బాదలితయు నంగలతా
 చవలయు గుణమణినికరయు నగుచు వృత్తరత్నాకరకృతి నగుచున్నది
 క్రొన్నమెక్కి, యేమున్నగున్నతైన వసన్నుగా *వన్నున్న యనియనమ్మున
 ఘనంబుగాఁ గొనియాడుచు స్తతవయాదవుండు దండనంబు నాఖండల
 నందచు వీక్షించి యిచ్చించలాక్షిముదంతం బాద్యారమ్ముఁ జెలిసి రమ్మా
 పొమ్మా యని వినోదంబున ముదంబుగాఁ బలిచిన. 3౬

—శ్రీకృష్ణంబుకానిదికడ కర్జునుని బంపుట—

క. సిరికి నలవడనిశోభా, ధర మీయిరికి నెసంగుఁ బద్మాక్షుచక్రీ
 తరుణి యిది గృహిణిగాఁదగు, నరువా శిరమెక్కి యుండు టల్లుఘట్టిల్లగా.

గీ. ఇట్టిసౌందర్య మొనరించునట్టిధాత
 కమరు సక్తైర్నియాయురి హరికిఁ గూర్చ
 మిక్తుటంబుగ జగములో మెఱయుఁ గాని
 యన్యవతుఁ గూర్చ నయశోభి నది యడంఁకు. 3౭

క. ఈగతి నచ్చితరసనం, యోగిహృదంతరములోన నువిడఁ బొగడుచుకా
 †భోగితలల్పుకనుపున, నాగుణధుర్యంబు వేగ నరుగుచు నచటగా. 3౮

సీ. సభయందుఁ బండితసంస్కృతవాణిక్రైవడి మహాపరసిగోళలను హంసి
 వలె నభిఃస్థలమున జిలుగుఁజందురుసోగవడుపున సవమేఘువటలి మెఱపు
 చెన్నున నాలయసీమఁ బ్రదీపంపుఁ గలికవైఖరి బోదె నలరుటేన
 చెలువునఁ దరువున ఫలశాఖపోలికఁ, ‡బరమకావ్యంబున వృక్షిమాడ్చిఁ

* దమ్మప-మా. † భోగిపర్యంబుపను-మా. భోగిపర్యంబు అని కవిభావమే. అది యసానువు. ‡ బరమ-మా.

బులిసతలమున మెలఁగెనుపాలఁతిఁ జేరి, తరళలోచనవలనిసత్తార మంది
తుండిలానందమునఁబొందికుందరదన, వదనమీక్షించిచూధుర్య మొదవఁబలికె.

క. కలికి నీనామ మెయ్యది, జలజానన కన్నవారిస జ్ఞులు కీదృ

క్తులు హేతువేది నీవీ, పులిసంబునఁ దపము సేయఁబూనెనుమదికిఁ, ౪౧
గీ. తేటియంటనికుసుమంబు పేట దోఁచు

నీదురూపంబు గనుఁగొన్న నిర్మలాంగి

యన్న వరకాంక్ష జేవతాస్థానంబు

సేముచండవ పని నాచుచిత్త మొదవె.

౪౨

గీ. తన్వి యిచ్చటఁ బరమసాధనతఁ గాంచుఁ

దనువిలాసంబె యితరసాధనము లేల

యరసి చూచుము పండితురాలనైన

ఘనఫలావాప్తి *బోధనకన్నఁ గలవె.

౪౩

క. నా విని తన్ములనేలెను, జేవునిగాతాపుట్టి పేటమొగమునన్

నీవి నునునగవుసిగ్గులు, తావుకొని మెలంగ నింద్రతనయుని కనియెన్. ౪౪

గీ. †జ్ఞాతృతాధర్మమున కధిష్ఠాన మరయ

నీచూరూపంబు ‡గాకున్న మెదిసిక

యాభిరూఢ్యప్రసిద్ధమాహాత్మ్యమునకు

సధికరణ మాట మానసియత వహించు.

౪౫

ఉ. కావున నాయుదాత మవికారగుణాకర చిత్తగింపు మే

జేవుడు సాయనేస్తుఁడము తెల్వి జగంబు, శల్ల స్థిరము న

జేవుడు నన్నుఁ గన్నతఁడు దీచుచిపాలిరనగాధివాధునిఁ

జేవునిగా వరించుకొను ధీ కొని యిల్లున, లంబు నలెదగా.

౪౬

గీ. అసితరుచి యగునెది కధిక నేను, జన్మజ్మేకైకతన సహజ స్వఁగాను

నామధేయంబుచే నేని సరవరేణ్య, తత్సహజోదరిగా నన్నుఁ దలఁచవయ్యు.

గీ. నిల్లియిల్లదయాంభోధి నీరజాత్ము, దనఁగ నెఱవచ్చు మదిలోన సతని నునిచి

నాయథాశక్తిఁ గొల్పుచున్నాను నను, భాగ్యమెల్లున్నదోకానిపార్థివేంద్ర.

క. ఎన్నఁడు వచ్చాత్ముడు ప్రసన్నుండయ్యెనునో కోర్కె సఫలతఁగొను టి

శన్నఁటికో తెలియదు నన్, గన్నారం గంటిఁ గంటిఁ గన్నా సుఖమల్.

* బోధన-మా. † జ్ఞాతృతా-మా. ‡ గాకున్న-మా. స్థిరము.

గీ. అనుచుఁగన్నీరునించుచునానంబు, మిగులవాందినయాతీ వెముఱపుఁబోడిఁ
జూచితలయాఁదియానందవీచిఁజేలి, స్త్రావిదొరల్జ్ఞయాఁచైన్రొదీ కనియె.

గీ. నిరతిశయ మైననీమేది నెఱిపెఱుగు, విర్రలాజైన నీభక్తివిష్ణుఁ గూడి
రయమువీఱుఁగఁదన్నగన్రూఁచుఁగూర్పు, వన్నరన్రూమలపకునన్నపులకు.

క. అని వల్లిఁ కలికియనుచుతి, గని నూరుపురాఁటి వేల్పుఁబిసయువాచు
డనితరలభామోదంబు, బని తలయాచుచును వేహఁగి గనవచ్చెన్. ౧౭

క. † వచ్చిన నచ్చెలు వచఁగి, వచ్చి(ని)కార్వఁబు రూపవైఖి మదిఁగఁ
బొద్దుంబులేనిభక్తియు, ముచ్చటకడి యునుగ నెలచును వినుపిఁచెన్.

చ. దలికలనార్తయిట్లనకు చెప్పిన దక్కుక యాలకించి యా
జలరుహకత్తఁబోచనుఁడు చక్కఁగ లేవఁజువ్వఁజేచే
నలఁతఁ దొలంగుచ్రేనుమాన నానకదక్షిణా కన్నుఁగోయి మే
లొలయఁగ నింతిఁజూడ మది కొప్పుగునా పోగి నేగి యచ్చటన్. ౧౮

—శ్రీకృష్ణుడు కాళింది గొనిపోవుట—

క. శృంగారైకాన్రయమా, నాగనన్నెఱ్ఱుకు చూచి వారి నెవరసచా
రంగత ‡ పుకుననుభూతిచె, లంగ గఁ దా మెలఁగ నట్లుగఁబు దలంకన్.

సీ నీలాఞ్మునఁజాలు నెఱికివ్వఁజిగిజాలుమేలు నవ్వఁగఁజాలుమేలివానిఁ
జలతలేక లసిచుఁగొలిపాటిబలుమి చు నొప్పు నేకము లెంచునొల్లవానిఁ
దొలుతవేళ నెనగు జలజాతముఁ గను గలకన్నులజెనగు గనెనువాని
నమృతధారలుచ్చి నట్టిచుఁచుకుచ్చి, ననెక నవ్వలతచ్చి మొగమువాని
లచ్చిపే రాదిగలపేరునుచ్చవాని, గొస్తుఁగీటిబులు ఖహిష్టఁగవాని
సుడికి నీడఁగనొకవాలు నడయువాని, మినుకన్నాన గన్నెగోవిందుఁగనియె.

గీ. కనియున్గినతరహృద్భావఁబుటిలనర్క, దేశసంతోషదీప్యప్రదీయదివ్య
రూపజాలంబుఁగఁగఁ దద్రూపనుపుకు, మితియుఁ గొలతసేపిఁతిమిన్నకుండె.

క. అలటఁ గాంతకు లక్ష్మీ, కాంతుఁగిజహాపగరిమ గననయ్యెఁ దదే
కాంతి(క)దృష్టిప్రభావత, పొంతఁ బురందరుసకట్టి పొసఁగుటచేతన్. ౧౯

చ. హరినిజహాప మాత్మ ముదయారఁగఁ గాంచినకాంచనాంగికిం
బరిచిఁ జెందవయ్యె నభివాదనచార్తలు సొన్నవక్రయల్

* చిత్రకోవి- † వచ్చి యచ్చువనుచుటికి ‡ పుకుకుభూతి గ్యనెఱికిచ్చా-మా.

- కరము మనఁబుగోపల నఖండితభక్తి కుదీర్ణః జ్ఞకున్
హరిహరి యూటట గననియ్యకచాకచి సుఖటిల్లఁగఁ. ౧౯
- గీ. వెలది “యభ్యాగతః స్వయం విష్ణు”రితి వి
చారసంగత్య మొనరఁగఁ జలదసంగ
వీక్షణాభోజయాలి కావిసరములను
బూజ యొనరించె నాజగన్నాజతునకు. ౨౦
- గీ. కృష్ణమనరుది దనచారఁ గీలుకొనఁగఁ
జామముఖచంద్రుఁ డప్ర కాశత వహించె
నిశుద్ధక్రేగంజిచూపులు నీలవేణి
రుదివిలాసఃబు దన్వేషి రుది గొనంగ. ౨౧
- గీ. అంబుజాననదమఁజగోరాక్షి యనుట, నిజముగాఁజేయఁదలఁచి యోసిరజాక్షు
వదనచంద్రుఁ బాయ కన్వారిగాఁగ, బారుకొనఁజేసె దనదృక్పక్షోరకముల.
- చ. అపుడు ముకుందు డితిఁ గని యంబుజమిశ్రతనూజ నీకు ని
త్రుతము ఫలించె రత్నమయఁ డల్లుల లేనగుమోము గ్రన్తుఁగాఁ
* దనవతనూభవం జెనుట తన్వయుఁ గ్రమ్మ రథంబుమీఁదఁ దా
గృహవికలాంచ ధర్మముకేళిపురంబున కేఁగె నెన్నఁగఁ. ౨౩
- క. అచ్చట నారాజున కన్నుచ్చట చెలియంగఁజేసి భూపతిమదిలో
ముచ్చట దీరఁగఁ గొన్నా, శృచ్చపుఁ ప్రేమమున నిదిది యనువతియొత్తఁ.
- క. పురమున కేగుతలఁపున, నరవరునానతి గ్రహించి నలువారఁగ న
న్నరుఁ దొడ్చి చనువేళ్లల్, పురణింపఁగ దాఁచుఁజేసి భూపతిఁ బరిత్రా
- గీ. అనఘకృతి యపార్థ మగునేని కండిత
హృదయమునకుఁ బోలె హితము గాదు
నాకుమదికి నెపుడు నరుఁ బుపు మఱుగాన
నన్నుఁ బాపి రాఁగ నరవతేన్ద్ర. ౨౬
- వ. ఇట్లు బావయగు తొవకొమ్మ కొలంగుకు బావబిడ్డబిడ్డవచే †సోమానుల
వెల్లుఁజెల్లుఁబట్టి తనవెరుకటిరాకకు నానతివడి యెరుకు రా †రయ్యుడ
కేళిఁబలికె ప్రామిల్లు సొమ్ముబరణి గన్నకన్నఁ గొని నిజవరివారవరివృ
తుండై కదలి సంద్రంపుటగడిత వడయు బెడంగుప్రాయమేలుబారికిఁ జని

* తపఃతనూజధవల్ నిజము. † సోమానుల † రయ్యుడ కేల్లొంది.

యెంతయు సంతోషంబున నయ్యుండుటయు విచారించుటయు నజీగించి
తదనుమతి నిక్కమవుటచేలి యం బ్రోవకొలిపునువుజన్మిదాపుకాదుల
బాదుల రావించి నిరస్తవోషతిమిరుంబును సుగుణవర్తియు సుగ్రహస్త్రి
హంబు నగు నొక్కసుప్రకాశ వివాహమునూర్చు బేక *ద్వాసభా
సురం బని నిశ్చయింపించి సర్వజనులం దగన్పొందునకు రా నియమించి
మీఁదొడ్డి నిక్కచక్కరవేలి నిలిపించి తత్పుకాలంకారంబునకు నియో
గించిన.

౨౪

గీ. అన్నిమిథల కాస్తదు బుధురంబు, నందు నేమిథ ఘోషింప నటించునన్న
నయిన నత్తిజే పొనకు క్త్యం బొనన్పు, నతులచాతుఁ గొప్పి ఖద్దాములకు.

వ. అంత.

౨౫

సీ. వేవెయంగులు గల్లు విన్నాటి వేయపు ముప్పోడుములు నిల్పు గొప్పగదై
మత్తింటిపలుకులు మొనయు వేసమువాడు తమ్ములగియు మత్తిట్టితేడు
సుడి నాలు వేంటిపులుగు నేమనొయిరి మంద్రోడునాపులబలిమికాదు
కడలియల్లటవల్లు బెడఁగుబల్లుడికన్న పగులుగావించునేర్పరులమేటి
తక్కువేంటిగుల్లుంబుదక్కుజోడు, చుట్ట మంటి కనఁ దగుదిట్టఁగా
చాయకైవడి విన్వంటఁబాయరాగఁ, గూతు పెద్దికిఁజరుచెఁచెఁగొల్పిమిగుల.

గీ. పెద్దియఖల ప్రమాదంబుఁ బెనుచుజగతి, ఖలజగములతొక్కి పెద్దామనఁగఁ
లిలువకున్ననుఁ బిలిచిన నెలమి రాక, యుండునాకు జగంబుల నుండు టరిది.

క. పంకజలోచనునప్పరి, సంకోచాభావ మొనర సర్వజనంబుల

పాంకముమీటి మెలంగఁగఁ, బంకజనాభోదరంబుభారం గనియెన్. ౨౬

సీ. చతురాగమానూనసారస్వతస్ఫూర్తు లొకచోట నానంద మొదవఁజేయఁ
జతురాతిఁజివదర్శన ఘోషవైఖరు లొక్కచో మోదంబు నిక్కఁజేయఁ
జతురుదాతకవిత్వసాధుసన్వాసంబు పీనుల కొక్కెడి వింత యొసఁగఁ
జతురభిసయసమంచక్షేదురధ్వను లొకపంక సంతసం బొప్పఁజేయఁ
జతురసల్పమహావాద్యవింతనాద, మంజుల బొక్కదిక్కున మదినుమర్ప
నద్దిద్దిర యోహణోహేమాంభర, యపుమనాదాత్మక బ్రహ్మమయ్యె బురము.

క. అకుకివృత్తులకైవడి, నృకలభిదోషయోగ ము సుగుణం బై

కుకవులవాక్కులు ముదమిడె, సకలజనుల కిచ్చట బ్రహ్మసదసత నేమో. ౨౭

*ద్వాసభ- పరికరచక్కఁగఁక. పేరుఁజివదర్శనఘోష—మా

ఉ. నందడి జాతి భూ(న)వరసాతతభూషణకర్తృగమల్

పొందగునంకుగు జిత్తుకబొ దె లటంచు గజంబు లూని యీ

సొందుచు మీదికింబలుప నూర్ధ్వకలంబున నీల్చె నవ్వి రా

సంగులులే! తప్రదులు సాతును రక్తవితానరోచులగా.

౭౫

సీ. వితతవల్లీకలావిశిలేలిశములు మున్ను కీఘలు హరిమునకుఁ జొరపు

బహుళమహావాదధర్మధదానవారాహగపూర్ణంబు లయ్యు నిపును

బహుళమహావాదధర్మధదానవారాహగల్ ముగ్ధన్తు సమితనృపతి

సంతాధపేతుఁ స సున్నాద్యుతచారుసావర్ణ భూషణరంజంబు

లెడయ నవి కంఠమై * నీలంబుఁ బోలె, దన్నె గజంబునఁ దవ్వత్తఁ దాల్చెకీఘ

లంతటవంకతవహి చె నమిత † జన్మబహుళిస్తవ్యజన్మబలముకలన.

గీ. లక్షణాన్యగుణభూంజయ్యుండఁ దనరె స్వసమర్పణము కర్తార్థ బుగాఁగ

నఖల్యసలమయ్యుండఁ నభివసించె, జన్మగి స్వస్తికై పరాక్షేప మచట.

క. చిత్రవ్యగ్రుల నట వా, స్త్రీత్రాభివ్యక్తు లేమి చిత్రం బగున

చిత్రవ్యక్తుఁ చిత్రము, చిత్రధ్వనిమయత నర్చచిత్రత మెఱయగా.

౭౬

— శ్రీకృష్ణుని మంగళనామము. —

ఉ. అంతట గన్గముఖ్యులగునట్టి వహీసురు లెల్ల వచ్చి శ్రీ

కాంత సమీపవర్తి యును కానఁగనయ్యె మహార్థ పరి మీ

రింతట జాగు మానఁ దగు నీచ్చ సుభిర్భవుమజ్జనంబువై

నిలి వసంకుఁ జేయు మన నీహిత మొప్పఁగి మాధవుం డొగగా.

౭౭

కి. అంజనగిరితుల్యంబు నీ, రంజయఁబు జగంబులెల్ల నంజలు లిడఁగాఁ

గుంజరిగతి వచ్చుచు న, భ్యంజనమున కిటులవీత నాశీనుఁడుగాగా.

౭౮

ఉ. వన్నెలుమూఁడు గొన్నచెలువం గొన పొంగుచు నస్తదాదులం

గన్నయనాదిపూరుష యఖండిమహాదయ యిట్టివెట్టి నీ

కెన్నఁగఁ దస్తహమహిమన కిది గాన భరిపు మామె నం

చన్నలినోద్భవాదిసురి లచ్చుతునొడలఁ బెట్టి రక్షితల్.

౭౯

చ. దరము దరింబు నచ్చు రొదఁ చాల్చును దా నరిగాదు నీగ ప

ల్లరయఁగ మళింప నగు నస్ఫురితాక్షిర మచ్చి నాటియె

సురుచిరవస్థనస్తథుఁ సూక్తిగళింబుల కంచు నంచ న

వృరమునిచంతి నంగలలు పాటలు వాడిరి నెవ్వమీఱఁగగా.

౮౦

* నరటిష్టమాల. † జన్మకీర్తి.

సీ. రమణీయనాయకరత్నంబు నంటంగ హేమవల్లికి వేళ యిదె యటంచుఁ
జ. ద్రక్షేఖకు నబ్బసాంధ్రాధకారాభదిభరమల్ దెరలించు చేగయంచుఁ
గల్గెమేఘముచెంతఁ గీల్చిని మెలంగంగ వివ్యులలేకుఁ జాలువెర వటంచు
సిదె సర్వమంగళాస్పదనాదలంటంగ మందాకిమె నమ్మఁ జెందు నంచు
విధునిసేమికుంగనుదార విత్తె యనుచు, నీలవేణియె గోవిందు నలవటంచు
నంబుజాక్షులునొక్కొక్కలాడుకొనుచు, గడుముదాబొప్పుమధువైగ్నిమ్ముకొనంగ
సీ. స్నిగ్ధంబు లై మించి చెంతలచూపులు రమణ నీలాబ్జకోరణము లునున
* సేదనీరొగిగ్రమ్మి చెన్నాన నమ్మోము సమరందకుంజదాహుఁ బూన
ననవిల్లుపల్లఁ బోలిసేపీపువై వాలుచందమొందుచుఁ గీలుజడ చెలంగ
బిగువుకందుక(మ)న బడంగుదిట్టమెఱుగు జమ్మమిట్టలొకింతచలనమొంద
హారములు దూఁగఁ గా ననియూడఁ దొడిగ
వలచునూర్పులు పెంపెక్త న్నను నిక్తఁ
గంకణధ్వను లలతాళగతుల నెనయ
శౌరితల యంట నొకమహాదారజఘన.

౮౪

వ. ఇట్లు యదుకుంజమును నాధ్యంజనుండై యొక్కతంజరయూన శైవండి
యొసంగఁ గ్రొమ్మిటుంగు నండిగొను ఘనాఘనంబుననువున ధరాధరశృం
గోన్నతం బగు నవగావాననహంబుఁ బ్రవేశించి యొక్కమించుఁబోడి వల
పులు గించు మందిగంధంబుఁబటకలిం బెన్నరుల నూనియ న్నగ్నదగ్గఁ
జేయ మఱియొక్కకొమ్మ కిమ్మతావు లూరు జలంబుల జలకిం బార్చి నొ
క్కరంగులాడి బుగరురంగుల తెఱుగుల మదుంగువడఁజేయ దువ్వలువకవ
యొసంగ నుత్తరాధరాంగంబుల ధరియించి కొండలు మందయాన లమం
దానందంబున నెడనెడ మంగళారాత్రికంబు లొసంగ వాసంతికతునును
విచిత్రాస్పదంబు ను జువకమూలోర్పలమాలికాభ్రమరవిలసిలెసితంబు ను
మంజుభాషోర్వశీసుముఖమనోహరంబును నానావదార్ధసమృద్ధంబును బ్రస
న్నంబు నతిమధురధ్వనిసమాలింగితంబు నస్మత్ప్రదోషలేశంబు ననుగతాళి
లాలంకారంబు నగుచు మహాకావ్యంబుతో నెక్త సెక్తంబు లాడు వినానా
వేదిం దా నాయకరత్నం బగుట నధవసించి కొందఁ టిందువదనలు తురుల
తడియార్చి సంతారఘాతంబు దీర్చి జలారాసలంబులం దేర్చి సురభిశకు

* సేదనీరొగి-మూ. † మహాదార-మూ. ‡ తులకంబున- శృ దంగంజేయ-మూ.

సుమతూల్యంబులం జేర్చి యంతరేకాంతపరిపూర్ణతా బహిరుద్గత సత్త్వ
గుణవైభవప్రభుంబు నవగమించు దివ్యచందనలేపనం బమర్చి యమూల్య
రత్నకలాపంబులు తత్తమదితస్థానంబులఁ గుదిర్చి యా కాళిందీమఘావహిన
* దర్శనాదర్శనం బీమాదర్శనంబు దర్శింపు మనుచు మనోధనప్రతిదర్శన
ప్రదర్శింపించు ప్రతిబింబైక్యంబై తద్దర్శనశ్చిత్తంబు సేయఁ దగు ననుచునో
యొక ముకురకపోల యొకనిద్దంపు నిలుపుటద్దంబుఁ దెచ్చి ముందట నడ
నయ్యవనరంబున నచ్చుంపు నలదాల్చు నబ్బుచులయెకివొసంగి బ్రాతిధ
ట్యంబు వాటింది యఖండచందకిరణమండలంబు దాల్చెనోయన నలరారు
మణికిరీటంబుగల శిరంబుచు గచప్రచయనజలజలదఁగిగల్గెన్మృదాఘజాలం
బుసోలిక వెలుంగు తెలిమ్రానిపువ్వులబాసకంబును దద్గంధాస్వాదనలోలు
కబుభరదోధంబులవిడంబించు నలకంబులు గలయలికంబును దావితామర
పువ్వును మదిగదురఁ బటఁజెంది కదలకఁజల్చు నేటిహనలేమన బాలుచు
కన్యకాస్థునిచుక్తబాష్పగల నెమ్మొంగుంబును నిజానేవాసులం బ్రోవ మనవి
కేటెంది కర్ణాంకింబుల నిలుచు నేలపులోలువేలపొజ్జలనజ్జగించు నాణి
సుసాణిచుత్రిశుంబులంబులు గలకర్ణద్వయంబును నకలంకాపూర్వకేశాం
కశకలకంక నుకురింపఁజేయు వివాహనేకధ్యోదితకీజ్జలబిందువు పొందు
గొను కపోలరంబును గంధరాభిధానబంధురకింబునిరర్చి శిర్గలమాక్షిమణి
రాజరాజలోయనఁ బురింగించుచుదంచన్తక్తాహంభేదంబులు సంతరణవకాశ
బహిష్ట కాశద్ర(వ్య)విషయ కానురాగంబు పెంపుఁదలపించు కొనుధనామ
మణిసార్వభౌమంబును గలక్రివర్తననమాలికామనోహరవిశాలదోంత
రంబునునవికలమణికిరితబలభిమవల స్తోభజ్యంభగనం భావిరంబులగుచిరత్న
రత్నకిరితకీయారాంగదవిలసితభుజాద్వయంబును మణిబంధప్రభావలయం
బున నలరారు మణివలయంబుల నలరుకరంబులును నికోదరాంతరావనదనం
తననజాండభాండస్తైర్యకార్యార్థంబనా నిబద్ధమణిమేఖలం బగు కటిప్రదీ
కంబులును దెలిసిటియేటికీరన్మయెమ్మి నా మగరాల తేటనీటు లఘ్వా
టించు కటకంబులు గలకదద్వయంబును గలిగి లయ్యెలయ్యెలదార్థజీవితం
బగు మృత్యుపురుషునకు నిట్టిమలంకార్యత యబ్రమేయమనుచు నాద్యులెన్న
దెలుంగుచుండ నవ్వుడు.

౨౭

* దర్శనవిశేషము. † తెచ్చు.

- గీ. కంజనేత్రుండు బహువక్షిస్తారముక్తిఁ, న్రిగుణసంబంధవ్యథఁ జేరిల్లు
నపునునన్నుతితోమైత్రి నందికొనియె, నొకయిదోషతత్త్వమై యుండెగాని.
- క. మాను హనువికంటిసెకలం, జెనసిన మొకమదనుఁ గనియె శ్రీకాంతుఁడు దాఁ
గన వింతమొక్కిరింపుతె, మరుచు నసంఖ్యాకసురమరువరులఁ గనియెగా.
- వ. అంత.

౨౮

- ఉ. విగువరాంకు హాసతనయూయణి క్షీరపయోధివీధికా
వాదరదానదక్షిణత నల్లగు మేల్గజరంపురాలబ
ల్వేదిక నిల్చి నెన్నుచుటఁ బ్రేరిత జరియించు నక్షరల్
వాదనలేవి నీడొనఁ జూచునీయు * కుల్లు లొవ్వఁగన్.

౨౯

- క. ఉచుచు వెలవై దేవకి, కొను కిప్పును నీకు బొడ్డికొనుతె యురు
గొను కగుచు నీకు మరచు, కుచుగర లుదలుచు మరున కునివా వింటి.

- గీ. అనుచుఁ జెలియఁ మధురోశు లానుచున్నఁ
బడతి మొక్కర్చు మిగుల నేర్పరి సంగంధ
జైలమున నింతిరల యంటి తార్చి తీర్చి
నూనెముడి సుధులించెను నూనెముడికి.

౩౦

- గీ. కులుకుముడికూచనిధృపుఁగురులసాంపు, గుంపుగనుబల్లనవ్వేళఁగుండరదకుఁ
దాళితశ్యంబుమీఱుగఁ జైలరసము, వలపిడిద్దినమరునికృపాణి యనఁగ.
- గీ. మచ్చెకంటును మోదంబు మోర్చివచ్చి, కనుపునలఁగార్చినవృక్షవృక్షదతిమేతు
దీవయొప్పారఁ గాఁకలుదీరి † మిఱుఁగు, జోకఁ గైకొన్నవైడికలాక యనఁగ.

- చ. అలకలఁ గొప్ప మీఱుగుటిలాంకమొక్కవె దివ్యచందనా
మలకము నూనె విద్దునడిమానఁగఁ బెట్టెను మేలుతాపులం
జలుకునవాంబుపూరములఁ జెల్వ మటొక్కవె చెన్నుమిన్నఁగా
జలక మొనర్చె నొక్కచెలి చక్కఁగ మై రడి యొత్తుచుండఁగన్.

౩౧

- గీ. వలిత మొక్కర్చు మేలుకువ్వలువఁదెచ్చి, సొదిఁ గట్టగవత్తను సూర్యజాత
నప్రసాదశరజ్జాతజలదనబల, ‡ రేజితాకార యగుచంద్ర రేఖఁ బోలి.
- క. చెలియొకతె చెలువమాడలఁ, గలరడిముడిగింప నొక్కకలికి సుగంధో
జ్జ్వలధూపధూమ మొనఁగెన్, జలముగూమములు జవ్యజనకము లనియెగా

* కొల్లు-మా. † మిఱుగు. షా. ‡ రేజితా-మా.

— కాళిందిని జేయ లలఁకరించుట —

- ఉ. ముచ్చటగాఁగ నొక్కచెలి మోహనగాత్రికిఁ గొప్ప దిక్కుగాఁ
బొచ్చెములేని మేల్వలపుఁబువ్వలదాడల గొప్పకొక్కనన్
మెచ్చుగ నిల్చె నొక్కచలమీనవిలోచన సాటి నైకొన
స్వచ్ఛ సగాతులఁ బఱవ వచ్చిన కీర్తులమూర్తుగో యనన్. ౯౭
- చ. కుటిలములైన ముంగురులఁగూడి మెలంగెడుకామనీయణి
నిటలమునంగుఁ గనువిని నెచ్చెలియొక్కనె బొప్పుఁబెట్టె దాఁ
గుటిలతమాన ఫాలముయి కోయలచ-య్యెడు వంకపూయను
జటిలకలంకముం గుటిలసంగతి మిక్కిలిఁ గాంచెనో యనన్. ౯౮
- క. వంకజముఖ కొకనెచ్చెలి, పాంకపునీనుంకఁగిఁ బొందుగ నిలిపె
గుంకుమచూర్ణం బహితా, తంకముగాఁ గబి వీరకం దాచ్చెనన్. ౯౯
- చ. నడుమ మహేంద్రనీలమణినాయకమా నుగ నాల బొప్పుచేఁ
గడువలరారు ముత్తపుణ్యకాటపు బొప్పు నెలరక గొప్పకనన్
విమవక వీర నెచ్చెలులు మెలపి బొగ్గొనిరా మహాభయం
కడి మఖచంద్రుఁ గొల్పుటకు వచ్చినకంఠకళాంకుఁ బోయెను. ౧౦౦
- గీ. కంటఁ * కామకదీప్తమగలికి మోర్తు, నరసింహక్షిగనుదోయి సామ్యకక్షి
దళన మొరంకఁగోనఁ దాప్పగీత్, గల్గుపిఠ్ఠాజనముఁ బెట్టుకరణిశోఠ.
- గీ. మధ్యలాఁడికి నొకబోటి ముద్రియఁపు, మేలుముంగర ముచ్చుక మెఱవనొప్పె
నధరమాధుశ్యమాసింక నవరంబి, చెఱమెలఁగెనునమ్మతిఁపు జయకనంగ.
- క. శ్రీకారసాయ్య మాకృతి, నేకా దర్శనకాళ నేనియుఁ గలదగ్
జోక(ను)వీయఁ(న)తలా, కపునవరత్నకుండలుదైవాతెగ. ౧౦౩
- క. అంజనదుదితీప్రాసిత, మంజులతరవలదపంగయఁజరి మిగులం
గంజాక్షి గండతలమున, సంజ్యోతుదిరంపుమిదు వందముఁ జెందెగ. ౧౦౪
- క. అక్షణాధరయౌవనమృతి, కరణాధరసీమఘటితసమృగలక్ష్మ
స్ఫురణంబుఁ గనక యొకచెలి, తిరుగఁ ఘటి(యి)ంపఁదలఁచి తెలివినానగ
- గీ. తొలఁగకుండునువర్ణచింతపులఁజె-ది, మధురబంధంబుగాంచినవృద్ధమునించి
సాధువాగ్రీతిఁగైకొన్న చారుకంచు, కంబులోఁజన్నుఁగవవ్యంగ్యగతిఁజెలంగ

* కాటిక- † సాయ్యసాక్షి-మా. ‡ మేరసొప్పె-మా. § దళంపులిండు-మా.

చ. ఉరుకరిరాజకుంభములయద్ధతి మానిది తజ్జ యాత
స్ఫురితయశస్సితం బగుచు శోభిలుచానికిః దద్వినిస్సర
గ్గురుతరమాక్తికావళులఁ గూడుట యబ్రమె యాచు నెన్న న
త్తరళమ్మగాఱి చన్నుగవ చాలిచె గంధపులుబూత హారముల్. ౧౦౭

ఉ. నీలపురాలకాంచికయిందితరోచులు క్షిందఁ బర్యయగ్
మేలగురోమరాజురది *మేగుచ(నుండు)వాభి నామకా
వాలములో మెలంగెను నవారితనీలరసాబులుబి య
ద్వేలముగాఁ దన చ్ఛస్తిసితశీ నిరువంకలఁ జేయుచింతిగ్. ౧౦౮

క. చాచుకరకల్లవాంకిత, మై రాజులుభాషులతిక నతివసమయగ్
హీరమయకంకణములు, పారలతాంతములమేలుచాచు గనుచున్ ౧౦౯

క. మదదంతిగామినీమణి, కదవంకేరుహములందఁ గాచుక నిలిచెగ్
మృదుమధురనివాదంబులు, †పాదలగఁ హంసకములతులపూర్ణద్యుతులగ్

గీ. †సహవసత్పతికరతనే నవతి గాదు, కంకణావాస కీరత్పద్మనయన
నిరువమావేలసాందర్యవిశ్వవదత, నేది యల్లన్నీనవతియ్యులుగువదన ౧౧౦

చ. ముకు(గు)దనంబు(వ)కతయు మోయుటనూని సమాశ్చన్యత్రిశన్
వదలుచు వృశ్వతం గొనుచు వాసివహించినఁ జిత్రలేఖ దాఁ
బాదలుచుఁ గ్రీకత్తికదఁ బూని మెలంగిన యద్రి పాటిగా
మది మదమావహిల్లుఁ జెలిను దీగవేళలచేయన్పిగ్. ౧౧౧

గీ. కమలలోచనపాణిసంగ్రహణకాడి, కరతిశయభాగ్యవర్ణాభిరూపి గాంచి
సలలితాకృతి ఫాలదేశంబునగు, భాను కలరాతె ముత్యాలభాసికంబుగ్.

—(వివాహవర్ణనము)—

క. అవ్వకు మహీసురోత్తము, లివ్వడె సుముహూర్త వేళ యెదలే దనఁగా
రప్పించిరి తెరములుఁగున, శొక్వలకువ్వచు మాదలు లొవ్వలు గువ్వగ్.

చ. వలితెలికచ్చడంపుచెర కల్పిననెచ్చలిమోము దాఁగనగ్
హరిసయిదోడు శారదపునాంతరపూర్ణవిశాకరుంబలె,
గలికినరాననాంబుజము గన్గెరఁగాఁ దరుకించియుం దదా
కలన భరింపద మ్రొగ్ బయగ్రక్తుడు దట్టపుసిగ్గుబత్తెరగ్. ౧౧౨

*మీగు-మూ †పాదలకహంసకలము-మూ †సహవసత్పతికర-మూ గ్రీకత్తికదఁబూస-మూ

క. మధుచక్రాన్యకచారము, బిభిక్షకచరన్యకశ్చంద్రుడగుచు నొనర్చెన్
మధుచక్రి కలుఁ దడఁచుక, బిభిక్షకునాభాగ్య మొనరుట నేలు పాడి .

చ. జలగుహరాగనీలమణిని గతహీనమయిపుణ్యాశ్రయ

జలగుహనాభపాదజలంబులు భక్తికన్య వానిధా

(౨)లగడిగెన్ దివాకరుడు గాని మొసంగఁగఁ దన్వేషభా

కలవఁ ద్రవేశికాజలమునెవడి పాశ్రజలంబు నెవడిక. ౧౧౨

గీ సాక్షిగకన్యకచరందహిక మయన, హాకన్యాంబు భానోదనానిక క
మగుచు నాశ్చర్యవర్గ వనికయి, వాని కవియై బ్రహ్మకవి వృత్తుడు.

ఉ. చేతనమాన *విజ్ఞకతి శ్రీకతిగా మదిల్పి యాశ్రయ

జాత నొసగువాడు విజ్ఞానినముల్లసనశబ్దాలు నా

నీతటి వాదిజేపునకె యంతికోనాగివయ్యమును వి

ఖ్యాతిగ లోకదీపకర గాంచఁడె యుచు మతింది నున్నుల్. ౧౧౩

క. చెక దొలఁగ వడుచు చెలినా, చెకసాగములు గవఁగమెలఁగడి వపురునా
చెకఁలుగు(?) చెతన సిగ్గు, చెక కడుగుగులంగ నుదివి చెకలన్ సాగెన్.

గీ. శుభగుణావృద్ధ సువయూరుకశిలఁత, మునకుఁ దవ్వ శ్వనకృప గవివశంబు
వెల్లు సాయకుననుగీతినిగిల్ గాలికి, లింగుల పొందుగఘనముచెనుభగుణంబు

చ. చిటువగు శేట, చిగుల శ్రీచిగులొందిన ముద్దియంబు లా

నెఱవొక యంతి కఠాదలచు నిల్చిన వావృద్ధి నెరమూచి య

క్షణిమొగు లంచు వచ్చి కముఁ ద్రవ్విన యాయలు నా మెలఁగె నై

మొఱపుల్యశీలై నై మెలఁగి మొక్కుచు మొగ్గులన్సర్ప విర్గుడు. ౧౧౪

క. వరమాణునువ్వు శ్రీహరిశిరమున ముత్యాలస్థాలు చేదోయి విడగ

హరి(తను)పు తన్నికావై, కరమరుగున వపున పుష్పసువస్త్రమొప్పెన్ ౧౧౫

పీ. సరబతి నానిహెచ్చరికమాటలు శేటమాటలాడులగ్గ శేటనీటుపాట

లఖానవద్దనాద్వాగావములు సానుముఖవేకరవములు హాశాస్త్ర

నివడయల్ దచ్చవనేస్తుబల్లులు హాసయధురగ్గఁగల్ వస్త్రగుర్తరములు

స్థిరభూపాగణిజితంబులు వందికల్పకుల్ మాగధస్వావములుచు

సకలసురమానిమియనసనైత్రయుక్త

జయజయధ్వనములు నొక్కనయయమునను

గలకొన నైన యన్వింతకలకలు

చాల దీపించె వోయింటి స్థలవేళ.

౧౨౪

క. పువ్వులదోయిటికయ్యు, బవ్వలతావరుల నలరె * నందించె గడు

బువ్వులరువ్వులకయ్యు, పువ్వులుతునినను నలరె బొందించెన్. ౧౨౫

ప. అంత.

౧౨౬

ఉ. వేలిమివేళయ్యును నరివిందడికాయలతో చనానులు

వేలిమిపాట రాగములు వింతలువింతలుగాగె గాడి పం

దోలి నడంగ నారిదము పుట్టితెచ్చరి గాయనపువే

కాళిక రాజ్జనంపన కుదించియు, విడుచి కార్భులు.

౧౨౭

గీ. ఇంకిమ్మాదియూపనచ్చి మేధమాన, మదనదావానలజ్వాలయన మణిగ

బహిరవిహిత నైనావావపనమిత్రి, ధూమకీలలు మిగుల నుద్దామములుగ.

క. ఇద్దలు వేలిమివేళి, స్నిగ్ధపువ్వుజరంపుచేతి నెఱిగిదియుగా

స్నిగ్ధజీకె గూర్చుచాడె, యిద్దరేనందున ముందు సతీకె వసిందెన్. ౧౨౮

చ. పొగ నొకయంగ ముచ్చ దలిపొంది కాయకంటికోసలన

దిగియెనునెత్తించువులు దీర్ఘకమల్ దలమీచు నీలపుగ

జగిబిగిగాంచు ముత్రియపువ్వులలోకలనుండివచ్చు పే.

తుగుణములై(న)ముత్తముల దూకొనుకప్పు మెఱుంగువొంగు. ౧౨౯

క. పొగ నెఱుమున నొకవంకికు, పొగసుల నెమ్మోమునలిపి చూచెను నలలా

పొగనుకీచాయచూపుల, మగనెత్తిపుంట్లు నీలమణులై రసరగా.

ఉ. కమ్మలకుచ్చరాకయిడికాంతులు చూపుల బుద్ధకమ్మ లో

క్రమ్మడి బాదకల్లవమహోజ్వలకాంతులగూడి కంచవ

ర్ణములముగ్గునడి(దన)నాథునివెంట బ్రదక్షిణమ్మ చో

క్రమ్మగఁ జేసె బద్ధహతుగాదిలికూతురు నీటిచూలికె.

౧౩౦

మ. సనల్కొకమవేళఁ బద్ధముఖ యంచల్పద మద్యత్తరం

బునఁ బట్టించుగఁ గృష్ణమానసమునక మోదాదిరేకలను

గనకాంగీమణి కల్పపౌఖ్యమహిమం గంబాత్రువీరాగణీ

కనదేకాంతిభువ్వైఖరులు లెక్కలే సేయఁగా శక్యమ.

౧౩౩

- క. నీలవణిమయపునకిక, ల్బాలవణి ప్రొక్కె శౌరికరతంత్ర(రి)చే
జాలకొనునడగురుచును, నీలకల వల్లరాగింద యొనర్చన్. ౧౩౪
- ఉ. మోదముతో సుధద్ధ చేరిమధ్యలగండితలంబునంకు పా
మోదవిశాకర్షమును పొందుగి సందెను నవ్వులటల్లై
నీదాకపోలభాగమున సెడి లోలంకెడ తేటమిన్నయో
కా దిపు డే నొసంగునెకాంతలు మేలె యటన్నకైవడిగ. ౧౩౫
- చ. హరిన నుజ్జగ్గుటద్దనాన నర్జమనందన సర్వభామినీ
మించితిసంజ్ఞ పూర్వకైకెక్కులమైత్రియు హెచ్చరింకగా
స్ఫురిదరుణ పుం గుంతుమను పూసిన దచ్చవి యెప్పె దేటి (దే)
పారుచిగనంగ మోముగను నవ్వుతెరాగమ నీడయో యనగ. ౧౩౬
- చ. మురిమిసిసప్తుతేటలును మిల్మపు బాకటచేరుచాయలుం
బసగలమున్నును త్రియపు ఒల్లిగియున్ గుమిగూడి భారయై
మనలుచుఁ బోయి మిటికొన వించుచుదొందెన్ వసప్తుతో
బాసగల వైమవం గియెఁ బుచ్చుచరిత్ర మొసంగి క్రొవ్వుచుగ. ౧౩౭
- గీ. పురుషతల్లెఁ పెట్టి నీకృషభాదించు
మధురచతురాస్నములు మీద మనకునబ్బు
బేర్కె కృష్ణుని కింకొక్క పెండయైన
దిరుగ నొందుపుణ్యంబుదీరదల. ౧౩౮
- క. అనియెన్ను చురుచులనుచుగొనకొ నెనమయంబులెన్నగొనుఁదాయనుచుం
దనఁదినగి మిరి లయచున్, జనరి తదిన్ననుభూతిఁ జాలం దనినెగ. ౧౩౯
- నీ. మంఃభోజన మజ్జ మోగిధక్షిణపాలసలలితఁగియోల్పవమునందు
నవి చుప్పనటికి నంతకింబను మేలువెలయుకాంతిరేసు పెండ్లిబంతి
యాబంతికియెమి యంతకింబు)క్తిలి బుగాళివతిపెండ్లిబంతికూడు
తనూటికెనయెమి యంతకింబనుబాగు వంగెను పెండ్లిలోవంటకంబు
అవివచింపంగ సవ్యామా యంతకింబు, నక్కుడై చక్కనె నాల్కసాక్తఁడేసెఁ
* బోల్కె లెనదిపారిపెండ్లిబోనమనుచు, జనులుమృష్టాన్నములదృప్తిగొనిచాల.
- గీ. పోలసొంబడి విడిచుచు బురుషచంద్రుఁ
చురుతరక్షల్లలఁగెనుములో త్రిమాంగ
మఖిసవలలొంపితిదంబు నగ(బు)బాఁకు
పాన్పునగియెడపెడిలిపాను పెక్కె. ౧౪౦

ఉ పాటలగంధినిండ హరి పానుపునందు పసిండునత్రణిం
 పాటలగంధు లింకవరక బాడెనపాటలు నెప్పులాటలుగ
 మాటికి నెలుదప్పు కెడముం గుడి రువ్వడుమారునంకపూ
 యూటపునీలు తెన్న నోసక్కెపుమాటలు మీఱు గార్వమున్. ౧౮౨

— శ్రీకృష్ణుని దాంబూల మిచ్చట —

క. ఆయెడఁ బదిరూఁతులబలు, చాయలుగలవేల్పుజేడు నన్న మొసంగం
 జాయగొమరుండు దమ్ము, మాయదభవ్రతు నొసంగునభిరతి వచ్చెన్ .

ఉ వేయగుపాదం లేగిలిగ వేస్త్రోధీనుహేమంబుగాంచుగా
 చాయపొలఁతఁ బది న లక్షవై లగునీకు నెక్కడుం
 బాయపు మాంద్యకంగులెలు భావార్థికి నీద్య మిచ్చ జే
 చాయ నొసంగుదును పాలినాల్కిని ఖ్యలు నెప్పుదుండగన్. ౧౮౪

గీ. మాంద్యకంగులెన్నఁచి మోముజ ర్థ, నమనసంబచ్చటనువృత్తిజానుమోటు
 ననుచునెప్పుచునుత్తరంబాఁకికొనుచు, పాఁకి నసితండు వీడియంబమరనిచ్చు.

ఉ. తెలివి దలిర్ప నకిబలిదీగఁ గృష్ణుఁడు దివ్యరత్నముం
 దెలిబలు మ్రాను మోముఁజేతేటలుగల్గిన గిడ్డి నీగిడి
 న్వలయఁగఁ బంచి లద్ధ(ట్)రికె స్తుతిస్వయఁ శ్రవ్వవస్తునం
 కలన నమస్తోత్రముల గ రవ మొప్పుఁగఁ దప్పి కుంపుడున్. ౧౮౬.

— లక్ష్మగీతలు —

క. అంతట నంతటిచుట్టు, బులఁకిరణం బపారిగానందపయో
 ధ్యంతరముననోలాడెడి, నంతకిచరుఁడును గూర్చి నెల్లునిబలికెన్. ౧౮౭

ఉ. ఎల్లజగంబు లేలువరిమేశ్వర భక్తజనావనార్థమై
 యెల్లలితంపుమానవసమీహితచేష్టలు గాంచునామి నీ
 నల్లుడవైతి గానఁ జరమాదికి నవ్వలఁ జిమ్మచీటిటల్
 డొల్లఁగఁజేయఁజ్ఞిడికలుర్విము గాంచుప్రథం భరించికెన్. ౧౮౮

గీ. ఎంతకాలంబునుండియో యెడయకుండు
 కలులమోగ్రనత్ర హరింపఁ బాలుకడితి
 నస్తమయఁచూన్యమైకట్టి యభ్యుదయముఁ
 జెందఁగాంచితి నయ్య ముకుంద నేను. ౧౮౯

గీ. హరణ మొసఁగుట మామకు నర్హమెచట, నఖలకర్తకు నీదగునట్టి దెద్ది
యొస నర్హస్వసందర్శనానుకూల, దక్షిణాలోకభర మిచ్చుతలఁపు నాది.

క. వారిదస్వః పారి నీగతి, సరసచతురవచనరచన సమ్మోదితుఁగాఁ
గర మొనరింపుచు నానతి, పరమపురుషుచేతఁ గొనుచుఁబలికెఁగూతున్.

ఉ. ఓనుదగఁజూపుచో విభవోదయపూర్ణఫలస్వరూపపు
ప్రీతుణి నీకలంబున గరిష్ఠగుణాబుధి కృష్ణః డల్లుడై
నామదిపూర్ణకామత సవంతసుఖం బగునట్లు సేసె నిం
కేమిచిర మహిత మహీవతః జేకుతె నీకు సుందరీ. ౧౫౨

గీ. భాగ్యసౌందర్యశీలాసవత్సవైన, చాన నీకు సవత్సులు చాలఁ గలర
వారిమదిలోనవిక్రియైత్తిగగన, కనుచుసాదృశ్య మొందింపఁగోరఁజున్.

గీ. అంబుజాతాక్షి సర్వకార్యంబులందు, ననుసరింపుముహరిజాయననుసరించి
హరికథానుగతిస్ఫూర్తి నలరినీకుఁ, దల్లియగుచాయఁ బోలంగఁ దల్లి మేలు

గీ. వగలుగావించి మాయన్తు వగలుసేయు, వాని ద్దన నడచట వానిగాదు
మాకు వన్నగ సంతటమైత్రిపూసి, భువనబాధవసుత యనబుద్ధిగనును. ౧౫౩

కా. అమ్మా మమ్మడఁబాసితండు మదిలో నావంత యైన న్విచా
ర మ్మానం బసలేదు కాంతలకు నబ్రమ్మే యదెన్నంగ నై
న మ్మానా భవదీయసన్నిధి జగన్నాథుడు నన్నుం గృహ
సమ్మానింపుమఁ బాయఁ దెచ్చుడు నిజస్సారాక్షిగాఁ జూచుచున్. ౧౫౪

చ. నీకి నీవాసమైన వారిచెట్ట గ్రహించిననీకు లక్ష్మమే
హరణముగాఁగ నే నొసఁగునర్థము లైనను దఁద్రీవట్టికిన్
హరణమొసంగు టిజ్జగము లాగముమల్ దగఁ దెల్పు నింతె కా
దరయ చిత్తస్వకాంక్ష భృథమై మదిఁబుట్టెడు నట్టిలోటికి. ౧౫౫

ఉ. కావున సర్వవస్తువులు గలుటకై సకలౌపకారస
చ్ఛాపముకై ద్యులోకరిరుబఁధురధేనుచిరత్నరత్నమల్
భావమ పొంగ నీతఁ గొను భాగ్యవతీలికంబ వాని నీ
భావములో స్తరింపఁ గనునట్టి ఘటించగ నానతిచ్చుదన్. ౧౫౬

క. అని చాయతోడఁ గూరిమి, తనయామణి గారవించి తర శేతుణచే
వనజాపు షోకవిధంబున, ననుమతి గైకొనుచు నొందె నాకౌలయమున్.

క. కుహనారాజకుమారక, మహనీయుగుణాధిరామ మైతికన్యా
కహరణవరఖరమావణ, సహజవైరూప్యకరణ సత్యాధనణ. ౧౬౦

గద్యము.

ఇది శ్రీరామచంద్రచరితముమీదాంతుకరణ పోయిన మాధవయ్య
సముజ్జ్వలస్తోత్రకీర్తనాదిత పాండిత్యాధరణ ప్రధంజనవం
శాబ్ధిరాకాశశాంక నిరంతరారాధితచతుశశాంక లభివ
సన్నయధర్మాక అహోబలకర్తావ్యాయకవిమనా
పాధ్యాయధర్మాక ప్రణీత వైవకాళింధీకన్యా
కణియం బరుమహాపతి ధమునందు
బంచమాళ్వాసము

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

—/ మహాశ్వాసము /—

- క. శ్రీమత్సద్భజధవహృత్తానురసస్సాగర్భంగ దశకుఖభంగా
శ్రీమహిర హితజనాంబుజధామధి ప్రముదితాత్త దశరథరామా. ౧
- ప. దేవా దివ్యదిత్రాబుస సవధంపుము. ౨
- క. చాదుశ్రీజనికర మై, హీనోపలకాంతిపూరహృదయ గను మై
సారసుధాంబులయ బై, సారావారంబుభాతి భాసిలు మణియన్. 3
- క. అర్ధసమృద్ధం బై శ్రీవద్ధవచతురాన్యహృద్దవద్ధవపక మై
వర్ధిల్లుగీత మన గృహ, ముక్తాధికసౌధసదృశ మగ్నేహమాన్. ౪
- గీ. ప్రాభవంధవ మద్యతప్తా ప్తిరదము, సుప్రసన్నమహాపూర్వములిక కుమ
వీరసాదృశ్య ములరారి వేక్ష నెఱిసి, గుచ్ఛిత కామజ్యోతమా నలరుకయ్యు.
- క. చాదుమహాభోగం బై, భూశిరోగత కాంతిపూరహృత ను
తోరంపుశేషకయ్య, నేరెనుమహాపుష్పగీరికయ్యన్. ౫
- క. వసియించె వాసుదేవుడు, మునియినినగుమోముదన్లు మొనరుప్రసాదం
బసదృశ కాంతావిషయ, ప్రసక్తజ్యేమానుబంధవళినుదెలుకన్. ౬
- చ. అతికృపంబుగా జగతి హలకరగ్నము లంగ మున్న నీ
దతిమృగు వెల్లు పొం చెనగు నెవ నయ బలులేని భూషణ
వృధి కిది వేర యా లుటి గి *వేయనమా విభూషణ భుల్
సతి ఘటియి తు మంచు రజఃభరి విభూషితజేరి రంగవల్. ౭
- కా. సారోదాత్రవిశేషదిగ్రీకవిభూషణీతి సయ్య + గ్గహా
దారవ్యక్తి + సువృత్తి దోమరిహితా ధనోల్లస స్వీకృతాన
నీకేతేక్షణ గావ్యః స్త్రీబలి (1) మన్నిదాకృతాస్వామిః
మూలం దక్షకు చూది రోసి వదలెన్ మన్నింప కాత్మాత్మకుల్. ౮
- క. (స)రియంగంబులఁ బాగ జెను, నతుఁ సాక్షావలీనమందిత సాచా
గతుల ద్విరీయతృటియ, ప్రతిభబుహిత బలంబక(౧) యుగ(2) మునెనెన్.

* వీరసానుభూషణా + సుదానానా- + మహాత్రి- + స్వామిక

(1) మన్నిదా- (2) మునెనెన్.

- చ. చెలులయ్యిప్రయత్నమె(గ)జ్జుచుఁ గన్తునింటివానిపూ
ములుకుల *క్రొ వ్యవృత్తుచు(ను) ముప్పిరిఁగొన్నచురాగర్వమున్
నిలువ(న)దల్పుచుం జెలువ నిల్చెను క్రొక్కచుక్కకుండ నిం
తలు భరిగా భరిం నదిఁ బాల్చునొక్కచుక్కవైఖరుల్. ౧౧
౧. మదమఁ దను క్షణధానుఁడు గదియునేని, పోమయుడి యనునావ శోభిల్లునేని
నేకరంబులవెరదొగబిడ్డయేని, చెలువ వాటంగ లేదయ్యె సిగ్గుకదలి. ౧౨
- చ. వెతుకకు సిగ్గుఁగఁ దయఁకము ముందట క్వి వవ్యధం
జనునె నహింస + భానునువఁ ధింబుధ్య మభాస మెఁచో
ఘనకుచ్చభారధాగము గాఁ జన దుచు వదిలవచ్చునే
ఘనకుచ్చమొది కలకాలము స్థిరుండెడినాని గానమే. ౧౩
౧. వెదనిటిలోను వివి, ల్లుచునుకదా తేజుఁతేజు గురుకుచ కొల్లా
క్రొక్క గామకకుఁ గదదినఁ గడుదూరం బయ్యె లజ్జగతిమం బెఱిగో. ౧౪
- చ. లలవలరాజు వైదలి రమాధిపు(కజ్జకు) నేగఁ (1)తేర్పగా
వలచదలిర్ప మాటలఁ జాముచు గుప్పించు ముప్ప బాణముల్
చలనములేదికూర్చి నవనం బయి మిందినలజ్జ బాతుగాఁ
గలఁగఁచు మోము వాఁచెఁగఁచు గన్నెనుసిగ్గునఁ గులాడి (2)తాన్ ౧౫
- చ. చలి తలవాంది తల్ప బయచ్యపుగ్గొమ్మునఁ జిన్న నీకటిఁ
గలసి మెలంకు పాటటఁ కాటపుఁ జెంద్రపురేఖచే మనో
మిశ్రదనురాగవైధము మించఁగఁ జాలకు లజ్జ నయ్యెయిం
గలఁగఁగనెప్పు నర్వఃతగామిర యుక్తుల తెప్పనం చొగిగ. ౧౬
- వ. లక్ష్మణాక్షచెలిఁలువకంటి యిక్కలికే నుద్దేశించి (యిట్లనియె) ౧౭
౧. క్రొత్తగఁ బ్రాణనాయకునిఁ నూడఁగనేగెను వన్నలాడికిం
క్రొత్తయె లజ్జ లోఁగొనుట కూర్చిచెఱల్ గడితేర్ప తేసికిం
జిత్రము రంజిలంగఁ దగఁజేతుట యిట్టి విదిత్రాజ్ఞ మే
మెత్తినైన వ విన్నయదియే కను తెక్కడిమాట యుగ్ధరీ. ౧౮
- వ. మఱియు నొక్కయిది యథార్థం కిట్లనియె. ౧౯
౧. ఇటువంటి యుద్ధగా ద్రే, కుటుంబకుచకుంభనజ్రకంజరసీమన్
ఘటియింతురు జలీలల, వియనఁబుజననీక జనితేశ్వరకుముగా. ౨౦

- వ. పెండియ నొక్కతేటచుల్లాడి యచ్చక్కనికొప్పు కి ట్లనియె ౨౧
- క. నును వైనపూలపాడున, మనమాదుచు నున్నవాడు మాధవుఁ డయ్యో
తనువునఁ గల్గుమ్మగుత్వము, మనమున నీ కెల్లులేకు ముజలవాడే ౨౨
- వ. పిడక నొక్కబిఱబాధర యయ్యొకబిఱబాస్య కి ట్లనియె. ౨3
- క. హరిఁ గూడక మీద మెకంభరియొకఁగరాకు మేనఁ బ్రాణము లనుచున్
విరిసెజ్జఁ బొరలు నక్కను, దరియా(నక) యిల్లజ్జ దా నెఱువనున్. ౨౪
- వ. మిడియ నొక్కస్సోడ యజ్ఞేడినకంటి కి ట్లనియె ౨5
- ఉ. అవ్వొ నీవు నీమగఁ(యొడవు)చొప్పున లచ్చిరీతి నీ
వొక్కలఁ గుక్కచుఁ దదధరోన్మధుధారస మానుచున్నఁ గె
పొప్పెచు నీగుమోవి దశనోదితరాగ మతంబు సేయఁగాఁ
దప్పిరి వంచు మాటికి నదల్పఁగ సి గ్గది యొగుఁ బోవునో. ౨౬
- వ. అంత నొక్కచిక్కులాడి యచ్చక్కఁడనాలకురు కి ట్లనియె. ౨౭
- మ. ఉచలజ్జాధరః*గచ్ఛారంబునను రాగోద్వృద్ధి కి వేల దా
వరముంజేసెను మగ్గుముం చెలియు మావజ్జగ వృథా గాదె యె
వ్వరిత్రసం గవఁ దేటఁ జొగు మదిగో బాటిల్లురాగంబు శ్రీ
రవస్రొంబుజరాగనామకమహాకళ్యాణం బునుటగా. ౨౮
- వ. లంఘితరంబ యొక్కపుపువితంబ యాకాడంబగమన కి ట్లనియె. ౨౯
- ఉ. ఇంతచలంబు సేతు ఘామ మని చెప్పినఁ గాక సేసెదో
కాంతిరొ గట్టివాయి యని కాంతుని నెప్పునిఁ దోచునపు శ్రీ
కాంతుని కెందఁగో కలరు కాంతలు వారలకెల్ల మిన్నవై
కాంతమనోనురంజనముగా నుగుణంబుల వన్నెకెక్కవే. ౩౦
- వ. తరువార నొక్కముగ్గులి యెక్తోయలి కి ట్లనియె. ౩౧
- క. అరినిదికఁజ్జ గా దిది,నరికి న్నదిలోన నువిద సుగమవేళం
గృతములకుఁ బ్రతికృతంబుల, నితరవ్యాపార మెడసి యెన్నఁగఁ జొచ్చెన్.
- ఉ. అత్తటి నీలవేళి నగ + వాఁగుచు నెచ్చెలులగా నడింది యో
చిత్తజముల్లి కల్లి వికు చిత్తము నిల్చుచు నాడువిన్నవం
చిత్తటి నాలసీంపల చెంతయుఁ బ్రొద్దు ననంగఁ జొచ్చె న
య్యత్తమనాయకుం గడియ నొక్కగఁ నెంతయు నంచుఁ బల్లఁగన్.

మ. లలనామస్తన*కూర్మదృష్టి నిలనద్రాగవగావేగనా
 †కలవాద్యోదవత్రపాధుని నకున్గాఁగినిఁ దితద్రాచ్చంతిచే
 బలఁ గ్రొండెప్పుల గ్రమ్మ ముల్లన రమాప్రాణేశశయ్యాంతిక
 ఫలజాగ్రద్ధిఁ శాసినామకమణిస్తంభంబు నందం గొనన్. 3౪

క. కేళివేళల శ్రీహరి, నీలగునఁ గాఁగిలింతు నే ననుక్రియన
 బృలిక కాఁగిటఁ జేర్చెను, నీలస్తంభంబు స్థిరము గ్రమ్మగా. 35

వ. అంత నెక్కులూ గడిచి నశించునటు నవిసయభక్తిపూర్వకంబుగా ప్రాక్తి
 ముందట నిలిచిన నీలవేణీనిలవేణి నీక్షించి జలవాత్యుడు నికటస్థునిలనను
 గ్రకరవందవాసుదేవుఁ డేఘావిలాసన ముల్లానబలప్రబ(ల)నిధివదంతరా
 మోదజః ధి శేనాయమానం బగుమందస్థిరంబు ముఖంబునహుంబు నలం
 కరింప నిట్లయె. 3౬

క. చెలి వార్తలేమి? దేవర, గలిగినభాగ్యమున మనసు కమరంజల్లగా
 జలజాతనయన మిముఁగన, వలయుచు వచ్చుటయశాని వార్తలు గలవే.

క. అలికుంతల తుణదాముఖి, మలులితతిమిరంబు గ్రన్నె నదియేమి? హరీ
 టెరేవి. గొను కృష్ణకక్షము, వఁ గొను నీతీగదముఖము వదలు నెరయమున్.

వ. ఇట్లు సాధిప్రాయంబుగాఁ దనచతురోక్తికి దగినయత్తరం బొసంగు నాకు
 రంగనయనస్తోధిమకు ముదంబుఁ నంది నందకపాణి పాణివలయాదిభూష
 గపూర్వకంబుగా నభినవాంబరతాఁబూలంబు లందఱకుఁ గడి వెదలి చను
 నంజ్ఞ నవతరింపఁజేయఁ జాయవట్టికి నీచెట్టఁ బ్రియదోర కంఠువెట్టినవను
 లకుం జనియెద మమ్మరో తిరిగి వచ్చెద మిచ్చట నుండుమని మరుంగుగాఁ
 బల్చి యచ్చిలుకలకొలుకు లొక్కింత వెదల ననంతరంబ— 3౭

మ. చతురోక్షి ప్రవిలాసవైఖరుల సంచద్రూపలు నర్తిల్ల ల
 జ్జనంవిస్తరకాంతమ ఖ్యలలితశ్రీవీక్షణాభీసితా
 సితవంశేనుహమాలిఃన్ మదనకాక్షేయప్రభాపాళిఃన్
 సితనీరేణదళాక్షి జేల కొనఁగన్ సేనార్థమా కానుకగా. ౪౦

క. కామిత మేమియు న్ననసు గాంచనియెట్టియవాప్తకాముఁ ద
 క్తామునింత్రీఁ గామునిచోకాటపుబాగము భామ చూడు చం

* యక్ష † కలనంద్యోదవత్రపా. ‡ నిందితభ్రాంతి.

నే నుదిలుబ్బువీరునియదీప్తపరాక్రమ మెచ్చ నెచ్చె నా

రామికి సూనుచుగట బరాజయ మొంగట నీతియేదా.

౪౦

క. హృదయగ్రంథి(వి)భేదమా, మొదలటంగఁ జేయబోధయూర్తికి నపుడా
మదవలిహస్తగ్రధిగా, వదలి చుటదీప్తమాసహసిత మయ్యెన్.

౪౧

చ. కరమణికంకణధ్వమం కామధర్మగుణంక్షణాబుధో

గరము ఘటిల్లఁ గట్టుకి నొకానొకయత్నమున న్వదల్చి

హరి హరిమధ్య వంకశల మద ననన్వగఁ గాంత రాజలెన్

హరిమణినిలవేడి దొలఁకారప పుత్తదీబాస్తుయో యన్.

౪౨

క. చెలికలుగంట మలగెను, నలిగియున్నగులపాణిభగదరాజల్

కిలకిలవ్వదొవంగె, బాలుపూచు మేళముడిపువ్వునరున్.

౪౩

ప. అవ్వ డవ్వకలత్ర ముండు మదనబీలాహస్యప్రతిపదప్రేమ లగుకృతుల
నిరర్థకతాదోషము నిజాన స్థానమహిమొబుర నవయంకు నవధరించి
యమ్మిచుఁబోడి కిట్లనియె.

౪౪

ఉ. కన్నది కన్నకండు మణి కన్నకఁ దదపుసరుమోముచె

తైన్నగఁ గొన్న దీప్తశదృశీహరివై యలరారుటబ్రమ

నన్నుతగాత్రి నిన్నుకలనన్గుణనవద నుజ్జగింబునో

నన్నులమిన్నయంచు విబుధాళి మదంబున నలలాడఁగెన్.

౪౫

గీ. మానవతి నీవు శృంగారమయిత రసిక, చిత్రమితయు నలరఁజేసెదవు గాన
నీకలంకార్యత ఘటింతునర చెట్లు, భాసురైకావలీలు ఖాధరణగణము.

గీ. భూషణంబుగిరిభించభూష్యమగుట, భూషణతఁగాంచియంగరబూనవగున
అర్జములుభావకలతాద్యములువాని, కాంతరచియింతువేయలంకారములుగ.

ఉ. నెరుపుమీఱఁ నెన్నుగవ నీటగు కొప్పునఁ గప్పు పూని శృం

గారము నీయూపుగొని గౌరవమువృగ న న్నభింపఁగాఁ

జేరఁగవచ్చెనో రసగుసేవకభావము నాహసేవ్యత

భావణి నుప్రసిద్ధముగఁ దా నొసరింతుడలంచి నచ్చెలి.

౪౬

గీ. ఉవిద తావశసుగదామోముహూయ, వాసరాత్త మగుకతిభావమిపుడు
రసతఁ గైకొననీకు నీక్రమము కాన, వ్యక్తికటంబ మనకు సిద్ధాంత మరయ.

ఉ. నేత్రము కన్వయంతలన నెన్ని యొసంగెను సావ్యమయిగా

సూత్రితరీతి సంగములు చిత్పదుపాత్రత నీకుఁ గల్గె

- పాత్రత నీకుఁ గల్గివను భావిని నశ్చర్యవృత్తి నుండఁగాఁ
జిత్రము మాకుఁ దోఁచె నా చిత్తము నొనర్చెను నుండమానముగా. ౧౧
- మ. రసకృత్సద్గుణ మై యలంకృతిభిన్నస్థూజ్జ్వలితమై కీ మై
వాసియించుగా సుకవిప్రబంధముఁ ద్వడితుఁ డై బల్లొక్క దా
వెను దూలించు గన్పకంబునకుఁ(౧) బల్లియై నైకాను స్వీతగా
రసవిస్ఫూర్తి నొనర్చుగన్పకము సంత్రాహ్లాదులుగా బల్లి మే. ౧౨
- చ. చెలి తలనాంది చూపెద(నా) చెల్వపుగొప్పిది నాగి దీనికి
గలుగునొ కల్గదో యనుచుఁ గల్గిది సిగ్గు * కువర్ణగన్మనం
కలితపుగుప్ప చామరముగా చుట్టిన గన్పకా ది యొచు న
బృలువగలాడు దా కిదియై బల్లికాచవకేశపాశముగా. ౧౩
- ఉ. కన్నులఁ కిగ్గకొడ ననుచుఁ గాదనుఁ జేయఁజేపిచూడఁగా
నన్నదు కల్వఁ బల్లి కింకము పునఁబల్లి బల్లి బల్లిము
గ్విచెన్నరితేటలం గొనను వి తలుగా నొలుపులే ఘటిత ను
బృన్నను రోయ నీకబి యెల్లురె యాకుటిలాన్తి(1) నిఖ్యమాన. ౧౪
- చ. కువలయజేత నీవలుఁదక్రాన్తలపి నెయ్యపుగొన్న(2) యుచ్చటన్
సవిధములై ప్రమాణములు సంగతి మయ్యెను చాది తెట్లనన్
సవరిపాకటం గలుగు చక్రః కుంకుమపేక్షకముం
బవుల ఘటిల్లుమాక్రికసరాశ్మతి గాంచిసెనుద్ధక్తి యన్. ౧౫
- చ. స్ఫులితగదానాగక్షిరసమ జ్వలమాక్రికరాజి సరసా
కర మిదిదిత్రబంధ మధికస్ఫుటచారువిభూషణంబు నై
వరఁగడుఁ గ్రొమ్ము దుత్రమసిబంధవరీతి విదిత్ర మొక్కట
తరళమృగాక్షి కేవలము దాఁ గుటిలత్వము మానదయ్యెడున్. ౧౬
- క. చిత్రగి మధురగుణంబున, నుత్రమకావ్యంబుఁ బోలు నురుభూషణ మై
వాత్తున్ ధృతి యక్రావ్యమ, నొతు స్ఫుటవ్యక్తికబి యొగిమధ్యమమున్.
- గీ. మగువ ముక్తాశ్రియిది శిరోమార్గితమము, (౧) కింకరా...మంబు నిరతశుద్ధ
మాత్రసద్గుణ మమలపాశాభిజాతి, మిట్లు లస్యవహనాద మనయిదిచట.
- సీ. నలఁత నీవేనలి నీరదపాశిగా గనుము విన్యూలతాఘటనఁ జెందెఁ
గలికి నీతురుము చొక్కపుఁగల్వగుంపుగా బాసఁ పువఁగాఁ దెజు దనుచుల

* కువర్ణగన్మనం + నెరుక + గన్పకాదె గ్విచెన్నరితేట (1) నిఖ్యమా. (2) యుచ్చటన్

మగువ నీకబరి మన్మథకరాయధముగా జాభువాజలపోతజాను గాంచ
భామ స్త్రోమ్యుడి బహిష్కర్తబుగాఁ జుద్రకసంబంధచారు వయ్యెఁ
జెలువ చిత్రాలిశాశికఁ జికురభరము, సరసతథరించెఁ జంకకచ్చాయదాయ
నచుచనఖరోచులంతలసలచుడ, గొప్పనువ్వెనగోవిందుఁ డొప్పమీఱఁ

చ. కలికిరొ మోము వాంచుటకుఁ గారణ మేమి కలంకిచంద్రునిం
దులఘోయింకఁగాఁ గలుగు దుష్టుల కల్లుల సైవతలేకనో
తెలివి(ః)దప్పి సామరు లతిత్వర సామ్యము కల్పినంతనే
కలుగునె సాటి లాఘవము గాఁ బనియేమి మృగీవిలోచనా. ౬౦

ఉ. ఎక్కడివింత మాచలి తోట సాటి ప్రాప్త రా
మిక్కిలి మారుకంకజయు మిన్నక కండితమాన్య లీమృషా
వాక్తుల కేల జిహ్వ యలవచ్చి కంకజవైరి చంద్రునే
నుక్కడఁగించుమో యనందగునే పయోజముల్. ౬౧

ఉ. కంకజనీలకంకరుహభావము గాలుచు కన్నదోయి మే
ల్పొంకము సైచునీగుమా ఖపూర్ణః కరుఁ జూచి చూచి యీ
కంక(జబ్బంద పొల్లఁ దల) వంపులకుం దగుఁగాక యర్థమే
కంకజ*నేత్ర నీకుఁ దలవంపు లహేతుకజ్జ మెత్తురే. ౬౨

గీ. వనితరో మోముచందగు వాచదేల, కుటిలకుంతలతిమిరంబుకొర...
...నో యనుశంకనో వచ్చుటెల్ల, కటలపాదేందు నమించ నేరదెద్ది. ౬౩

గీ. చెలువ జ్జను మోమునాందితి వటన్న
సవధరించితొ నీవు ముఖార్థహతిగ
విను పాతి దాన నెనయు నెట్లు
లదియు నొకచోట దోవత నంద దరయ. ౬౪

చ. మృగమదచిత్రకాకృతిని మీఱుకలంకము దానిఁజేసి యీ
మృగధరుఁడేదా(కృతివం)ను నటంచును మోమువాంచుటో
మృగ హసుగ ధ మప్రితు మమృష్ట మశ్మగము దాఁ గలంకమే
మృగమదచిత్రం బది సమృద్ధగుణాన్విరమా కలంకమే. ౬౫

చ. మృగమదచిత్రకానుగతి మే లగుఫలము పిల్లలేటికిం
దగు లగుకేరికీదళము దా నగునె చొగి నంది కొక్కపే

* కలికిరొ + పుడుకెదా

రగవడుతోటిగుం పెదసి యాదెనుండపుండేటిబిల్లల

న్నగు నగుగాదు ముంగురులు నవ్వకయోదువాకర్రోచనా.

౬౬

గీ. ద్విత్వరహితంపుటాకృతిఁ దేజిల్లి, ప్రాకృతాఖ్యాకథావనా భావిరద్వి
రేఫవైఖరి గలిగి త్రిలింగజేశ, సూక్తియన నొక్కఁ గన్పూరిచుక్తబాహ్యు.

ఉ. పిన్నదనంబు వక్రతః చేరువడం దగఁ గాని లక్షణా

బన్న నెటుంగనయ్యె నని యయ్యరచంతురమాను పొగసి

నన్నుదు రైజింది కడునేర్పునఁ గెకొఁమెన్ న్యూమిదా

భవ్యరమాలవక్రదుదిఁ గీల్చునులక్షణ మొప్పుచుగా

౬౮

చ. లలితపుబ్బాస్తి ఫాలముఁ గలంకి నొనర్చుగ నర్థచూన్రునో

దులఁ గన దన్నమాట మదిఁ దోచిన వొందితె మొముదన్న యీ

యలికమునందు నందచుగు * నట్టిది బొట్టిది దోషకారియే

యిల వ్యతిరేకభూష వదియువఁగ హేతుప్రకాశ కోనులీ

౬౯

గీ. చవురిచందురుఁడలికంబుచక్రబాహుమాకుపాలాధమగుననిమాటుకొనితె

యది యుపాలంభవిషయతనందకున్న, నడిఘట్టింబవ్యతిరేకమగునుభూష.

చ. రసవదమై మృ(దు)త్వమున రాజలి లక్షణాక్షిగింబు నై

హసన మొనర్చు సాధుకృతి నందపునీలింబు దుష్కృతిం

గసరఁగఁజూచు సామిమయిగాంచిస చదురమామ నిక్తమో

యనదృశగాత్రి లక్షణము నగదినయందమ పొంగుఁ జెందమిన్.

౭౦

చ. మొయి లెడఁబాయుపూర్ణశశిముద్దులనించ (మ) రాగించినో

నంబునయిఁ గ్రమ్ముదు చెడయకద్దమరీతి మెలంగ నేర్చునో

దయిత యవత్రపాథరము తారఁగ నీకువ నోడ్వనక్ర) మే

మొయివిలసిల్లు సంశయము మేకొను నిచ్చట దానిఁ దీర్చవే.

౭౧

చ. వదన మవత్రపాతిమిరబంధరఁ గాంచిసఁ జిన్నసీతటిం

జదిమెడచందమామ నగుసేయక యుంచునె తప్పబల్లితిన్

వదనము సిగ్గుటిర్లు పయివ్రాలఁగ నేనియు నెక్కడున్ బలెం

బాదలఁగ నిర్లవేళ రుదిప్రాసనిక్తలతోడు నవ్వసే.

౭౩

గీ. కాంతిసం(వ)న్నవస్తువులేగణనసేము, వేళిసేమొయితరువారవెలయుఁజ ద్రు:

డట్టిచోట వికల్పంబు పెట్టరాక, సోసు లయకల్ప మది యని చదువరాదు.

- చ. నల యిది యైన మన్నయనసీరజముల్ వికసిల్లునట్లు దా
నలయ రసా(ంబు)రాశి వడి నిక్త(గఁ బంకరుహంబు గానిచోఁ
గలిగెడు నేగతిన్ భ్రమరకంబులసంగతి దమ్మియైనచో
విలసన మెట్లులేయి యిది వింతగు సంకయ మింతి తీర్చవే. 2౫
- ఉ. వీనులయొ దం(లం)కృతిగఁ బెట్టినసీలకయోజనత్రముల్
భానుతనూజ నీయసితభవ్యకామవిలాసభూషణం
బూని వెలుంగ నీక్షణము లుత్పలకాంతి భరించు నన్నమా
టానఁగరా దొకొడుకయు నానఁగవచ్చు విరుద్ధలక్షణన్. 2౬
- ఉ. ణోజజ్వలై యై ముగము దోదినవేళలఁ గన్ను లుత్పల
శ్రీముతిఁ గాంచు వన్నెలఁ బ్రసిద్ధిగఁ గ్రోలుచురుండుపుల్లులై
పాయకనిల్పు మోము సవనద్దముగాఁగ న ద్బెట్టెలాచు నీ
యాచితనేత్రముల్ మెలఁగు నొక ముఖాక్షినిదిత్రవైఖరల్. 2౭
- క. వరవర్ణిని సేనయనము, లరమోక్షున మోముఁజంఘ్రనంద మెలఁగుచున్
సురుదిరసీలకయోరుహ, సరసిరుహైకత్వజన్తనంగతిఁ చెలుపున్. 2౮
- సీ. శారదపూర్ణిమాచంద్రమోచింబంబు గర్వసర్వస్వంబు గాసిఁజెందఁ
దరుణాన్తఃకిరణసంధానజగన్నవ్యకద్దలాలిర్శంబు కటియదక్షఁ
జుద్రాతపాస్వాదసమ్మోదమాద్యచ్చకోరనిలాసంబు కొదవగాంచ
మకరందరసపానమత్తమధున్త్రతపోతలావణ్యంబు పాలుపుఁదొలఁగ
నరి ముగంబెత్తి చూడవే నీమలాడి, వెడదకన్నులు విక్రవే బెడఁగులాడి
సిగ్గువడువేళ దప్పవే నిగ్గులాడి, నన్ను మన్నిండుదలఁచవే వన్నెలాడి 2౯
- ఉ. ఓవరిపూర్ణచంద్రవిజయోజ్వలవక్త్రశశాంకబింబ నా
చూపులపేరుగొన్నకరిసుద్ధచకోరములానఁ గాంతి దా
లోకము గాంచునంచు నవలోచన వాంచెదె మోము నర్థిసం
తాపము వాచ సంపదకుఁ దక్కువె చంద్రుడు కీర్తికెక్కఁడే. ౩౦
- గీ. వినులయొచంద్రసన్నిధి*వేగుగాంచు, కన్నులకునివృషంబెడుకమలములకు
సాటిఁజెప్పంగనయదనేసాటియగును, నెలకునలరెడుజలజంబుగలిగినేని. ౩౧
- మ. అరమో ద్వైసనుఁ దొంటికన్న † నెటియో నందంబు గైకొన్న నీ
వరనేత్రంబుల కెల్లసాటి యనఁగావచ్చున్ (న)సంకోచతన్

* కను † నరియనందంబు.

సరసత్వంబుఁ దొరంగి చూడ వెగలు సత్తాఁరికిన్ దూరమై

ధరలో నుండెను నారిజోత్పలములం దన్వీ జగన్తోహిసీ.

౪౨

క. విలసనమహిమం బెఱిగి కలిగియుఁ దలచుట్టుదిరిగి కలయఁ జతురముం

బలవదను దుర్యోధముక, జలమై వైవాను నీనుచతుర్యుగమున్.

౪౩

గీ. మగువ నీవు దృగుత్పలమూలయందు

మీలనాలంకృతియొనర్ప మెఱుగు గాదు

యావధిపహేతువులఁ జాల చుచి కరంబు

మిగుల నుత్పేక్షఁ గావింపు సొగసులాది.

౪౪

ఉ. అవృతరంగల * న్నిగుల వచ్చుకుఁ దప్పదు కోవ మాయ నీ

వివర్ణులు చూపు చాలుకొననీక పెనంగదొ యట్టులైన నో

యొవ్వలకుప్ప కొవ్వజగియొవ్వదనంబునఁ జాయ మాయఁగాఁ

దప్పక సేయ వచ్చుమది దప్పఁగోచు తెలుంగవైతివే.

౪౫

చ. చెలవకొ సర్వలోకములచేతులమోహముల గ టిఁగాని నే

గలవయినం గరాజులులు గట్టిగ మోహింపఁబెఱుంగ నేకి

వలవలగఱు నేదెలియఁబాయమఁగవచ్చు గృతార్థుఁడేయు మం

చలికులవేసే సిగ్గునకు న జలి సేసెనఁ జక్కఁజూడవే.

౪౬

ఉ. ఎట్టివిశిష్టదేశమున నీనుక పెంఠటికాల మెట్టివో

మట్టిటఁగా కొనర్చుచుఁ గృతార్థుఁడెందనో నీను మోవిఱో

జట్టటికంబు సేయఁజెనుదరవఁజరఁదర్పరాగముం

గట్టిగ దొండవండరుచుఁ గ్రక్కున ముక్కునఁగొక్కుఁ జూచివే.

౪౭

ఉ. వీతులభూషణం బగునవీసమృదూర్మముల్ కటాక్షదృ

గ్లీనము లయ్యె వాని కవిగీతము శ్రుత్వఁజతుసభావముల్

గానఁ దదంతరాక్షసుటకర్మ్యమయ్యుక్తము కన్నుదోయికిం

బూనిక తెప్పలెత్తి ననుఁ బొందుగఁ జూడుము నుందరీనులే.

౪౮

ఉ. కన్నులక్రేవఁ గన్గెనఁగఁ గారణ మేమి కటాక్షవిక్రణ

భిన్నమహేంద్రనీలమణికిరీతమాలికలన్ క్రవఃపుట

సన్నకభీకూటములఁ జాలఁగ నించుచు వానిమోచుగాఁ

జెన్నుగ నేగి ముద్దిలికిఁ జేరుటకై జరఁగంబు పూననో.

౪౯

- గీ. పనితయరగమ్మఁ గైకొనిను(న)నుదెలియ, వాగ్దానించెదోయట్టియాత్మనీడు
తమముబల్లినిసాకారతనుభరించి, చాటువంటామకుండెనుఁజక్షఁగఁబఁ ౯౦
- గీ. వారిప్రకృతాత్మభావ భావత్వమనయ, నక్షివద్దంబునకువీక్షణావ్యయత్వ
మేలదయసేయఁదలఁవపుహేతువేమి, గర్భసావృత్యమిచ్చిచకతననిటులొఁగ ౯౧
- ఉ. చక్షరసక్తువులు లివి చక్షరయోపనయంత శక్తి యీ
చక్తి మహాక్షమాట వివసంగతిగానితెటంగుగా రొడల్
మిక్కిలిఁ జేయుచున్నయవి మిన్నక యుండెనువల్లుగాఁగ నో
చక్షరబాప్తు చక్షరకుఁ జక్షరయామృదులోక్తిఁ బల్లవే. ౯౨
- క. నలయందరు లామగయని, వలుకుదు రీమోముబుధులు భవ్యామృతముం
చిలుకఁగరాదె మరందము, గులుకఁగవలదే బుధోక్తిఁ గులుచవటిచెదే ౯౩
- క. చిక్షగు నాదగుభావము, నిక్షముగా నరచితంపు నశీకల్లులకుం
జక్షచిచెలిరో యివ్వదు, చిక్షాదునీచధురవచనకృంగారములన్. ౯౪
- క. రాలుగరఁగించునేరుపు, చాలఁగ నాకబ్బునననుచుదురుగర్వం
* జేలాచెల్లింపుదలఁతు, రాతెల్లం గరఁగఁ బాట రహినింతుఁడే. ౯౫
- క. రూపవతి మామకశ్రుతి, కూతులుల నమృతవృష్టిఁ గురియఁగరాదే
యాపించ నీకువదనం, జేపారెనుపూర్ణచంద్రుఁడే నిజమయినా. ౯౬
- చ. కరుషము తామ నీరసతవట్టులు † చెప్పులఁ దంకరించిని
గృరవహానక్షమాస్పదరఁ బాటిలురత్నమయోతుకుండలా
భరణములేల వీరులకుఁ బంకజబంధునికూర్చివట్టి నీ
సరసమృదూక్తి భూషణులు చాలు నలంకృతిగాఁగ వీరులన్. ౯౭
- క. కృంగారవతి కుచద్వయ, సంగత మగురీతిఁ బల్లుచుగతము దగున్
భృంగాలక నిలువెల్లదు, బంగారం బైన మాట బంగారమఁట ౯౮
- గీ. అరిదిమాధుర్యము త్రోవ్రతముగాఁగ, వస్తువులనెన్నఁ బంచమీప్రథమలమరు
సార్థభూషకుఁడన్వియెచ్చటనునీరు, మధురసూక్తికీలునెన్నఁ బ్రథమనుష్టు.
- క. ప్రకృతిస్వకృతిన్దులు, ప్రకృతి న్నికవిత చిత్రవద మగు ననుచుం
ప్రకృతి స్వకృతిన్దులు, ప్రకృతి నిరసింపువారు వలుకుదు రెంతి. ౧౦౦
- గీ. వనజలోచనవామగాయనత కొప్పి, యమకవై పాటరాదెదోయి బ్ర మొదవఁ
దరుణి వాగాయనతస్మగ్గుంబుగా, కొదవెటుంగ కయోగ వయోదనాచెల్లను.

- క. చంచలనయనాచంచల, చంచల*విగాధరించి చతురతచే నా
యించెదవో ధ్రువవీణ భ, రించెదవో తెలుపు మాదరించి కృశాంగి. ౧౦౨
- గీ. శ్రుతిపుటఃకుల కమృతంపుసోనలెసఁగ, మానసా భోజ మభివనూకరంద
మాధురుల, చేల నీవేళనాధునీతి, చేబీతి వదిలవే తేటికంటి. ౧౦౩
- క. నాలుగువిధముల నభివయ, లీలలు నీకుండు చెలివి లే దన వళమా
యాలోలనయనయివ్వు, పోలినయభివయము దెలుపు ప్రాప్తుచతుటకున్
గీ. కలువకంటుకొకిన్నరకంఠికవము, యోగరూఢి నీయందు నొసరఁబూను
ననుచుజనులాడుకొనవిచునదిఁ జంబొ, కాదో తెలియఁగనగుఁ జాటకరనమాకు.
- మ. అతిరక్తాధరసన్నిధానమున నానాహాసము క్రాంతం
బరిశుద్ధ బరిరక్త మయ్యె నిది యన్యాయ బుపేక్షింప నీ
వతుఁజ్ఞానఁధానమూర్తివిగదా యజ్ఞాక్షి మ దస్మి
ద్యుతిమాత్ర బున దాదోష మెదయం దోలం గటాక్షింపవే. ౧౦౬
- గీ. ముదిరి నీముక్కు ముక్తతముత్యమునకు, వాల్మీశుద్ధగుణప్రాప్తి నగునరగ్గు
ణంబు రూపింప నన్యగుణంబుఁ గొనఁగ, దగ్గుణంబుఘటిల్లుఁజెత్రంబు కంటె.
- గీ. జ్ఞానదీపంబున నెడద్య ననఁగ శుద్ధ, మాతృహృదంబు దీపింపు ననువుదోర
వెలదిసేనవృన్దనఁగెంపుదిద్దిపోవ, గాననగుము త్రియముశుద్ధభావమగుచు.
- గీ. వికనభోజపూర్ణేందువిధముఁ దెలుపు, మద్దుఁద్దంపునెటిమోమునందుఁ
జలుతన వైస నిక నమిచెప్పవచ్చు, మధురసామృతనిధిభాంతి మాన దింతి.
- మ. తెలియక మీము వాంచుకొని తేటలనవ్వలు చేరనీక యీ
వలనున నున్నఁ జంద్రముఁడు వారిజతుల్యముగాన మీము గే
వలముగ వాంచియుండెఁ దనవానియ గల్గు మొగంబు వెన్నలలో
ఁసెలుకకయుండునే యని వాసింకుఁ దలంపులు నింకుఁదా చెలి. ౧౧౦
- క. ఈమాధ్మిఁ బలికి యాదవ, సోముఁడు లేనవ్వ పూర్ణసోముని నవ్వన్
భామామణి నెలసాగునుల, మీమునఁజెలువారఁదనదుమీము ఘటించెన్.
- క. నెల నెలయ(ను) వెన్నల వె, న్నెలయును నెత్తమ్మి తిమ్మిసీటునఁ గదియెం
గఁసొగనుఁ జూడిఁ గలువల, ములుపిలవిలు కానికపు నముచ్చట ముయ్యెన్.
- గీ. లజ్జగద్గురునువదేశయత్నచహిను, భావమున నించుప్రేమానుబంధవటిను
పాఠిగా చనతాదృశార్థ్యంతిఁ జ్ఞ, విప్రచూడుగనాగ నవిద్య పోల్చి. ౧౧౩

- క. అవడతి కొంతఁజ్జకు, నోనం బెనయంగఁ బ్రేమలుస్తేతరమై
దీపింప బడు లోనర్పఁగ, న్నాపారమ దక్షి కృతము నామోదించున్ ౧౧౪
- సీ సుకుమారవర్ణనంభోతస్వరూపంబు లలిత ప్రసాదన లక్ష్మీగంబు
ద్రుతికరమాధుఃకృధుఃస్వభావంబు విశేషవనివృత్తితాందితంబు
సతితిరస్మృతన చ్య మవిహింజోషనర్వస్వంబు రసికానురంజనంబు
నగుచు నభ్రావ్యంబు నందఁబు గొనియేని విమృష్టనద్విధే మాంశమగుచు
ప్రేమదత్తు పున్ద్రీప్తి విస్తోల్లి, భూషణసూర్యుల కనంగపోషణముల
కాటపట్టుయొకవిధి తేలుఁగొనియె, మోమునీదనివెన్నుండుమూరుకొనియె.
- గీ. సాత్త్విక స్వేదజలసుధాశ్రుతఁగాఁచు, నలికచంద్రుఁడు విశదముక్తాభిరేకు
గన్నయాత్మ్యపేశలకాంతిధార, ఘనవదంబునబండ్చిచెఁ గలికింబు ౧౧౬
- మ. * ఉపమావాస్వయనూపకస్ఫురేత్తు మొప్పారుచు జిత్రకం
బరరక్తివర్ణఁ జెందెననియుచు † వక్రాభిజ్ఞమా భాగ్యవ
ర్ణవదత్వన్నిటఁ స్ఫురత్రనకకప్రసంగంబు బద్ధేక్షణు
దవరిచ్చిన్నరసాదృతాశయిత ముద్వాది నిటాలస్థిన్. ౧౧౭
- గీ. చాన మోము విశేషోక్తిఁబూనదిపున, సామ్యనుందమగుఁగఁచినాడెఁజొరమి
నునయనాంజనకప్రలకుఁ చాదనయకు, భావరసదృష్టు లంకుటఁ బద్మయన.
- చ. భ్రమరవిలాసముల్ సథరభవ్యతపోత్పలమాలికల్ కలా
క్షమునన చేసె మీలఁ గిరిస్వరల ల్లిలితంబుగాంచె న
త్రములు భరీర వైడుషి యుదారత యం చొగి నెన్నుచున్ రమా
రమణుఁడు చేసె దన్నయనలత్ప్రీతిఁ జంబనలత్ప్రీతి దోడుగన్. ౧౧౮
- క. కంబుధరాధరసంగత, తాంబూలరసంబుసోఁకి తరుణోమవిభా
చుందిరనీలాంబుజములు, చుందించెను సూర్యజాతచొక్కపుఁగన్నుల్.
- క. హరికృతచుందిరవరిదిత, సురుచితాంబూలరాగకోభితదక్షుల్
తరుణ(కళి)కిరణచర్వణ, నిరతచకోరములనీటు నెఱుఁగ(గ)సాగెన్. ౧౨౦
- గీ. మురవిభంజనుఁ డివ్వేళ ముద్దుగొనఁగ, రమ్యుతదధరవీటికారసము నయన
వద్దములనత్త నుద్వలబహుళరాగ, రసము వెలికు బైసోయనరమణగాంచె.

క. పంకజముఖకనుకాటుక, శుభకజ్జోచనునిమోచివయి నవ్వేళం
 బొంకమయి కనగనావ్వుక, మం తెనవిరిమిఁద మెలఁగుమధువ మనంగఁ.
 గీ. సాంజనాతిచలేక్షణసంగమమున, నతుల కాగాధరము కన్ప నందె నపుడు
 సాంజనాతిచలేక్షణసంగమమున, నతులరాగాధరము కన్ప నందు టరుదె.
 గీ. అబ్జహితసందనామణియనుభవించు, మదుఁడుమాధుర్యం. నముందిమపినిజాంక
 ముద్రయిడి నిల్ప రాజిల్లు విప్రుదుంపు, నాశమననొవ్వఁగాటుక. నలుపుమోవి.

ఉ. కాటుకకన్ప మోవిజగి గాదిలిసవ్వురు బొత్తుఁగూడుచుం
 గుటభదైత్యవైరిముఖకంజమునం దనరాఁజ జూడఁగా
 *మూటికి సాటియైన రసముఖ్యము లాదిమళోఽశుభ్రదుర
 మేటిప్రబంధరాజమున మేళన మంది మెలఁగునైవడిన్. ౧౨౬

మ. తొలుత న్నందునియింటిగో మెలఁగి నీతోఁబుట్టు కాళిందితీ
 రలసల్తాననభూమి నోగణముసంఘించి తీమిఁద నీ
 వలుచుం జెక్కిటఁ జేరినత్రమఃరీవారంబు పాలించెదం
 గలకాలంబునుఁ బాశుపాల్యమి కనంగా నోఁదిలిం గోమరీ. ౧౨౭

గీ. భవ్యగండద్వయికిఁజేరినత్ర ములకుఁ, బొందుఁగొనఁగూడదన్యోన్యభూషణంబు
 పుట్టు మొదలుగ బలుగండములకుఁనోఁచు, నట్టియవిభూషణరత్న మనఁగనగునె.

గీ. అతులవాసన నచలభావానుభూతి, నసమమార్దవగుణమున నప్రతీత
 తాళితశ్యంబుచేఁ గదా రిరళనయన, గలిగె నీచెక్కులకుఁ జంద్రఖండసంక్షి.
 గీ. అసిరతక్షణంకత్రుహి నాంశుఖండి, తుల యొసంగిననమృతంబు దొలుకవలదె
 కలిమిలేములుదెలియంగవలయుమాట, ననుచుఁజెక్కిలిన్కొక్కతీహరిముదమున.

గీ. మించుటద్దంబు నీచెక్కు మించునంచు, నెంచుకొనవించు నదినిజమంతునెంత
 నిండులిం బాస్యనా మొగంబిచటనిలువ, నమలినచ్చాయిత్రులింబమజ్జె నని.

గీ. క్రకటదర్పణరుదిరేండుకలములకు, నువిదనీచెక్కుల(కు)బాసరుక్మమనుచు
 బుధులువల్లుడుఁటదోషబుద్ధివలదు, కాత్రుమరయంగ విస్తయస్థానమగుట.

చ. నిటలరటంబునగ మెలఁగు నిద్రపుఁగస్తురిచుక్కిఁబొట్టులోఁ
 గటికికలంక మాననుచుఁ గ్రమ్మిరిఁ జంబనవాంఛ సంకయిం
 బటమటమ కలంకపద ముందిరలక్షణమే వచింపఁగాఁ
 గుటిలనిసితశీతి యని కుర్చి నొవర్చెరు జంబనం బటగ. ౧౩౩

*మాటకుకాటయైన †గరజ్జహిజాంతు ‡చెట్టు

క. *పాఠుడు నంహస్పరణముఁ బాయ దసంకాశరూపభావాన్వదతఁ
†పయసువు మంగలమహా, శ్రీయనసత్యోక్తి యమరఁ జెలి వీనులకుఁ.

ఉ. ఇంచుకయేని లీలఁ గొన దీకలు వీనున కేగుదెంచి నీ
యంచితనేత్రముల్ దలుమ సంతికకర్ణమహాధుసన్నిధి
బొంచెను భీతిఁ గూఢములఁ బొందవు నేత్రము లంచు మీలస్తు
క్తిందినవాని కట్టిభయకీర్తన మొప్పున కాచె సత్పుత్రఁ.

౧౩౫

ఉ. కర్ణవతంసనామ మిటఁ గాంచెద దృక్పథ సంచు విచ్చి య
భ్యర్ణముసేరఁ గావలయు నద్దిర యాయసితోల్పలంబు దృ
గ్నర్ణవరఃపరాంతరధివాసరఁ గైకొని లీన మయ్యె ని
క్రర్ణమునందు భూషణ(త) గైకొను నేకరణిం గృహోదరీ.

౧౩౬

గీ. కర్ణమునఁగల్వకనుచాయఁగవ్వకొనఁగ, మీలితంబయ్యెఁగంటివేలాలితాంగి
యింతిసామాన్య మిచ్చట నేలకలుగు, మహితధర్మవిశేషసంబంధ మెడయ.

గీ. బ్రహ్మచర్యనౌష్యశ్రుత్యలక్ష్యమగుచు, దశరు నిక్షల్ప శ్రుత్యవతంస మగుచు
నువనవద్రీతి నిది మన కొప్పఁబలుక, నేత్రవేద్యంబులకు భేదవిదళసంబు.

గీ. తన్వి యాకల్ప శ్రుత్యవతంస మగుచు, నాత్మయావంబు లక్షింప ననుచితంబు
ఇచట రూపంబు లక్ష్యత ననయ దెట్లు, దృష్టివిక్షేపమున నది లేటవడదు.

చ. కలువలు వీనుల నైలఁగఁ గారణ మేమి విభూషణంబుగాఁ
బలుకఁగ సాహసంబు గద భావము నీయది యేమి తెల్పవే
తెలిసెను గల్వ కన్నులకుఁ చేటల సాటగునంచుఁ బల్కుచోఁ
చెలివీరఁ దవ్వవారలకుఁ చెల్విగఁ జెంతల వాని నుంచితే.

౧౪౦

క. అతినిమ్నశ్రుతికూపం, బతిపూర్తిగ మెలఁగి పైకి నడరుశుచిరసం
బతితీవ్రత నెడలించిన, గతి నున్నది వీనులందుఁ గలు నోచెలువా.

౧౪౧

చ. నురుచిరహీరసీలముల సొంపగు కమ్మలకూరిధార యే
కకణి వెలుంగుచున్నయదొ కంటివెఁ రామరకంటి శ్రోత్రకూ
పరమణమాధురీరసము పైకిఁ గడంగుచు జాలునూపె జ
న్మరసముతో ననం దగియె సం వొగి నంటుచు చెండువీనులఁ.

౧౪౨

- గీ. మృదుతపవికలభావతమితివల్ల, వాదులకు నెల్లదానమీఁ దగుచునుండు
నీకుకెత్తూని యధరాఖ్య లేకు ముఖ్యవృత్తి వికరీతలక్షణ నెలయు ని.తి.
- గీ. అతివ నీమోవి యవవర్గమగుటశేషి, కారణము గల్గు నది తేటగా నదింపు
మార్గ తెలి వచ్చె నదివరమామృతంబు, గాన వకవర్గభావంబు గలుగుటకుదె.
- గీ. గరిత బిఱిపోయితినుపేరు గలదునీకు, నచటనుకమానం చం బుచ్చుచి బ
శబ్ద మమ్మాటసిద్ధాంతసరణి సారదు, బింబుది శేషములు ప్రసాది బములుగ.
- క. మృదుతన నత్తృతిరససం, వదలం దనరారి నత్తృబంధ మ్మఁదాఁ
బాదలి యు ను మానవదత్త, వదలదు చిత్తంబు నీకు ముఁదాట కంటె.
- గీ. వెలదినీమోవియవవర్గవృత్తి గాంచు, బల్లవచ్చా మిరాగసంకదల బాదలి
మాన్యవద మగునవవర్గ మబ్బుటకుదు, వల్లవాక్యతి రాగసంకదలు పాదల.
- ఉ. ఇతిరొ మోము చుద్రువిషయిత్వము నైఁవనియొట్లుఁ గెంపుమో
వంత సుధారసం బనఁగ నధ్యవసాయసహిష్ణుతాగుణ
క్రాంతము గాదొ రద్రసము కాదగునో యమృతంబుఁ గొంటి ము
న్నింటిది నిర్లయుతు నని యింపుగఁ జేసెను జంబకతుల్. ౧౮౮
- క. కెంపుకునుమోవి లత్తుక, కెంపు ఘనంబయ్యె మిగులఁ గీర్తాన నెఱదా
లిం చగువిడచున మిక్కిలి, సాంపెనఁగెను రాగమహిమ సురదక్షతులన్.
- క. నగుచాయల ముకుముత్తము, జగిలొ బలుగంటు నిండి చెన్నపలారె
దగుమోముఁబండువలనఁ. దిగజాటుచునుండు మేలుదివ్యాన్న ముఖ.
- క. మృదువదమై రసవాసన, లొదవి లసత్తావ్య మనఁగ నొప్పెను నధరం
బుదితరసాన్తర్గం బై, ముద మొనఁగెను ప్రణామము గుణత మొనయుంగాదో.
- క. అమూలదుంబితం బై, లేమ రదచ్చదము పూర్వరీతి చ్చిగులగ
శ్రీమఱియఁగ సుస్థార, వ్యామిశ్రితమంగళార్థ మన సంకయమే. ౧౮౯
- క. మృతసంస్థార మపాకృత, మత మనుకృత మగుట దోషమతి యనుచితమే
యతిదిత్రము మృదువదమై, యతివకుఁబలుఁదెయవాక్యమగుటఁదలంపన్.
- ఉ. మంకెవపువ్వుఁదేనియలు మాటికిమాటిఁ స్త్రోలి సాక్షుచుగ
శంక యొకింతయుం గొనక కారతదక్షతముల్ ఘటించ న
వ్వంకకు చాముఁ గృష్ణమధుమృత్తిదె చూచినె నాతి యొన్న న
వ్వుంకజంధి మాటుగొనఁ బొదిపభీతిని మోవి శేలునన్. ౧౯౦

క. అలఘురిలాసర గానా, కలితాజరభాంచితర్వగమకరగా నే

వలనునఁ జంకకమాలా, లలితత్వము నీచునాన లాగెఁ జెప్పుచూ. ౧౧౫

గీ. సుఖదతుడందితస్పర్శతోభితంబు, నవ్యవహితస్ఫురద్రసం బవరుడుంబుఁ
గైకికీవృత్తి యన నాన గడు వెలుంగు, నొకసరంధర వదలకయుండుఁగాని.

గీ. మధురిమంటున నీమోవి మధురిమంటు, శంకపడఁజేయ నానికాచంకమున
వెడలి యెరుగించినిలించినవిమలమాక, రందబిందువునాముత్యమంద మొందె.

క. చిత్తరి నీనేత్రంబులు, ముత్తియపుంజప్ప లనఁగ ముద్దుగులుకు నీ
ముత్రైము జవ్యము గాదా, హత్తిసప్రేముమునఁ జూడ నర్హము గాదా.

చ. అని వనజాక్షుఁ డంచితముఖాంబుజహాసమరందపాళితో

మనమున రాగసంపద యమందరఁ జెందఁగఁ జిన్ననవ్వుతోఁ

బెనఁగొని ముత్తియంటు నొకవీరయోయారము నాల్పు నాననా

ఖని యగునానపై వదనకంజముఁ జేర్చుదు మాటిమాటికి. ౧౧౬

గీ. ఉవిడ మద్భావసంపానయోగ్య మగుటఁ

ప్రతిభటస్ఫుర్తి సైఃకనిప్రభలుగొనుట

వేర్చఁ గంఠంబుఁ గనఁగ నివ్వేళ నాడు

పాంచజన్యంబు మదిలోనఁ బాదుకొనియె.

౧౧౭

క. సతి నీచుకొలికి కువమే, యత యర్హమ యొక్కభంగి నది యొప్పుంగా
నతిమ్మదురతఁ సుస్వనరతఁ, వ్యతిరేకం బనుచుఁ బలుకు నది చిత్తంబే.

గీ. కలిగికలుగములగుఁగదాకంబువునకు, నాత్మమావప్రబోధంబునందునెపుడు
గాన జడమగునదియెట్లుగాంచునాటి, మాత్మమావప్రబోధంబునందుమెడకు.

గీ. అర్థనిద్రాన్వితం బగు నార కంబు, పతివ నీకంధరకుఁ బాల నలికియలికి
యెట్టిదానికీమనమానతాస్వయంబు, గగనకుసుమంబుతోఁబైత్రి గాంచునుమ్మో.

ఉ. చుంచితమై రొడర నెఱవఁజొచ్చినకంబువు*తోడిసాటి కం

కంబున కందఁజేసెదఁ గటా కట † మచ్చికయ్యూని వల్లుచొ

క్రంబుగఁ బల్లఁగాఁ దలఁపుఁగాంచి యకార్యము గాక కార్యమే

కంబువునాటి కీర్తికరమే యది రీయగఁ బల్ల నేర్చునే.

౧౧౮

గీ. సరసిజానన నీకంఠసరణిఁ బెలుపు, ప్రస్ఫురద్వర్ణ మాధుర్యవచనములకు
సాటియగు నెటు తరవాద్యభారవచన, మధుమేనియవర్ణతమానదెప్పుడు.

* తోటిసాటి † మచ్చికయ్యూనివల్లుచొకంబు

- క. పీఠరసమాల నిజముగ, నీ *సరసపుఁగొలికి వెనలు నెఱవలుకులకున్
దోసము సరియెన్న రసా, భాసాన్వదనుకపి కాదినక్షి భ్యవముల్. ౧౬౬
- గీ. తరుణి తలఁచ నవర్థచేతనత నుండు, శుకమౌ పికముఘనాగమస్ఫూర్తి నెవయు
మఱియుఁబికమెల్లు త్వద్వద్వినినెఱినెనొగ, నీకుగచనూక్తివలెనెల్లునింపుగావు.
- ఉ. తావకకంఠనిస్సరదుదందితభారతి సన్మతత్వసం
భావిత మైన దోషముల భాసలు దోషగుణత్వదూరతా
భావుకు లెన్నుదోషముల కట్ల మెలంగదు దోషమా గుణం
జేవిధిఁ బూన దివ్యగుణమే కొను శంకు వదింతు రుత్తముల్. ౧౬౮
- క. నీరసములు గాన నలం, కారము లిది గావు నీమకంఠంబునకుగా
సా(ర)రసో శ్లేష్మ గుణా, భారము లగునువచనములు తగభూషణముల్.
- క. వటుబుధస్ఫురితము లు, శ్లేటజహురసవస్తుసంవిధానక్షయముల్
†ప్రతితాసారా(?)రంధ్రము, లటు ముగుణములు విఘటిల్లువనిగాసొప్పుల్.
- సీ. అనుకరణంబుచే నవ్యహీరసంస్థారముఖనిత్యదోషసంస్ఫురణ మఱిది
శబ్దరచ్చాన్తవై శారద్యమున శ్రుతికట్యాదిమన్వత కాకునేసి
యంగంఁగితాకథవాదిసాధనముల రసదోషనిచయంబు రాణగుంది
వ్యక్తవాచ్యాన్తప్రబంధాదీతి రచనాద్యనర్హత రహి హాసింది
రసికు లాననఁ ద్రిప్రకారత ఘటిల్లి, నాల్గువిధముల రచన మిన్నావళంబుఁ
గొంచు నీకంఠమున నిస్సంఁకువంచు, వినివాకగుణకల్పితైకమపుసొచ్చు.
- చ. అని వనితానుచారసహర్ష సముశ్చటమానసంబుతో
వనజదళాక్షుఁ డయ్యరివబంధురచేకలకంఠ నాళముం
దనముఖవద్దవంగతినిఁ దద్దయు ముద్దుఁడనంబు గుల్లఁగా
ఘనకతివాఙ్మనంధరణకౌశలసాస్త్రము మెచ్చఁ దాల్చొరుగ. ౧౭౨
- చ. కుచవదయందలంబున నకుంఠసజాతివిజాతిభూషణ
ప్రచయము క్షీరనీరసయభావముతోఁ దిలలంకులక్రియా
ప్రచితము నాచు సద్రసము భాసలఁజేయుచు దోషనిక్రియా
వచనము దూరమై మెలఁగ వర్తిలుచున్నది కంటివే చెలి! ౧౭౩
- సీ. నిరుచునానావణిఁచిత్రదుదిరాజి దంబుమీఱిన రోహితంబుగాఁగ
భావనాతీతఫలావన్యపూరంబు సాదామనీలతాచ్ఛాయగాఁగ

- నర్తకము మా క్రికమాకాళి సాతతధార వయోవిహార ధారాగ
ముక్తానిధ్యగమిహనహీరముల్ లభకుడువన్నోకలములుగాంగ
లలితకుచివ క్తికళిమండలంబుదిగువ, దండిమీటుకు యోధరమండలంబు
మా(మ)కమనోరథచ్చలమహితసస్య, ఫలములెల్లనుమిగులనివ్వన్న ములుగ.
- క. ముక్తాహరము లిన్వి వి, విక్రచ్చాములు ఘటిల్లి వెలయంగఁజేయుగా.
ముక్తావద (?) మన్యమణి, రిక్తత గన నీసముద్ధరించినకృతులగా. ౧౭౫
- గీ. పూర్వపూర్వవిశేషత పోషణ నుత్తరోత్తరంబున కిది భూషణోత్తమంబు
నాతి యేకావళిభూషణంబు దీని, గన్నరసికులమది మోడ మెన్నఁ దరమః
- గీ. రమణి! దీవకభూషణరత్న మిద్ది, మంజులైకావళియోగమహిత మగుట
మాలికాదీవకం జాచు మామణిస, మానసము నాత్మనిఘ్నతఃబూనఁజేసె.
- క. *అరయ సరసత్వములకం, బురురణోజ్జీవిరంబు నొప్పుగునుగుణ
స్ఫురణంబున నేకావళి, కరమాలంక్రియలలోనఁ బర్వేందుమాళ ౧౭౮
- చ. నురుచిరవ ద్వరాగవరియించితనీలనిబద్ధహారని
రృకరుచిరాజ వింతకనుకుండువు సేసె ద్రివేణీకైవడిం
గర నునురక్తి నేరదవగాహన మొందె నుదీయభావ ను
బ్బురమ నిరంతసౌఖ్యరమ పొందుట యిర్రజిఁ గామనీయణి. ౧౭౯
- గీ. లేను నెలచెంతఁ దారావళిఁ బ్రకాశ, మబ్బుటరుదనియెంచంగనగు నయాడఁ
దడురురోచుల నెనసి యుద్ధతపుఁజక్ర, వాకయుగళంబుజోదయవలంబుద.
- క. లాలితకుచవదనుండల, మాలి నలంక్రియలు చాల నొప్పుగఁ జేయుగా
† కాల వీక్షింపు మువమా, మీలనములు పొందుఁగొనుటమెచ్చు రలంకర
- క. ఇక్ష్మరణిఁ బరికి యుతుతి, చక్ర నిరవణమునఁ జిక్కునదలింపుచుఁ జగ
జొక్తుఁబూకుత్తుల వై, నక్కినఁగాఁజేసె గన్ను నజితుమైదలన్.
- క. మించి మహిధరగర్వ మ, దంచుట నిరమిత్ర మా మిటారికుచంబుల్
కంచుకకవచం జేల ధ, రించెను గాళింది విస్తరించి తెలువన్. ౧౮౩
- ఉ. రంగు లెసగుమేను మది రాణవహించుదృఢానురక్తిజే
బొంగఁగఁ దద్బలంబునన పుట్టినతల్లనుకొంటకంబు లె
క్తం గడుదుగ్ధలం బగుచుఁ గాంచనకంచుక మిద్ది వక్తురగా
భంగముఁజెందె గన్గొను మథంగురలోలకటాక్షవీక్షలన్. ౧౮౪

గీ. చక్రవర్తిత గొని యిదిచక్ర మణిది, కటుమహాభోగమున మరోభద్రపీఠి
రాని, కేకానుభూధరరాజమునకుఁ, గోకచాటున మెలగంగఁ గొదవగాదె.

క. ఎడకు దిగి కూడ ముఖకళి, నడచి జయింపుంగఁ దలచు ననుచును జెలువా
కడుగఁ మకజాల మహా, బడనిది కుచకోశములను బంధించితివో. ౧౦౭

ఖ. కాంతాపీఠుచు లాశ్మతిచమత్కారంపుసూత్రధ్వజుల్
కాంతానన్నిభవక్తిసం చోగి నలంకారంబు లాహించద్దు
ప్రాంతవ్యాప్తి సార్థకంబుగ మదిం జాల నిద్రచాంది యో
కాంతారత్నమ కంచుకాశ్మతిఁ బఠిస్తాందితే గుబ్బిఁగ. ౧౦౮

గీ. నడు మనమిన్నువై దన మెడయి కెనయ
భువనుసర్వంబు ఫలయయ్యె గాన్తి సూక్ష్మ
సూక్ష్మత ఘటిల్ల దని జ్ఞ సాగియి అవిగ
చాటు కుచమందె నో యిది సంది నరుదె. ౧౦౯

మ. అరిసూక్ష్మం బగుటన్ రహస్యతమమే యాఁగా స్వయాకంబు మా
నిరిగా దానిఘనాంగతం గొనుచు మన్నింకంగదా సౌఖ్యముల్
సరి నీగుబ్బలు గొప్పగొప్పలగుఁగా స్వాహ త్రసంరక్షతై
యిరిగోప్యాశ్మతి మాని యంపు టకుదా యార్త నిద్రచారింపుమా. ౧౧౦

మ. అలసూత్రధ్వజి నిదర్శనము దా నాచుం జెలంగుంగదా
బలుచన్నంగవ మున్ను నే నిపుడు తద్భావంబు నైత స్తకు
జ్వలశరీరత్వము నీవు మెచ్చుకొన సంపాదించెద స్తంచుకా
కలనం బాపు చగూఢమైవధ్వనితో గారాపుసాదృశ్యమన్. ౧౧౧

గీ. అనుచు హృద్గతతద్గ్రంథిపురుషికల, భావమొనగూర్చికంచుకావరణముడిపి
వరమకారణ మగునేల్పు బయలుపడిచె, సత్తుచార్తస్వయావంబుచాల, బ్రీతి.

క. కలికి చిననాడు చేరికి, బలుగుబ్బలి మేలుపూలబారి యగుంగా
యలచేరి కిపుడు కుచుది, బలుకొందై మేలుపూలబారియు నయ్యెఁగ.

గీ. మేలుబంతుల నెల్లను కేరిసేయఁ
బ్రాహ్మమెక్కినకొలది నీబలుకటికిర
నెలు గొను సూక్ష్మమొక్కగుణులు సారగ
నెవడు దవకాశేనద్వైతమెల్లు కుచము. ౧౧౨

ఉ. కొండలనైన శేఠవిరిగుత్తులకైవడి మీట రాజనే

దండముగండముల్ విరియివాఁగఁ దక్షతగల్గి మీటి యెం

దొట్టి దాసి మాతెఱుగఁకుండదు కోడమటారిగుబ్బ లో

యండజయాన హస్తగత మయ్యెడుసూత్ర మదెద్ది తెల్పవే.

౧౯౪

క. పాలిండ్ల మరగి తిరిగి(రి) హేలావతి(చి)న్నయవ్వు డివ్వుడు నీమే

ల్పాలిండ్లు మరగి తిరుగఁగఁ బాలయితిం గదవె కోర్కె ఫలియింకంగఁ.

గీ. మగువ ! యేతర్పయోధరమండలంబు

బర్హధరహృత్పమోదంబు బలియఁజేసె,

మదిరనేత్ర వయోధరమండలంబు

బర్హభ్రష్టోదహేతువై కరఁగుటకుదె.

౧౯౬

క. గురుశస్త్రాచార మవనిం, బరమనుఖం చిచ్చు ననుచుఁ బలుకుదురు బుధుల్
గురు(ని)గురుశస్త్రాచారన్, కరితకయనుఖంబు మాకు నెలకొనదె చెలీ

గీ. అడరి ద్విజరాజచక్ర బుఁడఁ జేసి, మృదులతరనుచుఁగంక్తు లొడఁగఁజేసి

మిగులనుద్ధతిగొన్న నీమఱుగుగుబ్బ, మగువమర్దింకఁగుమాకుమానఁదగునె.

సీ. కుచములు గిరులన్న గొబ్బనఁ బరువత సాదృశ్య హేతువై చాలఁదోఁచుఁ

దోఁచిన మృదుతనూదూరకుచంబుల కదియైన వైషమ్య మనెడుశంక

బలుకుచంబులు పూలబంతులైన మృదుత్వమచ్చుటఁ గారణం బనెడు తెలివి

వివరింపనత్రెల్వి కిషమరకవకాశ మింబరకునుమంబ యనెడు మనసు

శేలఁగైకొని మదిఁ బరీక్షింకఁ చెలియుఁ

బరువభావమృదుత్వ*సద్వర్తులత్వ

పీఠోన్నత్యములు గొన్నిభేదము లిటఁ

గరణములు మాటికని చన్నుగవ గ్రహింకు.

౧౯౮

మ. జలుకొం దొ క్కట్టి మన్ను నాకరమునన్ బాగైనపూబులివా

విలసింఁచెం గద మేల్లుచంబు లివి యీవేళం గరాడు త్తర

స్వలయి న్నార్దవమేని తత్సదృశత నిర్మింతు న్నొండ క

స్తలఃపొక్కున్ జనియించె నంచు హరి మిన్నగుబ్బ లొత్తుం గడన్. ౨౦౦

గీ. అతిశయః పీఠవత్సో హద్యయాని, మర్దనముచేసి చేసియు మఱియు మఱియుఁ

గాఁకుచునాడుచుక హస్తకంజమిఁచి, చిత్రమిదియనికుచపీఠచలఁగిచేయు.

- సీ. జోడునాఱకకూడి జొచ్చిల్లెడు నుగంధభూరివంకంబున బ్రూగిబ్రూగి
కమనీయకునుమనంగ్రధితకందుకముల నలరులీలల వాడ నాడియాడి
గురుతరమత్తేభకుంధస్థలంబుల నతివాక్రమింకంగ నిక్తి నిక్తి
యోధునాత్మ్యన్నతాహార్యరాజంబులఁ దడఁచు కత్తుద్ధరి దాఁటిదాఁటి
శ్రమజలం బూర తొక్కి చక్రనిలచు
కుచకిశోరంబులను జూచి కోర్కెనింప
మొద్దుగొన *నుననుట్టెడు ముదిర యెనుచు
ముద్దుఁజవదోయి శ్రీకరి ముద్దుఁగొనియె ౨౦౨
- గీ. చ ద్రుఁ డొక్కఁడు బాధితుఁ జక్రయుగలి
యందును నీదుగుబ్బలై యెనసి యిపుడు
చూడు బహుచంద్రభూషణస్ఫురిత మయ్యె
ననుచుఁ గుచములఁ జుర్రెఱు లంటఁజేసె ౨౦౩
- క. నల యొక్కఁ జేవ జక్రవ, లలికుంఠల నీదుకుచములై జనియింకం
గలిగె బహుశుభచంద్రా, కలితక్షుపీడ యని నఖంబులు నాటెగ. ౨౦౪
- గీ. సర్వగురుదిహ్నుములు గానిచన్నదోయి
సర్వగురుభావ మెఱుంగంగ కక్య మగునె
యెనుచు గోవిందఁ దానంద మతిశయింప
లీలఁ గుచముల బాఠెను రేఖ లిడియె. ౨౦౫
- క. హరినఖవదదిహ్నిర చూ, సురుదిరకుచకుంధయుగలి చూడఁగనొప్పెన్
వరకుకళితముఖదారిర, వరిపాకమనోజ్జలికుచఫలయుగ మనఁగెగ. ౨౦౬
- చ. గిరులకుఁ జక్రవర్తలర గీల్చాను టబ్ర మె కత్పరంబుచేఁ
గరము మెఱుంగులీనున్నుమగంధ మెందఁగఁజేసి రెల్లదా
ల్లికులకు సాటిఁదెచ్చి యెటఁ గేరివసించు శివుండ నయ్యెదం
దరుణి యెటంచు నించు వారి తత్తుచసీమ నుగంధవర్తముల్. ౨౦౭
- చ. తుకము మహాగమాంతరతిఁ జాక్షికి నిం కగుదాడిమిధం
జకట పునర్విదారణము నందెనునట్లు క్రయార్థమూనె నా
మొకము నమందహానమయి ముద్దులు గుల్లఁగఁ గొప్ప పైడిదా
ల్పకచకలూరునయ్యెదను జక్రఁగఁ గప్పెను తొమ్ముఁ గ్రక్తుఁగె. ౨౦౮

- క. అతిఃకరుషోన్మతవృత్తిః, బ్రతిలేఖండియును మధురరసమరీతిగా
సతి నీకుచవదమండల, మతిదిత్రము మధ్యవృత్తి యగుచుం జలుతుగా.
- క. కేయ మగు చేకగురుతో, న్నేయంబై సర్వవృత్తనిచయాద్యంబై
పాయకు గా శ్రీవృత్త, శ్రీ యానక్షోజయగము శృంగారవతి. ౨౧౦
- క. వరుషంబు లగుటఁ గుచమట, సరళ బులు గాక యున్న సఖ చిత్తజే
స్థిరము లగుచున్న పబ్రము, వరమాణుసమానమధ్య కరికింపంగగా. ౨౧౧
- క. ఈకుచవదమండలమున, శ్రీకరభావమున మెలఁగు చెలువౌభూషణ
శ్రీకర ముఖయశోభయై, కోకస్తని చాలఁజాల గుటుతుగఁ గంటె. ౨౧౨
- చ. మదభిరుతంపు)కయ్యయి మూనిరభూషణ మై యదోష మై
ముద మొనరించుఁ గావ్య మన ముద్దుఁగుచవ్వయి చిత్త మొక్కఁడే
సదమలగా త్రి సద్గుణము చాలఁగ సూక్ష్మతఁగాంచియేని దాఁ
గదిసి సొరంగ సంది యటఁ గానఁగ కళ్యముగాదు చూడఁగగా. ౨౧౩
- క. ఈరీతిఁ గుచము లెన్నుచు, వాఁజిలోచనుఁడు కాంతివారస్ఫురణ
భారము లగుదోహ్లా, కారావారములచాయఁ గనుమీ లడరగా.
- చ. చెలి కరవల్లవస్ఫురణఁ జెందినదోర్లతికాలవాల మై
యలరెడుబాహుమూలముల కర్పము ఖారము తీవె పూతచే
మెలయఁగ బాగుగా యనుచు వేడ్త సఖంబులునాటఁ గడుఁగా
విలసదనూనబాహువుల వేములు గండపుఁబూత దా నిడగా. ౨౧౪
- క. అరుఁ గనుఁగొనియె శ్రీహరి, యాదుచి ముదమొనరఁజేయ హరిరత్నపుమే
త్రేయం జలిచీమలబ, ల్పాయం గలహింపఁ బిలువఁబంపెడుదానిగా. ౨౧౫
- గీ. విన్నుకొనునఁ బొక్కిటివేల్పుబావి, లేమి యాచెంత మధుకరాలీధమగుదుఁ
గలదు పేకలరోమాధికల్పవల్లి, విబుధవరు లగుమా కొగి వేడ్తఁజేయు.
- గీ. అతివ మున్నంతమేనికి సహివరేణ్యుఁ
జలిమితంబైన రల్పమై యలరఁజేసె
నిశ్చయ రోమాధిభుజగేంద్రుఁ డీకరాబ్జ
ముఖకాకా కయ్యి యగుచుఁ బల్కుక మొనరె.
- క. మూయానరేంద్రహస్త, చ్ఛాయల రోమాధిభుజగచంద్రుడు మిగులం
బాణివహించెను జిత్రము, ఛాయాసుత నీతిఁ బాడఁ జనదే చెవుమా.

- గీ. తమవబాధనుజూచి బరగగదానీతివోలెను జరుగోయిలేకుంట్లు
గానరోమానియనుపేరుపూనుచును, బాధనముకెక్కు వానిగవ్వరి. ౨౨౪లి.
- ఉ. పొక్కిటికోమనుండి వలపుంగిరులందుఁ గుంచులు లంటఁగా
గ్రక్కున నిక్కునీలఫణిరా జొక పొక్కిటిపానునుండి పొ
తెక్కుగఁ గెక్కుడుగఁ బఱుట నెంతయు సుక్కుచు గల్గినున్నాఁగ
జొక్కుపుకొండలం చదరి చొప్పుకుటవెయి యిద్ది చెల్పవే. ౨౨౫
- గీ. రమణి మంజులరుదిరోమరాజభుజగి, తరుగకృష్ణభుజా దంపద వశూక
రాజ తనుగూడనెం తేనిరమణఁగాంచె, జూదితేయిద్దుఁదెలితేటచూపులాడి.
- క. ఆరెల నీరల దేశము, లేరతినైనక నమ్మిది ననయఁగ యెవీ
చేక మగు మధ్యదేశము, ఖ్యాతిగఁ గట నహిధయెలు కలుగుటకతక.
- క. కాలిందీమధ్యగత మగు, కాలాహి వ్వాదుపాదగతి మర్దింపం
జాలితిఁ గరమునఁ గపుడి, కాలిందీమధ్యగాహిఁ గదఁగితిఁ తెరువక ౨౨౬
- క. లండఁగొనువారె భూధర, మంజులవతు లగుట మిగుల మహిమలులులే
నుండుకొన మునులేమిడి, యెండగువారలకనబీకయెంటఁగ సాగె.
- గీ. కన్నారో కంటివే నీరుదన్నననుము, మిన్నుముట్టినకలిమి చేకొన్నదేని
యెన్న నబ్బుర మిద్ది చానున్నదిక్కు, నట్టి నెఱ నాదులకు నేని యెలు గనకు.
- ఉ. ఉరుకుచభూధరంబులకు నొవ్వగఁ బ్రా కులతానుకర్తకు రే
కరముదలిర్పఁ బొక్కిటివొకాటపుబొడ్డన బావిలోని యా
ద్యరసపు జాలనా మిగుల వందముఁజెందెమరోమరాజ యో
చరుడు ఘట్టిల్లఁగాఁ బొగడు నమ్మతుఁ జా రొగిఁ గేల నంటుడు. ౨౨౭
- ఉ. వివ్వగు వానిదీర్చి కను వెల్పడి మీఁదికి వేగఁబాలుమే
ల్లవ్వరసంపుజాలుగద గట్టిగఁ జొక్కుపురోమరాజ యం
దొప్పుగులేదరంగలర యొద్దదంతురరేఖలోకదే
యొవ్వలకువ్వు యీవపు లహలో యని మాటికి నంటు మున్నగి. ౨౨౮
- గీ. కాదు భావంబు దృష్టికే గానరాదు, వటుకుచవ్వయఁ బూన నభావ మెట్లు
వారియెటుగానమధయిభిన్నంబుకొను, తిర్వయానంబుగఁటట దేమాకుముద్దు.
- క. సర్వద్రవ్యము నేనను, గర్వం బిఁక మాకుఁగలదె కనుకల్పదుగా
వర్సించువదన మధ్యము, సర్వవదార్థాంతరాళసంగత మయ్యు. ౨౨౯

గీ. సత్త్వ మొనగూడకున్నను జాన నమము, విష్ణువదనదమయ్యెడువిరుముపిదన
విష్ణువదనదమయ్యెడు విధములేదు, సత్త్వ మొనగూడననినవ్రుఁజక్రధరుఁడు.

క. ఘనఐషుకచవదంబులు, కననయ్యెను గురువులగుఁచుఁ గమలదళాక్షి.
కన వింత మధ్యవద మిది, కనుపట్టెను లఘునిలాసఘటిత బగుచుకా.

సీ. బలుకొవ్వుకాన్తుగుల్ బాగుగా ధరియించి తులకించువదనచంద్రుని భరించి
గంధిలనిశ్వాసగంధవాహముఁ బూని తనరాసుకుచవర్వతంబు లూని
తనధ్యసంధానితనభంబు గైకొని వంచభూతమయ్యెప్రవంచ మాని
మూర్త్యుతిసూర్త్య మై చూడ్చిఁగనఁగాకమాయాభిరామమైయహిమఁ గాంచి
తనమహాకాళవద మొవ్వుఁ దనరు నడుము
వరసుమూర్త్యుత మును విష్ణువదనఁగాంచు
నిపుడు ముద్దేహసంగతి నెనయు మిగుల
విష్ణువదభావ మని కానుఁ బిడికిలించు. ౨౩౩

గీ. పెరిది తారుణ్యరసమహావేణిమందు, బంధురావర్తమై స్వర్ణవద్దమయ్యె
నతిగభీరమహాప్రదంబయ్యు పెరిఁగు, నేడ్చఁగనుఁగొంటి నే నీదు పెడఁదనాభి.

చ. కలితతనూలతం గలవికస్వరవాభినుమంబులోవలన్
పెరిఁగుచునుండి మీఁదటచు మేల్వలపుల్ గులుకం దదుద్భవో
జ్వలకుచగుచ్చులుల్ గొన నవారణమైఁ బయిలెక్కుఁ బిల్లలేఁ
టులజలిబారునా జిగిఁ గడుం దనరాఁడు నారుఁ గంటివే. ౨౩౪

గీ. కాంత యోగముననైన గగనకుసుచు
దర్శనము సేయ నొకఁడైన దత్తుఁ డగునె
యివ్వు డీమింటఁ గనుఁగొంటిఁ దవ్వగాదు
చారుభాస్వరవికసదంభోరుహంబు. ౨౩౫

క. శృంగారరసం విచ్చటఁ, బొంగదె మధురంపుఁగఱము పాలుపారఁగనో
యొంగన మధ్యమవృత్తి తె, సంగదె మూఢుర్యగుణము సంకల్ప మేలా.

క. పునరుక్తివలెను నుడికిం, గననయ్యెను నాభి మించు గడుహావచును
ఋనరుక్తవదాభాసం, బనఁగ నలంకృతుల నెఱుక నందుట లేదే. ౨౩౬

గీ. కంకణాదాక్షి యీకరవంకజమ్మ, చొరఁగఁ దలఁచెను చాఁబరముఖముఁ గోరి
చెలాపుమీఁతెను నిమ్మహాబిలబిలంబు, నన్యకార్యసమాప్తకి యొంత వదలి.

- మ. అలంబన్ నుగద్వికం దెలిగజా * బాత్తా యతాంచ శ్చరం
 బెలమిం జాచుమః క్రీడనే ముగద కృష్ణేభంబు కాన్తింబ నీ
 చెలువంపుంబుబుద్ధిమం బ్రనుదియై చేసాచి క్రీడింపఁగా
 దలఁచెం జూదితె యాచు వాభిగదకుం దార్చెం గరాంభోజమున్. ౨౪౦
- మ. పౌదయగ్రంథి యహద్భంబం బప్రగదా యివ్యణ్యు నీడింపఁగా
 వదల న్నే నొకలక్షమా యతనికిన్ భావించఁగా నంబరా
 న్నదమా గ్రంథిత వాస్యభావ మనుచుం బాటిల్లుభీతిం గడుం
 జెదరె న్నివి మనోహరాంగి కనుచుం చిత్తంబుతో నెన్నున్. ౨౪౧
- క. ముడితోడనె వడిమిఱగఁ, గడుసాగెం గటి నెసంకుకవరాంబరమున్
 సుడివలుదాల్పుధైర్యపు, ముడి సాకల్యంబుగాఁగ ముద్దుగ జాతెన్.
- ఉ. అత్రజీః జత్రజం గనివయ్యియహత్తుఁడు రత్నభూషణం
 బాత్తు నటంచు వాత్తయ్యునిలోజ్జ్వలచేలచెలుగు మెత్తనా
 మెత్తగఁ జేసి నందిటను మేలిమిబంగరుఁబోడిఁ జేర్పఁగా
 గుత్తుక పాంచజన్య మొనగూడినదాయ నొసర్చె నచ్చటన్. ౨౪౩
- క. నవ్యమః బువ్వలతూపుఁ, న్రొవ్వమః బుహ్మయధుఁడు గువ్వమః దివిగన్
 దువ్వమః గటిపైఁ గాపులు, రువ్వమః వెన్నుండు తిగ్గనదినుగఁ గనియెన్.
- సీ. వివిధరత్నప్రభావిస్ఫురన్తేభిలామామావిదిత్రత మతులకతన
 నూత్నాతిసూక్ష్మ శోభిల్లుకరమున బహుగుణాశ్రయితచేః బరఁగుకతన
 వంతఁ(టం) దయరోచు లడరించుకరమున నర్హజనంబున నబ్బుకరన
 మాలిన్యలేకంబు మిలయనికరమునఁ గటినువ్రవంచంబు గ్రమ్ముకరనఁ
 దయణి మూమిత్ర విప్రుహః బరము గానఁ
 దనకుఁ దా విడి మాకుఁ హితం బొసర్చె
 మేము చేసినవని గాదు లేదు మాకు
 నేర మిందుకయును లేదు నీవు గనియె ! ౨౪౫
- గీ. భాను కర్ణావతంసాదివదనములందు, జఘనకాంచితమాసగజఘనవదనము
 గణితమై యున్నదో కాదో కలిమి లేదు, నీ వలంకారవతివిగా నెక్కుయింపు.
- క. విరసంబై కనుపట్టెను, నురధునికలామణింబుతో దళఁదగునీ
 కరమాడ్చుకనుమరారన, మిరవొందఁగఁ గాన నెసయ్యాకటికిటికిన్.

గీ. అరివ కాంచి గుణసాన మగుటకతన, నేతదుజ్జ్వ వరదరాజేష్వరాన
మెట్లు గాతుండు నిటవసియించునట్టి, వరమపూరుషు సతనుతానంటుగొనున
గీ. చాచు యాకటిభూధరచంద్రమునకు, లీల భూచక్ర మంతయు నేలఁజాలు
భాగ్య మొనగూడ నిదుర్గపాలనంటు, పులిసజేతంటు నేలు టబ్బురముగాదు.
క. ఈకాళిందినితంటు, జోత్ర మాక్రీడ నమరఁ జూపెను మదిలో
నాకాళిందిమనోజ్ఞత, రాకృతిపులిసస్థలీవిహారము తెల్లన్. ౨౫౦

గీ. అవదళాందర్యమై కటి యవహసింతుఁ
బ్రాకృతవ్యాకృతిని జత్రరసమదోచు
నొక్కయెడ నద్ది పునువత్రయోజ్జ్వలంటు
రథమపునుమైకసంస్కర్యభవ్య మిద్ది. ౨౫౧

గీ. కటివదలున నవర్థసంఘటిత మగుచు, జఘన మభిసకు సాటియా నన్నితంట
మాత్రవశ్యాన్నిరూఢియైయుండులక్ష, కాభియావ్యంటుకుదిగాందివ్యక్తిఁజోలు.

క. నిరువచనసౌభ్రమ మొదవఁగఁ, గరిగామిని కుందితంటు గామితు నిటం
బరమాన్యభరన మొదవఁగ, పెరపు కలిర్పంగ † నే వివృతమొనరింతుఁ.

సీ. పొంగుచు నీకటిరంగస్థలంటున లేచు చక్రభ్రమరిం ఘటించు
ననుమోదధరమున నంటుజోచన లీల ఛత్రభ్రమరిం దనర్తుఁ

గువలయేక్షణకోర్కొనలుసాగుచుమీఱుడుద్వ్యత్రయఁజాలనొటపుగాంతు
నురుతరమై రాగ మొదవ నున్నతవేణి రథచక్రచారిత రమణినితు
నరివ యిట్లు హరిత్రాంత మైయెసంగ, జతనవడుచును వైష్ణవస్థానమై పా
సంగ ‡ వ్యావృతినొందయఁ జతురవృద్ధి, మెలుకు నీనేళ నీచేత మెవ్వగొందు.

క. ఈరితి వదింపుచు హరి, చారుకలిపీఠజఘనసంగమమోదా
కారవయోనిధి నీడఁగ, నేరితి న్యెఱపులేక యెడమలఁగంగన్. ౨౫౨

క. యీనపులంతుడు దగ్గత, చారుమృతుత్వంటుఁ గాంది సరసకదలికా
కారంటు లధికకలిసవి, కారము లని మనను సొక్కఁగా ని ట్లనియెన్. ౨౫౩

గీ. లలన(నీయాన) యుగళిపేళలతవలనఁ, బరిభవముఁజెడఁగదలి కారతవనంగ
నయ్యె నచ్చట నమనసార్థాంతరంటు, లోకవిభ్రాంతిమూలంటు గాకయెన్న.

గీ. తయి యూమాత్రరవదోచ్చిభామికత్వ
మొందుయోగంటునఁ ద్వదూరయోగళవత్వ

దాసః గనః డయ్యో ముని త్వరితంబుకరణ

నబ్రమే వాల్మీకికృతం నతఃకు గొనెనె.

౨౧౮

క. అని యూరద్వయిపొందిక, కనితరసాధారణముగొనుచుం

గనకపుటాల్లి మివేలుపు, కనకాంగివదద్యయంబు గనుగొను చనియెన్.

గీ. ఆంధ్రజాఘా(?) సద్వృత్తియై మిలంగి, లలితవర్గోదరీతుల లక్ష్మ్య మగుచుఁ
దభుఁగి లీనువలంకృతధ్వనులఁ దనరి, రమణి సాగనైన యాకదరచన నెలయె.

గీ. హరిః సృష్టసంహారహర్షవిభవ, యతులమృదుయావసరజాతాధివాస
ఁజ్ఞీ నీపాదములసేవ బాగుచున్న, దింతకన్నను భాగ్య మిం గేమి నీకు.

మ. అను చ. శ్రీవృత్తదర్శనాగతమహాహర్షంబు లోకాధిక

ల్పనవత్వల్పవిలాసతం గొనునిజస్వాంతంబు వాత్సాశ్రయం

జన శాలేవడి మీటి శ్రీధరుఁడు ప్రాయాసం దగం గాఁగిటం

జెనయందేసి కుచాంతరం బురము వాల్మీకిఁ దె జెన్నొండఁగన్. ౨౧౯

చ. అతినిశితంపుట గ్రులుల నందెనుబల్పనబంగరంబులు

న్నతి మిగులంగఁ దాఁక జగిఁదవృదురఁ బు నురంబు(దా)కివన్

తుతి యొకయింతలే కడరుచక్రనిగుట్టులు రెంటిదార్ఢ్యమల్

ప్రతిఁగొన *నొక్కఁడొక్కటికిఁ బాఱునిసాతులు యొక్కయొక్కరుల్.

గీ. ఘనలపద్యంకములఁబుట్టి జనులొసర్చుచిద్రముల కొర్చి శుద్ధనిర్మలవృత్తిఁ
జాలరాణిల్లు మేల్పుత్యసరులువిడుచు, సర్గుణంబుల సుధతా శ్రయముకరణ.

గీ. ఆంతరం బగుసార మావంత లేక

బయిటఁ దెల్పుటగొన్న యాస్పదముగన్న

నొక్కరటి హని యగు నని యొప్పఁబలుకు

చతులహ(రా)నిసూత్రంబు లపుడు విరిసె.

౧౬౧

గీ. చిన్నసూత్రంపుముత్యముల్ చేరువేళ, నవ్యకృత్త మొనిన్ను నవ్వఁ గాను
ముత్యములునాభిసరసికి మొనయునపుడు, రతనయోధరగళదదన్త్రకములయ్యె.

ఉ. కంచుకనామసత్తవచగర్భగతత్వ మిఖండసారథా

వాంచితులైవవారలకు నర్హముగా దని నీడనాడరే

కొంచెపుఁబూత లోడగున కూడున కీర్తులు కార్యవేళ నం

చెంది కుచంబుపూత నడయించె ననం గడువీడఁ బూతయ్యె. ౨౧౭

క. బలయుతుఁడనోన్మంబును, బలవత్సంఘర్షణేయ బలమణి నడుమన్
మెలఁగెడునది చెడు ననుచుం, దెలుపుచుఁ గుచవత్తకాళిదైరలెన్తిగులన్.

మ. పరదత్తర్షకు భోదదోషగుణసంబ. ధా. భిక్షత్వసం

గత మాదార్యనుకూతిమఃఖ్యగుణసాంగత్యాభిరామంబు నా

సరితకదోయి యలంకృతావ్యమయిన్ సత్తావ్యమఃకాలి శ్రీ

కలిదిలైజ్జమునం బ్రమీదభర మాపాదిచ నెంకేయన్.

౨౬౯

ప అంత నసంతలీలానరాయణుడగునారాయణుడమ్మానవతీరత్నంబు నయి
త్నాయిత్రాసాధారణాగణ్యాంగలావణ్యం బనిదం ప్రథమపరిదృష్టం బయ్యు
నిదం ప్రథమావగోకనసంపాదితానుకమానకుతుకంబు మనంబునకు * నా
పాదించం దలంపులో గిబ్బరంపుటబ్బరం బాగుబ్బరొన నోయలిసీలకబరీ
కబరీభారంబున నుదాత్తాలంకారంబును గలితాలి గాలకంబున వక్రొక్త్యలం
కారంబును గమలాననంబున వికస్వరాలంకారంబును గన్నుదోయి నుశ్రేష్ఠే
మాలంకారంబును గలికానాసిక లలితాలంకారంబును గహలయుగళి జిత్ర
లంకారంబును గర్జంబులఁ గుండలీబంధాలంకారంబును గన్నుబామల
దృష్టాంకాలంకారంబును గమనీయాధరంబున రసవదలంకారంబును
గంబుకంఠంబున నత్యుక్తాలంకారంబును † గంజికుంభకుచంబుల శ్లిష్ట
యావకాలంకారంబును గనెచ్చాహుల మాలికాబంధాలంకారంబును గర
తలంబులఁ బద్మబుధాలంకారంబును గివ్వనూగారన నాగబంధాలంకా
రంబును గంజిచ్చాయంపువెగుల విషమాలంకారంబును గొనదీగె నూ
య్యలంకారంబును గభీంవాభి సతిశయోక్త్యలంకారంబును గటితలుల
సారాలంకారంబును గరభోవమీరుల యావకాతిశయోక్త్యలంకారంబును
గాదిలింఘుల ననన్వయాంకారంబును గలకదంబుల విరోధాభాసాలం
కారంబును సర్వాంగంబుల సమాలంకారంబును భరించునిండుఁజోడివి
గొవున నానాలంకారలీలామూలాస్పదంబ వయి వెలుంగదపు గొవున
ననుకమవేని నుకమవగుటకు సంతయిం బాశయంబున నుదయింప
నెచ్చునే యనుచు నగుచు నవ్వరారోహానిజుటులింపికాదోరంతిరారో
హం గావించి చాలాప్రాదువుచ్చుకొన నసంతరంబు

౨౭౦

ఉ. అత్తరకాయతాక్షి యనమాయధుపూర్వరణంబు శ్రీహృదా

యత్తునిదిత్ర మాత్రకుతుకాతికయంబునఁ జేసె వ్యక్తిగా

ధాత్రచమస్త్రియం బులు రస్తసుకల్పనిశేషవాచ్యమై

యత్తమకావ్యముం బలె నవజ్జ్వలభావరసప్రధానమై.

౨౭౧

క. దయవడుటనొ గురుజను లని, భయవడుటనొ శ్రాంతి నేమొ బాణాసకరో

చృయములు గడువాడుటనో, కయ నిర్వాప్తపాఠ మయ్యె గందర్వనకున్.

చ. అలగులవిల్లు నీరసత నందఁగ వాఁకటిదిప్పు హెచ్చఁగా

*నలియుచు వీడివీడివడు బంధరపాళి ధనుర్గుణంబుచే

గణగడు కార్యసిద్ధి యని కంజకరాసమవీరుఁ డత్రజ్ఞ

విలు గొనకుండఁగా నిడియె వేళను మానతి శేనుఁడమ్మికిఁ.

౨౭౩

సీ. నజలాంబుదంబున జలకూడి యెడయొక మెఱయుచుండె కాకులెలు కనంగ

హరియణిస్తే భంబునందునందముమీఱ బూర్ణిఁ జెక్కినవైడిబొమ్మ యుం గ

దనరాదుసహకారతరు (పు)నో బెనఁగొంచులలిమించుమాధవీలతి యనంగ

బరమకారణ మైనబ్రహ్మాంబు ననువున సంగతం బగుదిత్రకత్తి యనంగ

బాలిచెఁ గాళిందినమ్మేను భువనభయని

వారిగాధారణాటోపవాసుడేవ

ఘనభుజాదండసంతరాక్రాంత మగుచు

మించునలయక వొలయు నిద్రించువేళ.

౨౭౪

గీ. ఏకకయ్యావదప్రవేతైధమాన, మూర్తు లగుచును దంపతుల్ పాలిది రత్నదు

శోకయ్యావదప్రవేతైధమాన, మూర్తు లైనయెలంకారములసరణిగ.

౨౭౫

సీ. చక్రవాకీశోకచటలాంధకారంబు దొలుకకువ్వరమంబుతోడ విచ్చు

నమరమూర్ధన్యఃపిగ్రమణియకాంతితో ఘూర్ణోష్ణనిశ్వాసగుణము హెచ్చు

జుకజామోదసంభవముతోఁ గలువలం దదభావసంభూతి గదియెవచ్చు

దరుగతవక్షి సంతకల్పములతోడఁ జోరనికృష్ణుల సాగియఁజొచ్చు

నఖలలోకసదాలోకవాంజనంబు సారధర్మచారాదికారణంబు

జారసంచారదర్శి హూచ్ఛాటమంత్ర రాజమగుడు మువ్వోళ్ల తేజరిలఁగ.

గీ. నుత్రసాదత నుకపీంద్రసూక్తు లదిర, బోధ గైకొన వేగంబు పుత్రుఁబోడి

నుత్రసాదత నుకపీంద్రసూక్తు లదిర, బోధ వేగంబు చెంచుట బోల్కిఁగాఁగ.

* బలయు మా. బడయు అనిలదహ్నిమా! † దిగ్విజయగంగాతో నువ్వోళ్ల

సీ. చలిగాడ్చుచే దీగబలఁ జేటనెమ్మేస నలకులు జలజలంజలను రాలఁ
గొక్క చక్కఁ గుడుచ్చుకొనఁ గడుకాంతులు పొంత బుగరుజలబోత లీన
ఁదుర చాలనియట్టి నెత్తిగోచఁబులు తల్తలజలజంబుఁ దవ్వగొనఁగ
మిగిలెనుననురక్తి మగుడిచూడఁగఁజూది మదయము కాలూన మనసువడఁగ
కోర్కరస ముప్పుఁ గాల్పభయంబు నడువ
వలసయూనంబు పాదంబు లడుగు లిడఁగ
నంత యిం తనరాని యాయూనవడఁగ
బెడఁగువగలాడి కడుకయి లెక్కలి వచ్చె. ౨౭౮

క. అతిమాత్సర్యబళక రూఢి, గతకృష్ణసువాంగ మెవని కమలేక్షణ దా
నతియదయానమున * రా,నతిభద్రతటిప్పిలాస యగుచుం బాలిచెగా.
క. అసలంకృతయౌవము గొని, వనజాయితనయన యపుడు వజరె నసంగాఁ
జనదే వస్తువ్వంగ్యం, బలంకృత మైన మోద మచ్చట లేదే. ౨౮౦
గీ. అతనుభూషణవిన్నూర్తి నొదిలొలర, సుతనువు తనూమరల్లి కసాగనుపూను
నతనుభూషణవిన్నూర్తి నందతున్న, నతనుభూషణవిన్నూర్తి నలరె నపుడు.
గీ. సుప్రపాదత సద్యస్త్రి సుధగ యగుచు
మనతరాలంకృతిన్నూర్తి గొనక మగువ
యత్తమంపుఁగృతి న్నగు నొక్కవిత
యొక్కమొద నొచ్చుతిచ్చుతి నొక్క మిగుల. ౨౮౨

సీ. సానపట్టినయట్టి జలజాతబాణునిచేతిమిన్నాహేరిఁ జెనకుదానిఁ
జానుపూస్తోకిలాస్వాదిరం బైనట్టి కొమ్మానినిం దవ్వ గొనెనుదాని
నంతతరాజుచాంసక్రీడితం బైనకడులినికై బొమ్మగట్టుదాని
మలయూనిలాస్తారమర్దవక్త్రాంత మా సుమకాఖఁ జలకఁగాఁ జూచుదాని
దవననురఁ జూది ద్వారంబు దాటువేళఁ, దోడినచ్చలికైత్రోతోడవచ్చి
లిగ్గఁ గాఁగిలఁ జేచ్చుచుఁ బేర్చిరుగుల, మెలుగాఁ బల్లె నొకవాణి నీలవేణి.

ఉ. కోరిక దీరఁగా మగనిఁగూడి నుభాచిననిమ్నఁ జూచినన్
మేరుకు మీటుమోదమున మేరు నుభాచె మనంబు చింతి మా
కూటదె నీవు నెట్లకడకుండి కటాకట తోడులేక యీ
ద్వారముదాఁక నిట్టిటకు వచ్చితివమ్మ భయంబు దక్కు చున్. ౨౮౪

* దానభద్ర-

ఉ. అంతట నింతియొద్దు నగ వానన మానుకొనంగఁ బట్టు నీ
యితిఁ దోడు గావలెనె యిక్కడ కక్కడనుడి రాఁగవా
వంత భయము లోఁగొనక యాత్మనిధుఁ దనదండ నీవేం
గఁతుమరంబుఁజేసి కలుగాయము లందినమేటి గావునన్. ౨౮౧

ఉ. అప్పుడు నీలవేణి చెలియొడపుఁజేష్టలు చూసఁగోరి యో
యొప్పులకున్న నీకునుది కొప్పుగఁ జేఁ దలపూర్ణఁ బూననే
తప్పక చెప్పు మన్న నగుఁదాల్చుట సిగ్గున మోమువాంచుట
జెప్పెను వారి యంతరము చిన్నలు చెప్పఁగఁ జానదుఁగన్. ౨౮౨

చ. ఇట్లు కానిందీవిధి-దదికురం గరగ్రహణంబుచేసి యనంతరంబ నిత్రుని
దాటందరదనం బెడియొడి వాగ్మజ్జియూహవతిఁ జెట్టవట్టి భద్రాభద్ర
భయానం గాలున్రాత్రి మద్రరాజవ్యకవ్యక యెనఁగటకుం బొట్టుగట్టి
యెవ్వచుపిషీనయనచకోరకోరద్రాకానికాకదుండె యిక్కటయాదవన
దుండు పిదప నరకాసునుం ద్రుంది [యొద్ద లోకంబునకుం జరి యొదిలిచే
గుండలంబులు గొని పాఠిజాతనగంబు సంగ్రహించి నరకుం ద్రుంది] తత్తా
రాగ్యహానితఃపకపహస్రరాజకవ్యకల వార్తకరగ్రహణంబున భవ్యం
గావించి తద్యావతనిరంతరపు మోదాపాదనదక్షిణం దగుదు దక్షిణుడై
ధీరలితవాఙ్మకోత్తయం దనవెలయును మునులకుఁ దనుఫలం బై యి
వీనులకుఁ గృతాంతుం దై యథులకుఁ జాతారత్నంబై భయర్థులకు వీరా
గ్రసకుండై విద్యాధులకుఁ బరమాచార్యుండై గాయకులకు వాగ్గేయకా
రశిరోరత్నంబై శరణాగతులకు వజ్రవంజరుంబై విద్యులకు (ర)సికావతుసం
బై మదవతులకు భిషవతుడను దై సుఖ్యావంతులకు కాశ్రువేత్త యె
నటులకు హల్లిసకలజ్ఞుడై కర్తవులకు నమస్తాత్మప్రకాశుండై తత్త్వవా
దులకుం జరచుతత్త్వం బై యోగీంద్రులకు లక్ష్మ్యం బై (రస)వాదులకు జగ
దేకరసంబై సుగుణవాదులకు మహాస్యం బై భాసిల్లుదుండె నయ్యన
నరంబున. ౨౮౩

సీ. *కాశ్రులు గతి నమస్తానకత్వవిలాసభాసురంబై చాల వాసిఁగాంచె
దా(హాకరో)దారదవకీలి పంథ్యాకుమారునితోఁ బొందు గోరుకొనియె

దారిద్ర్యభేదసంఘాసఁబు గగనమండలపుండరీకంబుచెలవు మీతె
 శశమ్మగంబుశిరఃబు చక్రద్రోక్తిమేలంగు కొమ్ము న(నద్ద)ర్త నిమ్ముచేసె
 నవనినాభాఁగోపాల మఖిలజనుల, నలుపుమిగులంగఁ బ్రాపించెనవరసముల
 కలప్రసాదంబుపొందెనుననువుగాఁగ, నతులసౌఖ్యంబుమామనులరుదుగనఁగ.

తి. మంగళ మంగజాతరిపునుంజలమానసమధ్యవ్రతిన్
 మంగళ మబ్జ(జ)ప్రముఖమానితదైవతచక్రవర్తిన్
 మంగళ మానతారికృదమంగళభంగదసాఁక్తికిన్
 మంగళ మాదిమూర్తికి ఘనప్రథమూర్తికి రామమూర్తికిన్. ౨౫౯

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరణారవిందమిలిందాఁతఃకరణ బోలూరి మాధవ
 యజ్ఞసమజ్జ్వలశ్మృహ్యీరకటాక్షాపాదితపాండిత్యాధరణ ప్రభం
 జనవంశాభిరాకాశకాంక నిరంతరారాధిత విచక్షణ శకాంక
 అభినివనన్నయభట్టారకా నోబల కల్యాహ్వయ
 కవినిహాపాధ్యాయభట్టారక విరచితం
 బైసకాళిందీకన్యాపరిణయం బను
 మహాప్రబంధంబునందు
 నెర్వంబునువస్తాత్వానము.

ద్వితీయభాగము సంపూర్ణము.

